जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको विकास अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

Agriculture Journal

मासिक

कृषि जर्नल २०८३ साउन (krishijournal–2026, (July-August)

प्रथाजनित भूमि प्राप्त गर्ने अधिकार आदिवासी जनजातिलाई छः विज्ञहरु

IFAD Lunches Annual Report 2026

दर्ता नं. का.जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३

जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

Agriculture Journal

मासिक

काठमाडौं जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३

वर्ष-२२, अङ्क १, साउन २०८३

यस अङ्कमा

१. भूमि प्राप्त गर्ने अधिकार आदिवासी जनजातिलाई छः विज्ञहरु ३

२. संरचित संरचनामा खेती, खर्च, आवश्यक सूधारहरु ६

३. सिँचाईं विना कृषि क्षेत्र अगाडि बढ्न सक्दैन :ई.महेन्द्र गुरुङ ९

४. किसानको कुरा यहाँ नबोली कहाँ बोल्नु १३

५. खाद्य तथा गुण नियन्त्रण विभागको असार महिनाको अनुगमन १५

६. सरकारको नीति तथा कार्यक्रम र कृषिलाई छुट्याएको वजेटमा के छ ? १७

७. ७० प्रतिशत कृषि, बजेट मल २०

८. युवालाई रोजगारीसँग जोड्न..... २१

९. नेपाल डेरी एसोसिएसनको तेस्रो २३

10. FAO places Centre-Stage on 27

11. IFAD Lunches Annual Report 2026 28

12. Five Innovations Transforming how WFP Delivers Food 29

13. IFAD's Set Ambitious Rural 30

14. Erratic Monsoon and Rising 31

15. Common Agricultural Policy, ... 32

16. EU Livestock Strategy recognises 32

17. FAO boosts Support for Codex 33

18. SAARC Strengthen Regional 34

19. A New Era of Food Systems 35

20. First International Award-..... 36

व्यक्तिगत मूल्य रु.१००/-
संस्थागत मूल्य रु.२००/-

प्रकाशक : कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लि
सल्लाहकार : कृष्ण कोपिला
प्रधान सम्पादक : धनबहादुर मगर, व्यवस्थापक : रमेश श्रेष्ठ
मुख्य कार्यालय : बागबजार २८, टौखेल मच्छेगाउँ ९, चन्द्रागिरी नगरपालिका
फोन : ०१४२८८७४३, मोवाईल नं. ९८४१४४५७५३, मुद्रण : प्रिन्ट स्काई, भुरुङ्खेल, काठमाडौं
website : www.krishijournal.com.np, इमेल : krishijournal@yahoo.com

७० प्रतिशत कृषि वजेट रासायनिक मलमा खर्च, कसको कमजोरी ?

नेपालको कृषिलाई सुधार गर्नु पर्छ भन्ने सोँच नीतिगत रुपमा अझै अगाडि बढ्न सकेन । यो सोँच न जनतामा आयो । न नेपाल सरकारसँग र त्यस मध्ये पनि कृषि विकास मन्त्रालयसँग ।

एकातिर रासायनिक मलको खरीद गर्न त्यति ठूलो वजेट छुट्याइन्छ । अर्कोतिर नेपाली युवाहरु खेती किसान व्यवसाय छोडेर विदेश पलायन हुन्छन् । यो अवस्था हेर्दा देशलाई सुनियोजित रुपमा नै खोक्रो बनाउने कामभयो कि भन्ने कता-कता नकरात्मक भावना हुन्छ ।

यी कुराहरुमा जिम्मेवार चाहीँ को हौं भन्ने पनि जिज्ञासा उठ्छ । यो वर्ष सरकारले कृषि तथा पशुपन्छी विकासको लागि ४६.९२ अर्ब रुपैयाँ बजेट विनियोजन गरेको छ ।

त्यसमध्ये दुई तिहाइभन्दा धेरै ३२ अर्ब रुपैयाँ रासायनिक मल खरिद गर्नका निम्ति छुट्टयाइएको छ ।

न उत्पादन सन्तोषप्रद न किसान सन्तुष्ट कृषि मन्त्रालयको अत्यधिक हिस्सा ओगट्ने भनेको मल रहेछ । आगामी वर्षका निम्ति ३२ अर्ब रुपैयाँ विनियोजन गरेका छ । अहिलेको यो पश्चिम एसिया संकटले गर्दा ४६ अर्ब रुपैयाँसम्म लाग्ने छ अनुमान सरकारले गरेको छ ।

यदि त्यसो भयो भने कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रलाई छुट्टयाइएको भएभरको बजेट जति रकम त मल खरीदमै लाग्न सक्छ ।

अघिल्लो वर्ष बजेटले कृषि क्षेत्रमा ५९ अर्ब विनियोजन गरेकोमा मलका निम्ति झण्डै २९ अर्ब छुट्टयाएको थियो ।

अहिले औसतमा युरियाको लागत मूल्य १२० रुपैयाँ प्रति किलोग्राम र डीएपीको मूल्य १६५ रुपैयाँ प्रति किलोग्राम रहेको र त्यसमध्ये प्रवेश विन्दुमा किसानलाई युरिया प्रति किलोग्राम १५, र डीएपी प्रति किलोग्राम ४४ रुपैयाँ तोकिएको छ जसमा ढुवानी तथा सहकारी व्यवस्थापन शुल्क जोडिने अर्थात् मलको लागत मूल्यको अधिकांश भाग सरकारले अनुदानको रूपमा बेहोर्ने गरेको छ । आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को लागि हालसम्मकै सबैभन्दा धेरै ६ लाख मेट्रिक टन रासायनिक मल आपूर्ति गर्ने सरकारको लक्ष्य छ जसका निम्ति २८ अर्ब ८२ करोड रुपैयाँ बजेट छुट्टयाएको छ ।

बढ्दो व्यापार घाटाले नेपाललाई सँधै चिन्ताको विषय बनारहेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा जाने बाहेक अरु काम सरकारबाट प्राथमिकता नपाउँदा देशको उत्पादनमा ऱ्हास हुने, खाद्यान्न लगायत रासायनिक मल खरीद गर्न ७० प्रतिशतभन्दा बढी राज्यको वजेटहरु खर्च गर्नु पर्दा व्यापार घाटा चुलिदै गएको छ । अर्कोतिर वैदेशिक ऋण जन्मेको दिन देखिनै झण्डै एक लाख ऋण नेपालीको काँधमा थुप्रिदा त्यो ऋण नेपालले कहिले तिर्न सक्छ ? अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा नेपालको छवि वैदेशिक ऋणको भारमा थिचिएको छ ।

वैदेशिक ऋणको चाङ्ग र वर्षेणी चुलिदै गएको व्यापार घाटा कसरी कम गर्नेतर्फ राज्यले सोच्नु पर्छ । ऋण गर्न डराउनु हुँदैन भन्ने कुरा जायज पनि हो । तर अहिलेसम्म लिएको ऋणबाट हामीले आम जनताको जनजीवनमा सकारात्मक प्रभाव पारेको भए फरक पनि हुन्थ्यो । तर त्यसको परिणाम शून्यकै शून्य नै रह्यो । पुँजी सँचितीकरण गरि सही ढंगले परिचालन हुनै सकेन भन्ने कुरा उठ्दा देशको अर्थतन्त्र आम जनतासँग पुग्ने गरि बनाउनु पर्छ ।

नेपालमा रासायनिक मलको उपयोग देशैभरि एकैनास छैन । तराईमा प्रति हेक्टर २१८ किलोग्रामसम्म प्रयोग हुन्छ । गण्डकीजस्ता पहाडी क्षेत्रमा ४० किलोग्राम प्रति हेक्टर प्रयोग हुने गरेको छ ।

"खेतीयोग्य जमीन, त्यसमा लगाइने बाली, कति बाली लगाइने, अनि सिफारिस मात्राहरूको गणना गर्दा वार्षिक १७ लाख ३७ हजार मेट्रिक टन रासायनिक मल आवश्यक पर्ने देखिन्छ । तथापि ठाउँ अनुसार खपत दर भिन्नाभिन्नै हुनु तथा अन्य कारणले किसानको माग भने न्यूनतम् ८ लाख मेट्रिक टन रहेको छ ।

माटोलाई चाहिने खाद्य तत्व कृत्रिम माध्यम (रासायनिक मलबाट मात्रै गरिनु हुँदैन । यसका प्राकृतिक बाटोनै समातिनु पर्छ । ासायनिक मल प्रयोगको अहिलेको प्रवृत्तिले विस्तारै मरुभूमिकरण निम्तन सक्छ ।

रासायनिक मलका थुप्रै विकल्पहरू रहेको अवस्थामा रासायनिक मल मात्र विकल्प होइन अन्य पनि विकल्पहरु छन् । अहिले पनि देशको ठूलो मात्रामा रासायनिक मलको प्रयोग गरिदैन । त्यसको प्रभाव भने विस्तारै पर्दै जाँदा प्रकृतिमैत्री कृषि प्रणालीमा असर गरेको छ ।

"काठमाडौं महानगरपालिकामा मात्र दैनिक १५ सय टन फोहोर निष्कासन हुन्छ । जसको ६० देखि ८० प्रतिशत जैविक पदार्थ हुन्छन् जो प्राङ्गारिक मलको निम्ति कच्चा पदार्थ बनाउन सकिन्छ । यस्तो स्थितिमा सबै पालिकातिर छ । तीबाट दानेदार मल बनाउन सकिन्छ ।

माटो र स्वास्थ्यका लागि रासायनिक मलको अधिक प्रयोग सही होइन ।

वैज्ञानिक नियमअनुसार रासायनिक मलले सीधै बोटबिरुवालाई (पोषक तत्व) खुवाउँछ । प्राङगारिक/जैविक मलहरूले पहिले माटोलाई खुवाउँछ अनि माटोले बोटबिरुवालाई खुवाउँछ । खास दिगो बाटो चाहीँ त्यही हो ।

त्यसको साटो त्यस्ता मलको सन्तुलित प्रयोग गर्नुका साथै माटोको हेरविचार गर्न ठुटामुटा त्यहीँ छाड्ने, छापो बाली लगाउने, प्राङ्गारिक, जैविक हरियो मल प्रयोग गर्ने जस्ता परम्परागत कृषि विधिको उपयोग विस्तार गर्न जरुरी छ ।

हामीसँग जमीन भएपनि कृषि गरिएको जमीनमा अधिक रासायनिक मल प्रयोग गर्दा बाली बढ्ने कुरा भन्दा पनि घट्दै गएको छ । ५० वर्ष अघि जनसंख्य कम थियो । आज बढेर सवा ३ करोड पुगेको छ । नेपालको जनसंख्या केही दूई दशदेखि सन्तुलित अवस्थामा रहेको छ । घट्ने बढ्ने भन्दा पनि स्थिर र ऋणात्मक अवस्थामा छ । यो अवस्थामा नेपालको नेपालको कूल ग्राहस्थ उत्पादन भने बढ्न सकेको छैन । विस्तारै घट्दै गरेको अवस्था छ ।

सोच्ने चेतना, जीवनयापन गर्ने शैली, शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगार जस्तो विषयहरु त्यसका गन्तव्यहरु बदलिएको छ ।

तर नेपालको कृषि केही व्यवसायिक प्रयोग बाहेक खस्कदै गएको छ । एकातिर रसायनिक मलको प्रयोग अधिक, किरामार्ने नाममा रासायनिक विषादीको प्रयोगले जलचर, थलचर, वायूचरमा समेत नराम्ररी असर पुऱ्याएको छ । प्रकृतिमैत्री खेती आजको आवश्यकता हो । रासायनिक मलको होइन ।

भूमि प्राप्त गर्ने अधिकार आदिवासी जनजातिलाई छः विज्ञ

याख्खा भूमि र भूमि अधिकार सम्बन्धी छलफल कार्यक्रममा बोल्दै याख्खा भूमि थातथलोको दस्तावेजीकरण गर्न प्रशस्त आधारहरु रहेको आफ्नो अध्ययनले बताएको बताउनु भएको छ ।

धनबहादुर मगर

काठमाडौं, असार २७ नेपालको आदिवासीहरुको मानव अधिकार सम्बन्धी वकिल समूह (लाहुर्निप र किरांत याख्खा छुम्मा संघीय समितिको संयुक्त आयोजनामा याख्खा भूमि र भूमि अधिकार सम्बन्धी छलफल कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

अभियन्ता तथा कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि दुर्गामणि देवानले आदिवासीहरुको पहिचान भूमि प्रमुख विषय रहेको बताउनु भयो । याख्खा भूमि र भूमि अधिकार सम्बन्धी छलफल कार्यक्रममा बोल्दै याख्खा भूमि थातथलोको दस्तावेजीकरण गर्न प्रशस्त आधारहरु रहेको आफ्नो अध्ययनले बताएको बताउनु भएको छ । अभियन्ता देवानले पछिल्लो पुस्ताको लागि पनि हामीले आफ्नो भूमिलाई दस्तावेजीकरण गर्दै जानुसके पहिचान गुम्ने भय पाल्नु नपर्ने बताउनु भयो ।

धनकुटाको अर्ख्यौली जितपुर, मारेककट , भुगा, डंडुवा, आदि भूमिहरु संरक्षण गर्न सक्ने अवस्था रहेको छ ।

याख्खाको पाँचौं महाधिवेशनले याख्खा ल्याण्ड निर्धारण गरेको थियो । पाँचौं महाधिवेशनले नेपाल भर ले मुगा खोला सम्मा । हामी याख्खा के हो त ?

हामी प्रकृतिक पुजक हौं । हाम्रो देवीथान छिन्ताङदेवी बिहान र बेलुकी पुजा गछौं । हामीमा भाषिक रुपमा विविधता छ । भाषका आधारमा पृथकता पाइन्छ । कीपट प्रथा पनि पृथक छ । त्यतिबेला ठूला-ठूला सुब्बाहरु थिए । तिरो तिरेको प्रमाण हुन सक्छ । तरहामी साना-साना कुरामा विवाद गर्ने गछौं । इतिहास जित्नेले लेख्दो रहेछ । हामी याक्खाहरु नदीको तिरहरुमा बस्ने, उहाहरुलाइृ समेतेर खोज अनुसन्धानको कुरामा आउनु पर्छ ।

गणेश जीमीले इलाका छुट्याउँदा नामहरु पछि आएका र कतिपय मर्ज गर्न नयाँ प्राकृति वाउण्डरीहरु राखेर कहिल्यै पनि हराउँदैन । नामांकरण पहिलेकै नामबाट गर्नु पर्छ । पहिलेको नामहरु परिवर्तन आएको र पूराना नामहरु राख्नु पर्छ । अनुसन्धान गर्दा अनसन्धानदाताको तथस्त धर्म निभाउनु पर्छ । यतिबेला जीवन्त इतिहास कोर्ने बेला हो । ताप्लेजुङको सिरिङचुङ गाउपालिका तेह्रथुमको आठराईको भूमि अहिले पनि १७ वटा घर परिवारले राम्रोसँग खेती गरिएको छ । किराँत पराजित भएपछि हराउँदै गएको र बसोवासको आधार जति कायमै भयो की राजनीतिक रुपमा उठेका विषय हो । अन्तराष्ट्रिय अधिकारको कुरा उठ्दा राजनीतिक पहिचानको सहभागीता जरुरी छ । केही अनुसन्धानकर्ताहरु वायस हुन सक्छ । दुर्गामणी राई स्रोतको खानी हो । ज्ञानलाई दस्तावेजीकरण गर्न जरुरी छ । तपाईहरु बौद्धिकतामा माथि छ । आदिवासी जनजातिहरुको सवालमा भूमिलाई स्यापिङ गर्न जरुरी छ । माइकल स्टान हबले खानी र पानीको बारेमा अध्ययन गर्दा खानी र पानीको छेउमा बस्नेसित आदिवासी भनेर चिनिएको छ । अफ्रीकाको मानिसहरुलाई छुट्याउँदा त्यहाँको आदिवासीहरु हुन् भनेर छुट्याएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा चिनाउनको लागि पछि त्यसलाई यूएनको स्पेशसल ऱ्यापोटरको रुपमा राखेपछि आदिवासीहरुको महत्व फैलाउन काम उनैले गरेका थिए ।

मानव अधिकारको कुरा संसारमा आएको छ । याख्खा भूमिलाई दस्तावेजीकरण गर्न सके पुस्तौं पुस्ता इतिहास बन्छ ।

६ देखि ८० प्रतिशत वातावरण संरक्षण गर्न आदिवासीले भूमिका खेलेको छ ।

भूमि कति महत्वपूर्ण हुँदो रहेछ । भूमिको इतिहास जोसँग छैन पहिचान गर्न मुस्किल पर्दो रहेछ । याख्खा राष्ट्र हो जनसंख्याको हैसियत राख्दैन । सबैभन्दा पहिले तपाईहरुको जमीन छ । बंगलादेशको चितगाउँ र नागाल्याण्डमा युद्ध भइरहेको छ । मानव अधिकारको दृष्टिकोणले महत्व राख्छ । विगतमा यति रोपनी भन्ने थिएन । टेरिटोरिएल भन्ने थियो । पछि रोपनी र आनामा आयो । टेरिटोरिएल डोमेन कुरा हो । तर फरक हो डोमेन प्रकृतिका कुरा समेतिएको हुन्छ । भूमिलाई सामन्ति मात्र भनिदैन । थुप्रै संस्कृतिक सम्पदा बोकेको हुन्छ । हामी भूमिको प्रयोग कर्ता मात्र होइन । भूमिको संरक्षकत्व पनि हो । उठाएको कुरा होइन आदिवासीहरुको सम्पदा हो ।

तराईमा राना थारु, ३५ प्रतिशत आदिवासीको भूमिको कुरा संविधानको धारा २२ मा संस्कृति भाषा, लिपि, पहिचान । भूमि विहिन हुन्छ । अनुसन्धानको लागि प्रयोग गरिएका प्रविधिहरु कस्तो प्रयोग भएका छन् । हाम्रो पुवाखोला देखि सिमाना भयो ।

याख्खाहरुको ऐतिहासिक विचार, इतिहास भविष्यको ऐना हो । जस्तै राउतेहरु पूर्वमा छैनन् । राउते, सुर्खेत, दैलेख, अछाममा छन् । तपाईहरु यहाँबाट सर्न मिल्दैन भन्दो हामी त पहिचान नै हुँदैन । यजुरवेदको आधारमा मौखिक हुन्छ । हस्तान्तरण हुँदैन । संविधानको धारा ५१ को कारण जमिन लिगलालईज गरेन भने कानूनी हैसियत नभएपछि फिक्का हुन्छ । संविधानले नै अधिकार दिएको छ । मौखिक रुपमा पाइन्छ । संविधानको धारा ४ मा शासकीय स्वरुप छुट्याएको छ । स्वायतता क्षेत्र, शासित क्षेत्र, माग्ने होइन । दावी गर्ने हो । दावी गर्ने कुरा पनि आधारहरु चाहिन्छ । धारा ५६मा वहुलवाद छ । कर्णाली विविधतावादमा समेतिएको छ । पृथ्वी नारायण शाहले राजनीतिक कुरा गरियो तर खण्डीत गऱ्यो । नामांकरण गरेन, ओल्लो

किराँत, माझ किराँत व्याख्या गरेन । कीपटको कुरा भू उपयोग ऐन २०७६, ६ ले तीनवटा कुरालाई कलेक्टिभ तपाईहरु जुनसुकै देशमा भएपनि देश मझिम फाँक्मायिय संखुवा सभामा मात्र छ ।
थापा (मुगाली) थापा सामुहिक स्रोत र अरु कुराहरु फरक हुन्छ । ब्राजिलको १९८० को संविधानको धारा २ मा ब्राजिलका आदिवासी जनजातिका जमीनको अधिकार दिनेको नदिनेको , फिलिपिन्सको इप्रा एनसेस्टर डोमेनमा काम गर्न सजिलो हुन्छ । इण्डोनेशियामा ठूलो जमीनमा आदिवासीको नाममा म्यापिङ्ग भइरहेको छ । अधिवक्ताहरु विना आधार बोल्न पाइदैन । संविधानको धारा १६९ को उपधाराहरु ३० देखि १९ सम्म जम्मा भूमिको आधारमा निर्देशक आदेश जारी गरेको छ । आदिवासी जनजातिको सवाललाई निर्देशनात्मक आदेश जारी भएको छ । संरक्षण गर्न कानून बनाउन उनीहरुको हक छ ।
किराँत काललाई कालो काल भनिन्छ । किन लेखिएन । आवासको अधिकार लिच्छिवीकालीन, मल्लकालीन,
म इतिहासको बारेमा पनि जान्न इच्छुक राख्छु । दशमझिया, थरमा पनि हाम्रो दावी छ । धनकुटा पूर्वप्रधानमन्त्री सूर्य बहादुर थापा हाम्रो डडुवार खाल्साथोक भित्र पनि याक्खाहरुको अधिकार पुग्छ ।

याक्खाको सीमाना :

तीनवटा कुराले जहिले पनि विवादमा ल्याएको छ । त्यो हाम्रो भूमि भन्न सक्दैनौं । छथर र खाल्साथोक भित्र सबै हाम्रो भनेर दावी गर्न सक्दैनौं । हामीलाई विवाद गर्नु छ । अगाडि बनाउनु पर्छ । किराँत राई राज्यभित्र किराँत याक्खा राई सुनुवार सेवा समाज साग लामा समयस्या समाधान भइसकेको छ । किराँत राज्यभित्र राइमा याक्खा स्वाशासन कुरा भएको सहमती नभएको, आजपनि संविधान संशोधनको मुद्दा उठेको छ । पहलमान सिंह सुब्बा सूर्यबहादुर थापा प्रम भएको बेला किपट प्रथा हटाउनु पर्छ भनेर गऱ्यो । २०१३ सालमा अमर संघ, सूर्यबहादुर थापा अध्यक्ष गंगा दाहाल सामाजिक रुपमा किराँतहरुको हालको जुत्ता लगाउनु भनेको थियो ।
-याक्खा ल्याण्डको म्यापिङ्ग गर्नु पर्छ भनेर जोड दिएको छ ।
-कानूनी मान्यता र दस्तावेजीकरण गरौं धेरै छ । बुद्धिजीविहरु भन्छन् । चड्टीको भरमा दस्तावेजीकरण हुनछ भनेर सोच्छन् । अहिलेको भन्दा साविककोमा गएर फिर्ता भयो भने दस्तावेजीकरण हुन्छ । एक्टिभिष्ट भन्दा एकेडेमिक ढंगले गर्नु पर्छ ।
-चार किल्लाको फिल्ड बुकमा आएपछि वडा र पालिकाहरुमा म्यापिङ्गको लागि निवेदन दिने ।
-पूराना नाम आफ्नो भाषाको नाम संकलन गरेर पालिका र वडाबाट नामाङ्करण गर्ने । आदिवासी जनजातिहरु संस्थागत गर्न सफल भएको छ । दैलेख, नौमुले जस्ता पालिकाहरुले आफ्नै तरिकाको पर्यटन, संस्कृतिक एन नियमावाली बनाएर कार्यविधि बनाएको छ ।
म माफ किराँतको मान्छे । अहिले याक्थुम भूमिको विषयमा चेपारो कुराले काम गर्दैन । स्थानीय राजपत्रमा पारित गरेपछि गर्न सकियो भन याक्खा भूमिको वैधानिकता आउँछ ।
अधिवक्ता भीम राई : किराँत याक्खा विशेष र संरक्षित तथा सफल कानूनी व्यवस्था र आदिवासीका प्रयास र अभ्यासहरु के छ ?
संविधान तीनवटा भागमा बाझेको छ । ४ वटा संरचना छन् । संविधानको धारा ५६ को ४ वा ५ संरचना निर्माण गर्न कानुन बनाउने सीमा तय गर्ने आयोग बनाउने भनेको छ । स्थानीय र प्रदेशले वा सरकारले आयोग बनाएर कुनै स्वयत संरचनाको रुपमा गर्न सक्छ । संविधानले बनाउ भन्छ । संघ र प्रदेशले पनि बनाएन । आयोग गठन भयो जनजातिका लागि कार्यन्वयन जस्तै गोरखाको वराम् समुदायको ९० प्रतिशत वराम् समुदायको थातथलो मा बस्छन् । उक्त बसोवास गर्ने वराम् क्षेत्र ३ वटा स्वयत, पालिका, सर्वोच्चमा निवेदन राख्यो । संविधानको २०७२ सालको संविधानको धारा ५६ को अवस्थामा वराम् अल्पसंख्यक साँस्कृतिक क्षेत्र भएकाले स्वयतः क्षेत्र घोषणा गर्नु पर्छ भनेर विशेष स्वायताा, घोषणा गरेन । संरक्षित क्षेत्र घोषणा गर्न धेरै संरक्षित क्षेत्र घोषाण गरेन भने हाम्रो पनि लोप हुने अवस्थामा पुग्न सक्छ । हाम्रो मौलिकता हरायो कानून समेत बनाउनु पर्छ । भनेर संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई आदेश दियो ।

भूगोल के हो त ?

मान्छे नभएपनि हाम्रो हो । हाम्रो पाइला सबैभन्दा अगाडि बसेको कारण ४० वर्ष बसीसकेको अवस्थामा पनि अहिले पनि तपाईको घर कहाँ हो ?
वर्तमान संविधान रहेसम्म सम्भावना छ । संरक्षित क्षेत्र पनि बनाउन सकिन्छ । बर्दिया, कीर्तिपुर, इटहरी नगरपालिका विशेष कानून बनाएर नै संरक्षित क्षेत्र घोषणा गरेको छ । थारु समुदायलाई पहिलो नागरिकता बनायो । स्थानीय र संघ, प्रदेशले बनाएको छैन । धनगढी नगरपालिकाले कानून बनाएर गऱ्यो । लिम्बुको पनि पाक्खाको पनि बन्दु पड्काउने कुरालाइृ कानूनी संस्रकार संस्कृति हो । बचाउनु पर्छ । संविधान सँग नबाझिने गरि कसरी बनाउने ।
सरकारले भूमि बर्गीकरण गरिसकेको छ । स्थानीय सरकारसाग मिलेर काम गर्न सक्छ । स्वायत्तता क्षेत्र , संरक्षित षेत्र राजनैतिक अधिकार होइन । आथिक क्षेत्र हुन् । प्राप्त गरेको अधिकारहरु कस्तो खालको होला ?

गणेश जीमी :

राजनीतिक रुपमा आदिवासीहरुलाई विभाजन गर्ने योजना नै छ जसतो लाग्छ । संस्कृतिमाथि आक्रमण कसरी भएको छ । ९० प्रतिशत बसोवास गर्छन भने अहिले विभाजन गरेको छ । मिसमास गरिसकेकोले हाम्रो दावी अझै पुग्देन ।
-स्वयतता क्षेत्र घोषणा गर्ने केके आधार हुन् । २०५२ देखि २०६२ सम्म भएको गृहयुद्ध ले हाम्रो सस्संकृतिलाई अपराधीकरण गरायो । फौजदारी अपराध संहिता २०७४ मा बनाउँछ ।
संविधान र मूल कानूनसाग बाझिएमा अमान्य हुन्छ । २०७२ को संविधानको दफा २/७४ लाई टेकेर धारा ३ मा आत्मनिर्णयको अधिकारहरु दिएको छ । भूगोललाई छिन्न भिन्न बनाउने होइन । भाषा, थातथलो आत्मनिर्णयको अधिकार खोजी गर्न सकियो र राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय कानूनी अधिकार टेकेर पनि गर्न सकिन्छ ।

दुर्गा याम्फु:

आत्मनिर्णयको अधिकार कसलाई हुन्छ ? आदिवासी जनजातिलाई हुन्छ । कहाँ हुन्छ ? आफ्नो थातथलोमा गर्ने हो । यसलाई याक्खा विधि अपनाउने र कस्टमरी ल बनाएर कार्यन्वयनमा जाने । डिकोलोनियल हुने । पहिचानलाई फर्काउने, स्थानीय सरकारको एनेमा खेल्ने ।
भूमि विना आदिवासीको केही कुरा पनि पूरा हुँदैन । आदिवासीको जनजातिको जनचेतना जगाउनु पर्छ । जल, जमीन, जंगल बचाउनु पर्छ । यूएन ड्रीपले दिएको अधिकारको कुरा गरेका छौं ।
भूमिको विषयमा थोरै राई र लिम्वुहरुको विवाद भएको कारण केही गाह्रो भएको

छ । लिपिको विषयमा छलफल गरेका छौं । लिपिमा विवाद गर्नु परेन । धर्म किराँत हो । लिपि चाहीँ श्रीजंगा लिपि चलाउने सहमत भएका छौं ।

याख्खा भूमि स्वायत र संरक्षण गर्ने विषयमा केन्द्रीत रहेको उक्त कार्यक्रममा अनुसन्धानकर्ता प्रा.डा.टिका लिङ्खाले किरांत भूमिका आदिवासी जनजातिहरु भाषाको आधारमा पृथकता भएपनि धेरै विषयमा समानता रहेको बताउनु भयो । इतिहास जित्नेले लेखिने भएपनि नेपालको वर्तमान संविधानले दिएको अधिकारलाई आधार बनाएर आफ्ना अधिकारको रक्षा गर्न जोड दिएको थिए । याख्खा भूमि रक्षाको लागि दस्तावेजीकरण गर्नु पर्ने मुख्य विषय प्रस्तुत कार्यपत्रमा रहेका थिए ।

अर्का अधिकारकर्मी अधिवक्ता डा.गणेश जिमीले प्राकृतिक र साँस्कृतिक सीमानहरु राखेर दस्तावेजीकरण गर्दा पहिचानको लागि आधार बन्न सक्ने बताए । प्राकृतिक स्रोत साधान र पूराना नामहरु राख्नु पर्ने धारणा राख्दै नयाँ नाममा मात्र नभई पूराना बाउबाजेहरुले भनेको कुराहरुलाई पनि दस्तावेजीकरण समेत्नु पर्ने बताए ।

त्यसरी नै अर्का अधिकारकर्मी डम्बर राईले याख्खाहरुको जिवन्त इतिहास कोर्न क्षणमा भएको बताउँदै आफ्नो अधिकारको लागि संविधानले दिएको कानूनी आधारलाई कार्यन्वयन गर्नु पर्ने बेला आएको बताए ।

त्यसरी नै वकिल समूहका (लाहुर्निप)का अध्यक्ष तथा अधिवक्ता दिनेश लिम्बुले याख्खाहरुको ऐतिहासक इतिहास जोगाउने अवसर जुटेको बताउँदै आफू इतिहास बारेमा पनि जिज्ञासु भएकाले भूमि आदिवासीहरुको पहिलो पहिचान भएका बताए । आदिवासीहरुले प्रथाजनित भूमि आफ्नो पहिचान समेत दस्तावेजीकरण गर्नु पर्नु कुरामा जोड दिएका थिए ।

तपाइहरु बौद्धिकतामा माथि हुनुहुन्छ र अर्थतन्त्रमा अरु होला तर बौद्धिकतमा तपाईहरु जतिको छैन । आदिवासीको भूमि, उसको थातथलो आदिवासीको पहिचान हो । आदिवासीहरुले आफ्नो भूमि संरक्षण गर्न सकेन भने आफ्नो पहिचान गुमाउदै जाने कुरा निकट रहेको कार्यपत्रमा प्रस्तुत गरेका थिए ।

माइकल हस्टन हब संयुक्त राष्ट्र संघको त्यापोटर भएर आएपछि उनले विश्वव्यापी रुपमा आदिवासी अधिकार केहो भनेर उठाएका थिए ।

साथै ६ प्रतिशत आदिवासी जनजातिहरुले ८० प्रतिशत जैविक विविधता र वातावरण संरक्षण गर्न भूमिका महत्वपूर्ण खेलेको बताउनु भयो ।

त्यसरी नै लाहुर्निपका अर्का अनुसन्धानकर्मी तथा अधिवक्ता भीम राइले किरांता याख्खा भूमिको विषय स्वायतताको अधिकार कानुनी व्यवस्था र आदिवासीको प्रयास र अभ्यासको विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै नेपालको संविधानको धारा ५६ ले अधिकार प्राप्त गर्न ४ वटा संरचना बनाउने अधिकर भएको संघ, प्रदेश, स्थानीय सरकारले कानुन बनाउन सक्छ । संरचना निर्माण गर्दा सरकारले अवरोध पुऱ्याएको अवस्थामा संविधानको धारा ५६ लाई टेकेर कानून उपचारको लागि बाटो खुला रहेको बताउनु भयो ।

अधिवक्ता तथा अधिकारकर्मी दुर्गा याम्फुले आदिवासी अधिकारको लागि केही कुराहरु अपुग रहेपनि धेरै तथ्याङ्कहरु अझै पनि जीवित रहेको बताउदै सबै आदिवासी जनजातिहरु आ(आफ्ना विधि अपनाउदै प्रथाजनित कानूनहरु कार्यन्वयन गर्न सक्ने अधिकार रहेको उल्लेख गरेका थिए । भूमि विनाको आदिवासी पहिचानको नहुने बताउँदै आफ्नो थातथलो मूलवासीहरुको अधिकार कसैले पनि खोस्न नसक्ने बताउनु भयो ।

अधिकारकर्मी टिका लिङखाले अभियन्ता दुर्गामणी देवानको अभियानलाई साथदिनु पर्ने बताएका थिए । कार्यक्रममा अभियानकर्मी तथा स्रोत व्यक्ति दुर्गामणी देवानले "लिपीको विषयमा छलफल गरेका छौं । लिपीमा विवाद गर्नु पर्ने छैन । धर्म किरांत, लिपी चाहीँ श्रजंगा चलाउने सहमति भएको छ ।"

किरांत याख्खा संघीय समितिका उपाध्यक्ष शान्ति देवानले विषय महत्वपूर्ण भएकाले सोँच समझका आधारमा काम गर्नु पर्ने बताईन् । देवानले २०५५ सालदेखि याख्खा छुम्मामा रहेर निरन्तर आफ्नो समुदायको लागि काम गरिरहेको र आफ्नो जातिको पहिचानलाई दस्तावेदीकरण गर्न आफू आतुर रहेकी बताइन् ।

त्यसैगरी संघीय समितिका अध्यक्ष मचिन्द्रनारायण जिमीले इतिहास पुनर्लेखन गर्नु पर्ने छ । अहिलेसम्म जित्नेहरुले लेखेको इतिहास छ । अबको इतिहास हामी आफैले लेख्नु पर्छ । हामी आफैले नलेखे कसले लेख्छन् ? म्यापिङको तथ्याङ्कहरु संकलन गरि प्रमाणहरु जुटाएर अगाडि बढ्नु पर्ने बेला आएको बताउनु भयो ।

चरणवद्ध लागु हुँदै पशु वधशाला तथा मासु जाँच ऐन

काठमाडौं, साउन १४, कृषि वन तथा पर्यावरण मन्त्री गीता चौधरीले उपभोक्तालाई स्वच्छ, स्वस्थ तथा गुणस्तरीय मासु उपलब्ध गराउने उद्देश्यले पशु वधशाला तथा मासु जाँच ऐन-२०५५ देशभर चरणवद्ध रूपमा कार्यान्वियन गर्ने पहल अगाडि बढाउनु भएको छ । ऐन कार्यान्वयनका लागि नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक प्रक्रिया अघि बढाइउनु भएको हो ।

पशु सेवा बिभागले ऐन कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कार्ययोजना तयार गरी मन्त्रालयमा पेश गरेको छ । यस विषयमा संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरूसँग मन्त्री चौधरीले आवश्यक समन्वय र छलफलसमेत गरि सक्नु भएको छ ।

यस अघि सुर्खेत, हेटौंडा र बुटवलको केही वधशालामा शुरु भएको थियो । अब २०८३ मङ्सिर १ गतेदेखि काठमाडौं, भक्तपुर र ललितपुर जिल्लाका सबै स्थानीय तहमा लागू गरिनेछ । त्यसैगरी चरणद्धरुपमा उपत्यका बाहेकका अन्य जिल्लाका नगरपालिका, उप(महानगरपालिका र महानगरपालिकामा २०८३ माघ १ गते देखि लागू गरिनेछ र अन्ततः २०८४ साउन १ गतेदेखि देशैभर "पशु वधशाला तथा मासु जाँच ऐन(२०५५" पूर्ण रूपमा लागू गरिनेछ ।

ऐन कार्यान्वयनपछि देशभरका पशु वधशालालाई व्यवस्थित बनाइने, वध गरिएका पशुको अनिवार्य स्वास्थ्य परीक्षण गरिने तथा मासु उत्पादन, ढुवानी र बिक्री(वितरणमा स्वच्छता तथा गुणस्तरका मापदण्ड प्रभावकारी रूपमा लागू गरिनेछ । यसबाट उपभोक्ताले सुरक्षित, स्वच्छ र गुणस्तरीय मासु उपभोग गर्न पाउने मन्त्री चौधरीले बताउनु भएको छ ।

सर्वोच्च अदालतका विभिन्न आदेश, प्रचलित कानुनी व्यवस्था तथा संविधानले प्रत्याभूत गरेको उपभोक्ताको गुणस्तरीय वस्तु र सेवा प्राप्त गर्ने अधिकारलाई कार्यान्वयन गर्न सरकारले ऐनलाई प्राथमिकताका साथ लागू गर्न लागेको हो ।

संरचित संरचनामा खेती, खर्च र आवश्यक सूधारहरु

धनबहादुरम मगर

संरक्षित संरचना शब्दले प्राय गरी फलफुलका रोगमुक्त वेर्ना आलुको मूलबीउ उत्पादन र तरकारी उत्पादनका लागि प्रयोग गरिने विभिन्न प्रकारका अस्थायी त स्थायी संरचनालाई समेट्ने भएतापनि यस लेखमा नेपालमा बेमौसमी तरकारी खेती तथा बेन उत्पादनमा प्रयोग गरिने विभिन्न किसिमका निर्मित अस्थायी प्लाष्टिक घरदेखि लिएर केही वर्ष देखी आधुनिक प्रविधि भनेर प्रचारमा आएका प्राकृतिक भैन्टिलेटेड प्लाष्टिक घर, जिआई पाइपबाट निर्मित स्थायी संयन्त्रका साथै अत्याधुनिक उपकरण नियन्त्रित स्वचालित प्रणालीमा आधारित ग्रिन हाउसलाई समयमा सबै खाले संरचनाले वेर्ना तथा तरकारी उत्पादनमा पुऱ्याउने फाइव तथा नेपालमा संरचनामा प्रचलित के मुख्य प्रकार सो संरचनाहरुमा उपयुक्त तरकारी बाली खेती गर्दाको लाभ लागतका साथै यस्ता संरचनमा खेती गर्दाका समस्या आवश्यक सुधार तथा प्रयास बारे लेखको अनुभवलाई प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरिएको छ । यस लेखमा संरचना निर्माण तथा खेती प्रविधिमा हिमाल, पहाड तथा तराई प्रमुख क्षेत्रमा आधारित संरचना निर्माण प्रक्रियामा खेती तथा बजारीकरणलाई आधार लिएर लाभ लागत विश्लेषण गर्ने प्रयास गरिएको छ । तसर्थ संरचना निर्माण देखि वर्षमा नेपालका विभिन्न क्षेत्रमा भौगोलिक अवस्था तथा यावत र बजारको दुरी अनुसार केही फरक पर्न सक्छ ।

संरचनामा खेती किन १.

उत्पादकत्व वृद्धि

संरचना भित्रको खेती प्रविधिमा लामो समयसम्म उत्पादन दिने बालीका जात लगायतका थोपा सिँचाई तथा पानीको प्रयोगका साथै आवश्यकता अनुसार घुलनशील खाद्यतत्वको प्रयोगका साथै विरुवाको आवश्यकता अनुसार तालिम तथा काँटछाँटका विधि सूर्यको परावैजनी किरणलाई धेरै हदसम्म रोक्न सक्ने प्लाष्टिक तथा जालीको प्रयोगबाट गरिने भए प्रनि यस उत्पादन वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउँछ भन्ने कुरा विश्वमा विभिन्न अनुसन्धान प्रमाणित भइसकेको छ । नेपाल तथा विश्व कैयौं देशमा संरचनाको प्रयोगबाट खेती गर्दाको विभिन्न तरकारीको प्रति हेक्टर उत्पादकत्व तालिम नं १ मा दिइएको छ । संरचना भित्रको खेतीको उत्पादकत्वमा नेदरल्याण्ड विश्वको अग्रणी देश भएकोले नेदरल्याण्ड सहित नेपालका छिमेकी देशको समेत उत्पादकत्व तालिकामा दिइएको छ । यी देशहरुको तुलनामा नेपालको उत्पादकत्व धेरै कमको पाइन्छ जसको प्रमुख संरचनाका लागि विश्वमा अवलम्बन तथा सिफारिस गरिएका पानीमा घुलनशील तत्व उपलब्धता हुन नसक्नु र कृषकमा उत्पादन प्रविधि (तालिम काँटछाँट) संग सम्बन्धित व्यवस्थापकीय ज्ञानकर्म आदि रहेका छन् ।

२. लामो समयसम्म गुणस्तरीय उत्पादन : संरक्षित संरचनामा उत्पादन हुने तरकारी बालीलाई बढी चिसो, तातो तथा वर्षाबाट जोगाउन आवश्यकता अनुसार उपयुक्त तापक्रम तथा आद्रता नियन्त्रण प्रणालीको व्यवस्था हुनका साथै सूर्यको अनावश्यक परावैजनी किरणको मात्र नियन्त्रणले वानस्पतिक वृद्धि भई लामो समयसम्म उत्पादन लिन सकिन्छ । यसका साथै खुल्ला जमीनमा उत्पादित तरकारीको अन्य संरचनामा उत्पादित तरकरीमा जैविक तथा अजैविक कारणवाट अति कम भइ उत्पादित उपजहरु गुणस्रयी हुन्छन् ।

३. वेमौसमी उत्पादनः

संरक्षित संरचनाको कारणले गर्दा वर्तमान समयमा तातो मन पराउने वर्गका तरकारीहरु जस्तै गोलभेडा, भैँडे खुर्सानी तथा काँक्रो चिसो याममा समेत सफलतापूर्वक खेती गर्न सम्भवछ ।

हुनका साथै उचित तापमान व्यवस्थापन बाट रायो, जिरीको साग, पालुंगो, धनिया जस्ता सागपात समूहका तरकारी समेत प्रतिकुल समयमा खेती गर्न सम्भव भई उत्पादनमा सहयोग पुग्छ । विश्वका विकसित देश सागपात उत्पादनमा संरचनारहित माटो रहित प्रविधि अवलम्बन गरी वर्षमा १० पटक सम्म जिरीको साग, पालुंगे, धनियाँ लगायत पात बाली उत्पादन गरी प्रति एकाई उत्पादकतव र आम्दानी बढाउन सफल भएका छन् । नेपालमा पनि वर्षायाममा अत्यधिक पानी तथा चिसो जाडोयाममा चिसोबाट जोगाइ वेमौसमी तरकारी उत्पादनका लागि आवश्यक तरकारी वलीका सफल भएका उत्पादन गरिएको थुप्रै उदाहरणहरु छन् ।

४ जलवायु परिवर्तनमैत्री उत्पादनः

हालका दिनमा संरचनाभित्रको तरकारी खेतीलाई अतिवृष्टि, अनावृष्टि हावाहुरी लगायतका प्रकोपका साथै जलवायु परिवर्तनका कारणबाट बेला बेलामा देखा पर्ने आकस्मिक रोग तथा कीराको प्रकोपबाट जोगाउने प्रविधिको रुपमा लिइएको पाइन्छ । जलवायू परिवर्तनको कारणबाट यसको उत्पादन तथा उत्पादकत्वको उत्तारचढावलाई कम गर्न यस प्रविधि महत्वपूर्ण प्रविधिको रुपमा पहिचान भइ सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायबाट यस प्रविधिलाई जलवायू प्रविधिको रुपमा दिइएको पाइन्छ ।

५. पानीको वचत तथा पानीको प्रति एकाई उत्पादकत्व अभिवृद्धि

संरक्षित संरचनाभित्र हालका दिनमा आएर सेन्सरमा आधारित वा सन्सर विनाको थोपा सिँचाई जस्ता पानीको विवेकशील प्रयोगबाट उत्पादन दिन सक्ने प्रविधि तथा पानीमा घुलनशिल खाद्यतत्व समेतको प्रयोगबाट

मलखादको समूचित सदुपयोग भई सुख्खा क्षेत्रमा समेत तरकारी खेती गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्न सजिलै सकिन्छ । विश्व इजरायल अष्ट्रेलिया जस्ता पानीको अभाव भएको देशले संरक्षित संरचनाको प्रयोगबाट अत्यन्तै कम पानी प्रयोग गरी पानीको सहज उपलब्धता भएका देश भन्दा कैयौं गुना बढी तरकारीको उत्पादन लिन सफल भएका छन् ।

६. विषादीको प्रयोगमा उल्लेख्य कटौती तथा स्वास्थकर उत्पादन

हाल नेपाल लगायत विश्वमा तरकारी बालीमा अत्यधिक तथा जथाभावी प्रयोगले वातावरण तथा मानव स्वास्थ्यमा नकरात्मक प्रभाव पारेको छ । नेपालमा सरदर विषादी प्रयोगको मात्रा ४०० ग्राम सक्रिय तत्व प्रति हेक्टर सम्म रहेतापनि व्यवसायिक तरकारी खेती गरिने क्षेत्रमा ३००० ग्राम सक्रिय तत्व प्रति हेक्टर भन्दा बढी रहेको अनुमान गरिनाका साथै धेरै जसो तरकारी बालीमा विषादी अवशेष रहने गरेको पाइएको सन्दर्भमा संरक्षित संरचना प्रयोग गर्ने किसानहरुले संरचना प्रयोग गर्दा बालीका किरा नियन्त्रणमा ९० प्रतिशतसम्म हुने गरेको र तापक्रम र आद्रता नियन्त्रण प्रभावकारी रुपले गरेका संरचना ढुसीजन्य रोगको प्रकोप समेत न्यून् हुने गरेको सन्दर्भमा यो प्रविधि विषादीको कम प्रयोग गरी मानव तथा वतावरणीय स्वस्थता कायम गर्न उपयुक्त प्रविधिको रुपमा स्थापित प्रविधि हो । संरचनामा लगातार खेतीले गर्दा प्राय माटोबाट सर्ने निमाटो, ढुसी तत्व व्याक्टेरियाजन्य रोगले दुखः दिने गरेको सन्दर्भमा हाल तरकारी बालीमा समेत माटोबाट सर्ने रोग व्यवस्थापनको लागि कलमी प्रविधि अवलम्बन गर्न सके नेपालमा कम गर्न सके तरकारी बाली स्वस्थकर उत्पादनमा असल कृषि अभ्यास असल कृषि अभ्यास र प्रमाणिकरण अलम्बन गरी नेपाल गर्न समेत संरचनाहरु उपयुक्त माध्यम हुन सक्छन् । तसर्थ यो प्रविधि स्वस्थकर तरकारी उत्पादनको लागि सफल प्रविधि हो भन्न सकिन्छ ।

७ बजारमूखी उत्पादनको माध्यमबाट आयआर्जन र रोजगार वृद्धिः

संरचनामा आधारित उत्पादन प्रविधिमा बजार उत्पादन प्रविधिका सिद्धान्त कुन उत्पादन कुन समय कसरी, कहाँ उत्पादन र कस्तो उपभोक्ता लक्षित उत्पादन जस्ता कुरामा ध्यान दिएर बजारको माग अनुसारका विभिन्न तरकारी उत्पादन गर्न उपयुक्त एक मात्र उपलब्ध विधि हो । यस विधिमा बजारको माग अनुसार या विभिन्न तरकारी उत्पादन गर्न सके वर्षभरी रोजगारी सिर्जना गर्नको साथै वेमौसमी उत्पादनको माध्यमबाट प्रति इकाइ केही मूल्य हासिल गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना विधि हो । संरचना भित्रको खेतीमा लाग्नु भन्दा पहिले आम उद्यमी तथा कृषकहरुले मेरो संरचना भित्रको खेतीको फाइदा तथा यसमा आवश्यक लगानी तथा अनुमानित नाफाको हिसाब गरेर मात्र लाग्न सकेमा भविष्यमा पर्ने बजार तथा उत्पादनलगायत जोखिम न्यूनिकरण गरि सफलता हासिल गर्न सक्दछन् । तसर्थ संरचनाभित्र फाइदाबारे जानकारी लिइसकेपछि नेपालमा प्रचलित संरचना खेती गर्न सकिने तरकारी बालीहरू संरचनागत प्रतिफल दिन् गरेर मात्र स्थान संरचना तथा बाली छनौंट गर्न आजका दिनमा अत्यावश्यक भैसकेको छ । नेपालमा हालका दिनमा संरचनाभित्रको खेतीको नकारात्मक धारणा रहेको सन्दर्भमा उपयुक्त संरचना तथा स्थान अनुकुल तथा बजारको माग अनुसारको उत्पादन तथा खर्चको लेखा जोखा गरि संरचना भित्रको खेती प्रविधिमा लाग्न सकेमा मात्र सफलता हात पार्न सकिन्छ । संरचना निर्माण तथा खर्च स्थान र संरचनाको प्रकार, क्षेत्रफल अनुसार केही फरक पार्न सकिन्छ । यसै गरि उत्पादन थलोको ज्यामी दर, बीउ, मल, विषादीको दर, र बिक्री मूल्य स्थान अनुसार केही फरक पर्न सक्दछ । तसर्थ उद्यमी तथा कृषकले यसलाई आधार मानी आफ्नो स्थान अनुसारको दररेट राखेर हिसाव गर्दा एकिन खर्च निकाल्न सक्नु हुनेछ ।

स्थान संरचना तथा बाली छनौंट गर्न आजका दिनमा अत्यावश्यक भैसकेको छ ।

नेपालमा प्रचलित संरचनाहरु

१. बाँसको प्लाष्टिक घर (जुन मध्य पहाडको अत्याधिक वर्षामा, वर्षा समयमा मौसमी तरकारी उत्पादन गर्ने प्रचलनमा रहेको ।

२. जि. आइ पाइपको टनेल मध्य पहाडका क्षेत्रमा तरकारी उत्पादन तथा फलफूल बिरुवा उत्पादनमा केही मात्रामा प्रयोग ।

३. नैचुरल्ली भैन्टिलेटेड ग्रिन हाउस (मध्य पहाड तथा तराईका स(सानादेखि ठूला आकारसम्म निर्माण भएका ।

४. हाइटेक ग्रिन हाउस (चिस्याउने र तताउने सुविधा सहितको तरकारी, वेर्ना उत्पादन र फलफूल उत्पादनमा तर त्यस्ता संरचना महँगो रहेको ।

५.नेट हाउस तराई भाद्रदेखि जेठसम्म तरकारी तथा फलफूल उत्पादन बढी असिना पर्ने क्षेत्रमा उपयोगी ।

६. डोम आकारको टनेल पहाडको १६०० मिटर भन्दा माथि उपयोगी : ७ पोलिकार्वोनेट फाइवर हिउँ पर्ने उच्च हिमाली क्षेत्रमा तरकारी उत्पादनमा प्रयोग संरचनाभित्र खेती गर्न सकिने प्रमुख तरकारी बालीहरुः संरचनाभित्र तरकारी खेती गर्ने बाली र जात छनौट गर्नभन्दा पहिले त्यो बालीको परागसेचन प्रमुख विचार गर्न आवश्यक हुन्छ । प्राय गरी परागसेचित बालीहरु (काँक्रा, फर्सी, करेला, लौका, घिरौला जस्ता बालीका पार्थिनोकार्पिक जातहरु नेपालमा उपलब्ध नभएकोले यस्ता बालीका पार्थिनोकार्पिक जातको मात्र प्रयोग गर्न अत्यआवश्यक हुन्छ) तथा खुला सेचित तथा संरचनामा उपयुक्त बालीहरुको जातहरुको प्रयोग गर्न सकेमा मात्र खुल्ला जमीन भन्दा बढी उत्पादन लिन सकिन्छ ।

नेपालमा संरचनाका लागि केही उपयुक्त तरकारी बालीहरुः

१. गोलभेडा
२. भेंडे खुर्सानी
३. काँको (पार्थिनोकार्पिक) जात
४. सागपात बाली (रायो धनियाँ)

संरचनाको लागत विश्लेषण

क्षेत्रफल : १ टैक्टर

१. बाँसको प्लाष्टिक घर

स्थानः मध्य पहाडको ८०० देखी १५०० मिटरसम्म

आम्दानीको लागि

यसरी खेती खर्च र आम्दानी हेर्दा बाँसको प्लाष्टिक घर निर्माण खर्चमा करिव १८ लाख ८७ हजार प्रथम वर्षमा लग्ने गोलभेडा लगाएतमा हजार जम्माखर्च रु २२ लाख २६ हजार हुने र अम्दानी २२ लाख ५० हजार हुने देखिएपनि गोलभेडा समूहको खाली पछि सागपात खेतीमा जान सकिए आम्दानी वृद्धि हुने र बजारको माग अनुसार उत्पादनमा जान सकेमा पनि आम्दानी वृद्धि गर्न सकिने हुन्छ ।

यसरी खेती खर्च र आम्दानी हेर्दा आइ प्लाष्टिक घर निर्माण वर्षमा करिव २४ लाख प्रथम वर्षमा लग्ने र गोलभेडा लगाएमा खर्च जम्मा वर्ष रु.२७ लाख २९ हजार हुने र आम्दानी २२ हजार हुने देखिएपनि आम्दनी वृद्धिको लागि गोलभेडा समूहको बाली पछि सागपात खेतीमा जान सकिए व आम्दानी गर्न सकिने र बजारको माग अनुसार जान

सकेमा आम्दानी वृद्धि गर्न सकिने देखिन्छ ।

५. विरुवा उत्पादनका लागि अत्याधुनिक ग्रिन हाउस

नेपालमा तरकारी उत्पादन लागि सानो आकारका अत्याधुनिक ग्रिन हाउस निर्माण गर्न सकिन्छ र यस किसिमको ग्रिन हाउसको लागि विद्युत लागतका खर्च सरदर २५० वर्ग मिटरको लागि वार्षिक ५ लाख सम्म लाग्ने र निर्माण खर्च २५ लाख लाग्ने देखिन्छ र यस किसिमको संरचना सामान्य मर्मत गरी ५ वर्षसम्म चलाउन सकिन्छ ।

४ लाख बैर्ना उत्पादन गरी प्रति वेर्ना रु ३ का दरले १२ लाख आम्दनी लिन सक्ने देखिन्छ ।

आवश्यक सुधारहरु:

संरचनाको प्रकार र बनौटमा समुन्द्री सतहबाट उचाई हावापानी तापक्रम, आद्रता, जमीनको मोहदा, माटोको प्रकार जस्ता कुराहरुमा निर्भर रहन्छ । जुन नेपालमा कमै ध्यान गरिएको छ । तसर्थ माथिका कुरालाई विचार गरी विभिन्न आबहावामा कृषक सेवा प्रदायक तथा अनुसन्धान निकायको देखिन्छ ।

समन्वयमा संरचनाको क्षेत्रफल, डिजाइन उपयुक्त बाली तथा येती प्रविधि बारेमा अध्ययन अनुसन्धान गरी उक्त नतिजालाई मानक बनाइ नेपाल सरकार र निजी सेवा प्रदायको संलग्नतामा संरचना निर्माणको स्पेसिफिकेशन तथा प्रविधिको मानक बनौंट अनुसार निरन्तर अनुगमन त सुधार गर्न सकेमा मात्र हालको न्यून् उत्पादकत्व अत्याधिक लागतको अवस्थामा सुधार गरी विश्वका विकसित देशहरुमा जस्तै यस्ता प्रविधिलाई प्रतिस्पर्धी बनाउन सकिन्छ अन्यथा सरकारी तथा निजी लगानीको औचित्य पुष्टि गर्न गाह्रो हुने देखिन्छ ।

बुँदागत रुपमा नेपालमा संरचनाभित्रको खेतीको दीगोपनाको लागि निम्न सुझावहरु प्रस्तुत गरिएको छ

१. सुधार तथा सहजीकरण :

कृषिमा प्रयोग हुने प्लाष्टिक, पाइप, नेट, थोपा सिँचाईं सेट, मल्च आदिको आयात प्रकृया झन्झटिलो भएकोले परिमार्जन गर्न आवश्यक, पानीमा घुलनशिल खाद्यतत्वको आयातको लागि (हालको रासायनिक मल नियन्त्रण आदेश २०५५ मा परिमार्जन) उपयुक्त जात तथा प्रविधि आयातमा सहजीकरण तथा जातिय विकास र परिक्षणमा ध्यान दिइ नीतिगत सुधार आवश्यक।

२. निकायका संरचनामा सुधार:

संरचनाभित्रको खेतीमा कृषकहरुको अत्याधिक रुचि भई सरकारी तथा नीजि क्षेत्रबाट व्यापक लगानी भएको सन्दर्भमा यसलाई वागवानी विधाभित्र अलग्गै ईकाइ बनाइ इन्जिनियर, सूचना प्रविधि विज्ञ तथा कृषि विज्ञ सहितको टोलिमार्फत प्रविधि अनुसन्धान तथा विस्तार मापदण्ड निर्धारण, गुणस्तर परिक्षण तथा नियमन गर्न आवश्यक ।

३. संरचनामा सुधार तथा परिमार्जन:

हाल नेपालमा प्रचलित संरचनाहरुमा स्थान विशेष तथा बालीको लागि आवश्यक हुने तापक्रम, आद्रता, प्रकाश, हावाको सञ्चार तथा कार्वनडाइअक्साइडको मात्रा, समेतलाई विचार गरी नेपालमा उपलब्ध जनशक्तिको परिचालन मार्फत कम लागतमा संरचना उत्पादन तथा त्यसमा आवश्यक परिमार्जन गर्न सक्ने सम्भाव्यता रहेकोले सो अनुसार विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र अनुसार उपयुक्त संरचनामा सुधार आवश्यक ।

४. कार्यक्रमगत सुधार:

प्रविधिको किसानहरुमाझ लैजान पूर्व लक्षित स्थानमा एक वर्षसम्म परिक्षण गरी लागत प्रभावी प्रविधिको पहिचान गरी उपयुक्त प्रविधिलाइ लैजान जरुरी ।

५.क्षमता अभिवृद्धि:

यस प्रकारका प्रविधिको प्रयोग एवम् प्रचार प्रसारमा विशेष दक्षता भएका प्राविधिकको आवश्यकता पर्ने हुँदा तत्काल देश भित्र दक्ष जनशक्ति विकासमा ध्यान दिन आवश्यक ।

६. प्रविधि परिक्षण, विकास तथा विस्तार:

उत्पादन लागत घटाउन कम खर्चमा प्रति ईकाइ उत्पादकत्व अभिवृद्धिका लागि उपलब्ध एवम् विश्वस्तरमा विकास भएका प्रविधिको परिक्षण, नेपाली आवहावा एवम् उपभोक्ताको माग अनुसारको प्रविधि अनुसन्धान तथा परिक्षण गर्न जरुरी । वर्तमान संरचना, प्रयोग हुने सिँचाईं लगायतका प्रविधिलाई कम खर्चमा सञ्चालन जस्ता विषयलाई समेत ध्यान दिदैसरकारी केही फार्म केन्द्रलाई सिकाई थलोको रुपमा विकास गर्न जरुरी ।

७. वित्तिय सहजीकरण:

शुरुको वर्ष संरचना निर्माणमा धेरै खर्च हुने भएकोले गर्दा हालको नेपाल सरकारले दिइरहेको वर्तमान अनुदान प्रणालीलाई तत्काल परिमार्जन गरी व्यवसायिक योजना तथा सोको सम्भाव्यताको आधारमा व्याज अनुदान तथा वित्तिय संस्थाले दिने । सहुलियत ऋणको प्रभावकारी कार्यान्वयन आवश्यक ।

८. सेवाटेवा:

संरचनाभित्र खेती गर्न विशेष जात, प्रविधि तथा रोग/कीरा व्यवस्थापनको ज्ञानका साथ(साथै वित्तिय योजना तथा उत्पादन तथा बिक्री योजना आवश्यक पर्ने हुँदा सोही अनुसार प्राविधिक तथा किसानको क्षमता अभिवृद्धिका कार्य तथा प्राविधिक सेवाटेवा दिन आवश्यक व्यवस्था हुन जरुरी ।

९. बजारीकरण सहयोग:

यस खाले प्रविधिको अवलम्बन वाट प्राय सुरक्षित, गुणस्तरीय एवम् प्रति ईकाइ बढी उत्पादन लिन सम्भव भएतापनि ग्रेडिङ्ग, प्याकेजिङ्ग तथा कोल्ड चेन मार्फत बजारीकरण गर्न सके स्वस्थ एवम् गुणस्तरीय उपज उपभोक्तालाई पुर्‍याउन सकिने ।

१०. नकारात्मक:

संरचनाभित्रको प्रविधिमा प्रयोग हुने प्लाष्टिकजन्य:

वातावरणीय बस्तुलाई पुनः प्रयोगमा ल्याउन नसक्दा हाल आएर माटो तथा पानी प्रदुषण बढी रहेको सन्दर्भमा पुनः पक्षमा सुधार उपयोगमा ल्याउन सकिने वस्तुको पुनः उपयोग गर्न जरुरी ।

निष्कर्ष:

संरचनाभित्रको तरकारी विश्व परिवेश तथा नेपाली परिवेशमा आफ्नै किसिमका फाइदा रहेका छन् तसर्थ संरचना निर्माण पूर्व यसको आवश्यकता, अनुमानित लागत, खेती गर्न खेती गर्न खोजेको बालीको लागत बजारको चाहना, माग र आपूर्ति आंकलन गरी वेमौसममा उपभोक्ताको माग पुरा गर्न सक्ने प्रविधि उपलब्ध प्रविधिको गुणस्तर, प्राविधिक सेवाको सुनिश्चितता र उपभोक्ताको माग अनुसार उत्पादनशिल बालीको छनौंट गर्न नेपालमा अत्यावश्यक भैसकेको छ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु:

१.कृषि त्रैमासिक २०७९, अरुण काफ्ले पृष्ठ ४, सूचना तथा सञ्चार प्रशिक्षण केन्द्र हरिहर भवन ।

२. किसान जागरण वर्ष १९ अंक १, २०८२, पृष्ठ १८, कृषि प्रणालीमा आधुनिकीकरण, प्रेमनारायण अधिकारी

३. किसान जागरण वर्ष १९ अंक १, २०८२, पृष्ठ ६ किसानलाई बजार प्रणालीसँग जोडनु पर्छ, शंकर पोखरेल

सिँचाईं विना कृषि क्षेत्र अगाडि बढ्न सक्दैन :ई.महेन्द्र गुरुङ

कुलो हामीलाई हेर्न पठाएको थियो । रुम्जाटार सिँचाई योजना हाडेटार सिँचाई योजना, गार्खाको भिमसेन कुलो सिँचाई योजना ति कुलाहरु पहिलो जनताले बनाएको र त्यसलाई अलि व्यवस्थित, स्तरोन्नति गरेर सञ्चालन गरेको कुला चाहीँ हामीलाई हेर्न पठाएको थियो । हेरेपछि त्यसबाट मलाई अनुभव भयो ।

नेपालको कृषि क्षेत्रमा सिँचाईं धेरै महत्व हुन्छ । सिँचाईं विना कृषि क्षेत्र अगाडि बढ्न सक्दैन । हामीले पहिले पहिले राजकुलो भनेर चिनिन्थ्यो । अहिले आधुनिक सिँचाई भनेर चिनिन्छ । वर्तमान परिस्थितिमा हिजोको सिँचाई र भोली गर्नु पर्ने सिँचाइको व्यवस्थापन के हुनसक्छ भन्ने विषय जलस्रोतविद् इन्जिनियर **महेन्द्र गुरुङ**सँग कृषि जर्नल मासिकका लागि **धनबहादुर मगर**ले गरेको कुराकानीको प्रस्तुत अंश ।

कहिले देखि तपाईले सिँचाई सिँचाई तथा जलस्रोत क्षेत्रमा सेवा शुरु गर्नु भयो ?

म २०३७ सालमा सरकारी सेवामा प्रवेश गरेँ । म सिभिल इन्जिनियर लामो समयसम्म नेपाल सरकारको सिँचाई तथा उर्जा मन्त्रालयमा काम गरेर सन् २०१२ मा अवकाश लिएँ ।

धेरै अगाडि नै सेवा निवृत हुनु भएको रहेछ । कृषि र सिँचाईं इन्जिनियरको परिभाषा गर्दा नेपालमा सिँचाई व्यवस्थित व्यवस्थापन कहिलेदेखि शुरु भयो होला ?

प्राचीन कालमा जब इन्जिनियरिङ्ग भने विषय सबभन्दा पहिलो सभ्यताको विकाससँगै कृषिको शुरुवात भयो त्यतिबेलादेखि कृषि शुरु गर्नासाथ कृषि र सिँचाईंको अन्योन्याश्रित सम्बन्ध हुन्छ त्यही बेला देखि कृषि इन्जिनियरिङको शुरुवात भएको हुनु पर्छ । मान्छेको सभ्यता विकास गर्न थाले त्यसैको लागि पानी चाहियो । खोला तथा नदीबाट पानी कसरी ल्याउने भनेर जब उनीहरुले शुरु गरे वास्तवमा भन्ने हो भने इन्जिनियरिङ्ग त्यहीबाट शुरु भयो ।

अनि कति जग्गा छ ? पानी कति टाढा छ ? कसरी ल्याउने भन्ने विषय नै त्यतिबेलाको प्राचीनकालको पुर्खाहरुले यो काम शुरु गरे । तथापी इन्जिनियरको कुरा गर्दा नेपालमा सायद राणाकालमा शिक्षाको त्यति प्रगति हुन सकेको थिएन । तर त्यसपछि चाहीँ सबभन्दा पहिले इन्जिनियर इनस्टीच्यूट स्थापना भएको देखिन्छ । यही इनस्टीच्यूटलाई विकसित गर्दै गर्दा अहिले इन्जिनियर क्षेत्रका विभिन्न हाँगाहरु छन् । जस्तै पुल्चोक क्याम्पस, थापाथली क्याम्पस, पोखरा, धरान, पश्चिमाञ्चलमा पनि क्याम्पसहरु छन् । यसरी नेपालको इतिहासमा इन्जिनियरको क्षेत्रमा अहिलेको पुल्चोक क्याम्पसले अग्रणी भूमिका खेलेको पाउँछौं । तर साच्चै भन्ने हो भने मैले २०३७ सालमा जागिर शुरु गरेँ त्यतिबेलासम्म पनि नेपालमा व्याचलर इन्जिनियर पढ्न अवसर प्राप्त थिएन । अहिले आधुनिक इन्जिनियरिङको विकास भएर आएको छ ।

यहाँले कुन देशमा गएर सिँचाई इन्जिनियर अध्ययन गर्नु भयो ?

विक्रम सम्वत् २०२७ सालमा एसएलसी दिएको केही समय ग्याप भएर २०३०-०३१, ईस्वी सम्वत् १९७२-७४ पर्छ । त्यतिबेला अस्कलमा आइएसी पास गरेँ । त्यसपछि हामी प्रथम श्रेणी ल्याउनेहरु कोलम्वो प्लान भन्थ्यो । विश्वका केही अति कम विकसित देशहरुलाई माथि उठाउनका लागि शिक्षामा सहयोग गर्नु पर्छ भनेर श्रीलंका कोलम्वो पहिलो रिजोलुसन पास गरेका रहेछ । त्यसै अन्तगर्त हामीले कोलम्वो प्लान छात्रवृत्ति पाउथ्यौं । २०३१ सालमा म पढ्न भनेर बाहिर गएँ । भारत असमको गुहावटीमा इन्जिनियर कजेल भनु कुवारी भन्ने ठाउँमा गएर पढेँ । इन्जिनियर पढ्न ५ वर्ष लाग्यो । ५ वर्ष अध्ययन पश्चात २०३६ सालको अन्ततिर आएँ । २०३७ सालमा जागिर शुरु गरेँ । त्यतिबेला सरकारको जागिरमा धेरै प्रतिस्पर्धा थिएन । मलाई लाग्छ हाम्रो पालादेखि प्रतिपर्स्धाको युग शुरु भयो भन्ने लाग्छ । व्याचलर गरे अनि आएर अमेरिकाको कोलोराडोस्थित कोलोराडो युनिभरसिटीमा पढ्न छात्रवृति पाएँ । मार्स्टर गर्न चाहीँ त्यहाँ गए । यसरी इन्जिनियरिङ्ग गरे ।

कृषि सिँचाई इन्जिनियरिङ्गमा मास्टर्स गर्नु भएको व्यक्ति नेपालको सिँचाई व्यवस्थापन हिजो कस्तो थियो ?

विक्रम सम्वत् २०३७ सालमा जब जागिरमा प्रवेश गरे २०३६ सालमा सूदुरपश्चिममा भुकम्प आएको थियो अनि हामीलाई त्यहाँ भुकम्प गएको छ, क्षेति भएको मध्ये कुन, नहर कुन कुला क्षेति भयो, कति काम गर्नु पर्ने छ सम्पूर्ण विवरण तयार गर्नु थियो । जुन परम्परागत कुलाहरु मैले सबैभन्दा पहिला त्यही गएर देखे । त्यहाँ गएर हेर्नु भन्दा

ई.महेन्द्रबहादुर गरुङ
वरिष्ठ जलस्रोतविद्

पहिले पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र पोखराका आसपास त्यहा २/३ वटा कुलो सरकारले सञ्चालन गरेर प्रयोगमा आएको थियो । कुलो हामीलाई हेर्न पठाएको थियो । रुम्जाटार सिँचाई योजना हाडेटार सिँचाई योजना, गार्खाको भिमसेन कुलो सिँचाई योजना ति कुलाहरु पहिलो जनताले बनाएको र त्यसलाई अलि व्यवस्थित, स्तरोन्नति गरेर सञ्चालन गरेको कुला चाहीँ हामीलाई हेर्न पठाएको थियो । हेरेपछि त्यसबाट मलाई अनुभव भयो । माथिका २/३ वटा कुलाहरु राम्रोसँग सञ्चालन भएको योजनाहरु हुन् । यसमा जनस्तर र सरकार दुबैको लगानी थियो । त्यस्तैगरि पाल्पा जानु भयोभने त्यहाँ अर्घेली कुला सहित २ वटा सिस्टममा जनताले नै संरचना बनाएर सञ्चालन गरेका थिए । सिस्तम पनि उनीहरुले नै बनाएका थिए । त्यस्तै तराईतिर मौजा भन्ने चलन छ । यस्तै गरि सूदूपश्चिममा रानी जमरा, कुलरिया सिँचाई आयोजनामा सरकारले ठूलो लगानी गरेको छ । त्यो आयोजनालाई विश्व बैंकको सहयोग छ ।

यसलाई Farmers management Irrigation System भनिन्छ । त्यस्तै जनताले बनाएका सिस्टमहरु नै छन् । त्यस्ता

म जन्मिएको ठाउँ रुम्जाटार ओखलढुंगा जिल्लामा जानुभयो भने त्यसको ३ पैंसे कुलो, सनपती कुलो । विभिन्न कुलाहरु छन् । सबैमा नै जनताको सहभागीता हो । सरकारलाई आवश्यकता पर्छ जनताले बनाउँछ । हामीलाई आधारभूत आवश्यकता भनेको आवश्याक पर्दा जनताले बनाउँछ । हाम्रो आधारभूत आवश्यकता भनेको अन्न हो । अरु कुरा पनि छन् । तर अन्नको लागि कृषि गर्नु पर्‍यो । कषिका लागि सिँचाई त ल्याउनु पर्‍यो । त्यो वाध्यताले गर्दा त्यो आवश्यकताले गर्दा सिस्टमहरु जनता आफैले बनाएर सञ्चालन गरेको हुन्छ ।

सिँचाईं परियोजना कस्तो तरिकाले बनाउने हुन्थ्यो त्यतिबेला ?

तीनचार कुरा महत्वपूर्ण हुन्छन । आयोजना बनाउन हामीसँग यति जग्गा छ । १ लाख ४७ हजार कुल क्षेत्रफलमा ८७ प्रतिशत भू-भाग छन् । १३ प्रतिशत खेतीयोग्य जमीन छ । १७,६६,००० हेक्टर टोटल सिँचाई पुऱ्याउन सक्छौं । तर अहिले १२ लाख हाराहारीमा सिँचाईं पुगेको पुगेको छ । त्यसो पनि हामी बाह्रै महिना सिँचाईं पुऱ्याउन सक्दैन । तर पनि सिस्टम चाहीं बनेको अवस्था हो । कमाण्ड एरियामा कति पानी चाहिन्छ । वर्षे हिउँदे, खेतीका लागि कति पानी चाहिन्छ । पानी ल्याउने मुहान खोज्नु पर्‍यो बाँधको डिजाइन गर्छौं । त्यसबाट पसाएका पानी कुला बनाएर ल्याउँछौं । पहाडमा कुलो, तराईमा नहर भन्छौं । कुलो डिजाइन गर्दा माटो कस्तो प्रकारको छ । कस्ता ढुङ्गामाटाहरु छन् ? त्यसमा कहाँ, साह्रै कमजोर छ ? उठेको छ कि दविएको छन् छैन । त्यसकारण हामी यि तीनचार कुरामा डिजाइन गर्छौं । ठूलो आयोजनाको कुरा गर्दा वातावरणीय अध्ययन पनि हुन्छ । यो आयोजना बनाई रहँदा चाहिन्छ । त्यसका लागि डिस्ट्रक्सन पनि भईराखेको छ । Destruction, Construction मा पछि सञ्चालन गर्दा प्रणाली परिवर्तन हुन्छ । यि सब कुराहरु समेतेर डिजाइन गरिन्छ ।

सिँचाईंको धेरै अभाव छ जसको कारण उत्पादनको अवस्था कमजोर देखिन्छ । नेपाल सरकार हिजो भन्दा आज धेरै अगाडि बढिसकेको छ । यतिकुरा गर्दा पनि कृषि क्षेत्रलाई चाहीं बढी वेवास्ता गरेको हो कि, यसमा कसरी हेर्नु भएको छ ?

यो अत्यन्त महत्वपूर्ण विषय हो किन भने कृषि उत्पादन गर्नु पर्छ । उत्पादन बढाउनको लागि उत्पादकत्व बढाउनु पर्छ । उत्पादकत्व बढाउन सिँचाईं चाहिन्छ । यसमा दुइतिन कुरा राख्नु पर्छ ।

अहिलेसम्म सिँचाईं विभागले काम गरिरहेको छ । संरचना बनाउने, मुहानबाट पानीलाई खेतको डिलसम्म ल्याउने, पानी दिने त्यहाँसम्मको काम सिँचाईले गरेको छ । कता-कता सिँचाईं आयोजना आफैले पनि कृषि सम्बन्धी उत्पादनका कामहरु गरेका छन् । तर नेपालमा चाहीं कृषि सम्बन्धी कामहरु गर्न छुट्टै मन्त्रालय छ । सिँचाई, उर्जा तथा जलस्रोत उर्जा मन्त्रालय हो । कृषिको लागि कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयमा छुट्टै २ वटा मन्त्रालय छ । विगतमा तालमेल हुँदैन थियो । अहिले विस्तारै विस्तारै तालमेल बन्दै गइरहेको छ । म जागिरमा हुँदा पनि मैले पनि कृषि विभाग, कृषि निर्देशनालयसँग मिलेर काम गरेको थियो । मिलेर काम गर्नु पर्छ भन्ने चेतनाको स्तर पनि वृद्धि भएको अवस्था छ । पाँछ छ महिना अगाडि एउटा बैठकमा सहभागी हुने मौका पाएको थिएँ । सरकारले आयोजना गरेको कृषि विभागको प्रतिनिधी पनि हुनुहुन्थ्यो । मैले उहाँलाई के भन्यो भने तपाइहरुले अब जहाँ-जहाँ तपाइको कृषि कार्यक्रम छ नि, मेरो ठाउँमा यति पानी चाहिन्छ भनेर सिँचाइसँग क्लेम गर्नुस् । विशेषगरि सिँचाई विभागसँग, किनभने तपाइले क्लेम गर्नु भयो भने सिँचाई विभागले पनि त्यतिकै पानी दिन वाध्य हुन्छ । अनि मात्र तपाइको कृषि कार्यक्रम सफल हुन्छ । कृषि कार्यक्रम साच्चै हेर्ने हो भने, प्रत्येक महिनाको प्रत्येक चौमासमा प्रगति चाहीं १०० प्रतिशत नै देखाइरेहेको हुन्छ । तर उत्पादन चाहीं खासै बढेको हुँदैन । चामल हामीले कति टन आयात् गर्छौं । पहिले हामी निर्यात गर्‍थ्यौं रे । धेरै पहिला, त्यसकारण म भन्छु सिँचाईं विभाग र सिँचाइका सम्बन्धित निकायहरु अझै उत्तरदायी रुपमा उपस्थिति हुनुपर्छ । कृषि मन्त्रालय पनि त्यतिकै उत्तरदायी रुपमा उपस्थिति हुनुपर्छ भन्ने मलाई लाग्छ ।

जलवायू परिवर्तनको असर अरु देशले जसरी हामीले पनि भोग्नु परेको छैन । एकातिर कृषिमा पानीको आवश्यकता छ अब नेपालका सिँचाई व्यवस्थापन कस्तो खालको गरियो भने कृषिलाई उर्वर बनाउन सकिन्छ ?

महत्वपूर्ण विषय सोध्नु भयो । यसमा २ किसिमको हुनुपर्छ । एउटा स्थायी सिँचाई जलवायू परिवर्तन शुरु भइरहेको छ । त्यसलाई सम्वोधन गर्न सिँचाई प्रणाली कसरी विकसित हुनुपर्छ भन्ने कुरा यो चाहीं एडप्टेशनको कुरा भयो । एडप्टेशन र मेटिगेशनको कुरा छ । आज पानीको स्रोत घट्दै गएको छ । घट्दो पानीलाई सिँचाई कसरी व्यवस्थापन कसरी गर्ने भन्ने कुरा अत्यन्त महत्वपूर्ण कुरा छ । अब जतिसुकै ढाकछोप गरेपनि जलवायू परिवर्तन जतिसुकै भएता पनि हाम्रो टोटल एन्युल वाटर फ्लो पनि त्यसमा चाहीं खासै परिवर्तन भएको छैन भनेर हाम्रो विज्ञाहरुले भन्नु भएको छ । यसमा समयानुकुल छैन । हुनु पर्ने समयमा मौसम ढिलो भएको होला तर वार्षिक रुपमा पर्नु पर्ने पानी वार्षिक रुपमा र कतै भएको छैन । पानी परिरहेको छ । तर त्यसको प्यार्टन चेन्ज भएको हुनाले हामीले त्यसको बढी क्षति भोग्नु परेको अवस्था छ भन्ने कुरा छ ।

विशेष गरेर सिँचाईं व्यवस्थापनको लागि चाहीं उर्जा विभागसँग मिलेर जल विद्युतको लागि र सिँचाईको लागि एउटा इन्टिग्रेटेड प्रोजेक्टको रुपमा जानु पर्छ । त्यसतर्फ हामी अगाडि बढ्नु पर्छ । एक्लै एक्लै म आफ्नै बाँध बनाउछु भनेर हुँदैन । पानीको प्यार्टनमा चेन्ज भएको छ । त्यसैले जतिसुकै पानी पाउँछौं त्यसलाई रिजरभेशन गर्नु र आफूले चाहेको बेला बेला रेगुलेटेड वे मा निकाल्नु पर्छ । त्यो एउटा छ, अनि अर्को मिटिगेशनको कुरा अझै समस्यामा छ । जलवायू परिवर्तन भइरहेको छ । त्यो वास्तवमा हाम्रो कारणले मात्रै होइन विश्वव्यापी रुपमा नै देखिएको छ । तर हामी के गर्न सक्छौं भने त्यो हिउँ पग्लिने जुन रफ्तार हो त्यो चाहीं वृद्धि भएर गएको छ । त्यसकारण हामीले गर्न सक्ने कुरा के को भने जुन हिउँ पग्लने रफ्तार छ । त्यसलाई कसरी चेक गर्ने सक्छौं त भनेर सोच्नु पर्छ । सोच्ने मात्र भन्दा पनि मैल देखेको १२ वटा कुरा सायद कसैलाई अप्रिय पनि लाग्छ ।

तर मलाई लागेको कुरा हामीले गर्न सक्ने मध्ये जुन हिमाली क्षेत्र छ त्यसको नजिकै कुनै पनि तापक्रम बढाउने कार्य गर्नु भएन । पर्यटन, हाइड्रोपावर, विकासको नाममा पानी एउटा डिमार्केसन तोक्नु पर्‍यो । हिमाली क्षेत्र भित्र चाहीं कुनै क्रियाकलाप गर्न नपाउने सुरक्षित क्षेत्र तोक्नु पर्छ । हाइड्रो पावरलाई पनि त्यसरी संरक्षण क्षेत्र भित्रै पारेर काम गर्नु पर्छ । त्यो भन्दा तलतिर ठाउँ कृषिको लागि प्रयोग नगर्न । केही त्यहाँबाट बगेको पानीलाई प्रयोग गर्ने ? यो कस्तो छ भनेर कोर्डिनेशन गरेको हुनु पर्छ जब पानी त्यो क्षेत्रबाट बाहिर निस्कन्छ

त्यसपछि हामीले प्रयोग गर्न हाम्रो व्यवहारबाट हिम श्रृंखला पग्लिने, उसका रफ्तारलाई केही न केही कम गर्न सक्छौं। नियमन, नियन्त्रण गर्न सक्छौं। अनि के हुन्छ हाम्रो हिम श्रृँखलाको आयु लम्बिन्छ। हिम श्रृँखलाको आयू लम्व्याउनै पर्छ। नत्र हामी जलस्रोतको देश हो ? त्यस्तो लाग्छ। सिजनल हिम श्रृँखलाको संरक्षणको कुरा आउँछ। त्यसको उपभोग गर्नु पर्छ।

हाम्रो खाद्य प्रणालीमा हामीले हिजो सोचेको जस्तो भएको छैन। खाद्य प्रणाली बिग्रीरहेको छ। अर्बौं रुपैयाँको खाद्यान्न बाहिरबाट आयत गर्नु परेको छ। निर्यातमूखी र दिगो हुन के गर्नु पर्छ ?

भैरहवा, लुम्बिनी ग्राण्ड प्रोजेक्ट थियो। रुपन्देही जिल्लाको भैरहवा क्षेत्रमा धेरै जग्गाहरु थिए। तर त्यसमा पानी नभएर सिँचाई हुन सकेको छैन। सरकारले डिप ट्यूवेल गाड्ने त्यहाँबाट पानी निकाल्न डिप ट्यूवेल चलाउन विद्युत चाहियो। विद्युत पनि पुऱ्याउने अनि ट्यूववेलबाट पनि निकाल्ने, ब्लक ट्यूवेल चलाउने, सिँचाई विकास गर्ने अनि जुन उत्पादन हुन्छन्। उत्पादित वस्तुलाई बजारमा पुऱ्याउनको लागि ग्राभेल सडक बनाइदिने। कृषकले उत्पादित वस्तु बजारमा बिक्री गर्नासाथ एउटा चुक्ता पूरा हुने भयो। अनि किसानको जीवनस्तर उठ्ने भयो। त्यो चाहीं सरकारले पवित्र उद्देश्य कार्यक्रमको लक्ष्य भयो। के जब ग्राभेल बिछ्याएको रोड बन्न थाल्यो नी, मान्छेले कृषिको लागि सिँचाई गर्नु भन्दा पहिले प्लटिङ्ग गर्न थाले। कृषि उत्पादन गरेर आत्मनिर्भर हुन्छौं भन्ने लागेको थियो। त्यसमा नराम्रो गरि त्यसै ब्रेक लाग्यो। व्यक्तिगत रुपमा बाठोपनाले कृषिको विकास हुन सकेन। आवास विकास गर्नतिर लाग्यो। त्यसरी व्यक्तिगत कारणले गर्दा पनि त्यस्ता हुँदो रहेछ। सबैभन्दा पहिले कृषि क्षेत्र कुन हो भनेर तोक्नु पऱ्यो। बाँकीमा कृषि नै गर्नु पऱ्यो। कृषिलाई सबसिडी दियो भने हाम्रो कृषि उत्पादन सस्तो हुन्छ। त्यसो हुनासाथ आत्मनिर्भर भएर काम गर्न थाल्छ। त्यसो भयो भने उद्यमको विकास हुन्छ। अर्कोतिर हामीले हाम्रो खानेबानीमा पनि ख्याल गर्नु पर्छ। हेभी खाना खानुभन्दा हल्का खाने, जहाँ(जहाँ जे(जे पाइन्छ। त्यही खाने गर्नु र हाम्रो डाइट सिस्टमलाई पनि मोडिफाई गर्नु जरुरी छ। दुबै कुरा मिसाउन सक्नु पर्छ।

सम्पादन सहयोगी : सरस्वती मानन्धर

राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषमा विज्ञवहरू मनोनित

काठमाडौं असार २३, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषको इतिहास र गरिमालाई मध्यनजर गर्दै सरकारले विख्यात ३ जना व्यक्तित्वहरूलाई सदस्यमा मनोनयन गरेका छन्।

संस्थाकी अध्यक्ष समेत रहेकी कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्री गिता चौधरीले कोषको ऐनमा भएको प्रवधान अनुसार अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तित्वहरू मध्येबाट तीनजनालाई मनोनयन गरेकी हुन्।

संस्थाको अन्तर्राष्ट्रिय साख अभिवृद्धि गर्न र वैज्ञानिक संरक्षणलाई थप गति दिन बेलायतका हाउस अफ लर्डका लर्ड क्यामोस विलियम स्टोनर, विश्वविख्यात संरक्षणकर्मी एवं वन्यजन्तु विज्ञ डा. एरिक डाइनर्स्टाइन र अस्ट्रेलियन प्राध्यापक विन्डी राइटलाई सदस्यमा मनोनित गरेकी हुन्।

कोषको सञ्चालक समितिमा मनोनित भएका अन्तर्राष्ट्रिय सदस्यहरूको व्यक्तिगत प्रोफाइल वैश्विक स्तरमै निकै वजनदार रहेको छ। तीमध्ये लर्ड क्यामोस विलियम स्टोनर र इरिक डाइर्नस्टन नेपालको संरक्षण इतिहाससँग जोडिएका व्यक्तित्व हुन्। बेलायतको 'यूके नेपाल ट्रष्ट'का अध्यक्ष समेत रहेका ८ औं ब्यारोन क्यामोस (विलियम स्टोनर)को परिवार नेपालको राजनीतिक र कूटनीतिक इतिहाससँग पुरानो र ऐतिहासिक सम्बन्ध छ। लर्ड क्यामोसको परिवार नेपालको संरक्षणमा विगतदेखि नै जोडिँदै आएको हो। उनले अहिले पनि ब्रिटिश परोपकारी माध्यमबाट नेपालको जैविक विविधता संरक्षणमा ठूलो योगदान पुऱ्याइरहेका छन्।

त्यस्तै, सन् १९७०/८० को दशकमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा एकसिङ्गे गैंडा र पाटेबाघको रैथाने आहारविहारबारे प्रारम्भिक र ऐतिहासिक अनुसन्धान गर्ने वैज्ञानिकहरूमध्येमा डा.एरिक डाइनरस्टाइन पनि पर्दछन्। उनी विश्व वन्यजन्तु कोषमा २५ वर्ष मुख्य वैज्ञानिकका रूपमा नेतृत्व गर्दै 'तराई आर्क ल्यान्डस्केप' को अवधारणा कोरेका थिए। अस्ट्रेलियाको फेडरेसन युनिभर्सिटीकी डिन रहेकी प्रा.डा विन्डी राइटले विगत एक दशकदेखि नेपालमा सालक संरक्षण, मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन तथा मानव(वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणमा

अस्ट्रेलियन विद्यार्थीहरूलाई समेटेर निरन्तर स्थलगत प्राज्ञिक सहकार्य गर्दै आएकी छन्। प्रधानमन्त्री बालेन्द्र शाह (बालेन) ले पर्यावरण मन्त्री चौधरीलाई नै कोषको अध्यक्षको जिम्मेवारी दिएपछि मन्त्री चौधरीले कोषको ऐतिहासिक गरिमालाई उकास्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गरेकी छन्। कोषको संस्थागत विरासतलाई विश्वमञ्चमा बलियो 'ग्लोबल प्रोफाइल'को रूपमा स्थापित गर्ने योजना छ। विश्वविख्यात वैज्ञानिक, प्राज्ञिक, व्यवसायिक, युवा र कूटनीतिक व्यक्तित्वहरूलाई कोषको सदस्यमा मनोनित गरेर नेपालको संरक्षण अभ्यासलाई आधुनिक प्रविधि र अन्तर्राष्ट्रिय दातृ निकायहरूसँग जोड्न नयाँ गति प्राप्त गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जन सुधार, वैज्ञानिक वन्यजन्तु व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तनका चुनौतीहरूसँग लड्न यो उच्च-स्तरीय समितिले दूरगामी नीतिगत जग बसाल्ने विश्वास संरक्षणविद्हरूले लिएका छन्।

विगत चार दशकभन्दा लामो गौरवशाली इतिहास बोकेको कोषले नेपालमा समुदायमा आधारित संरक्षण र जैविक विविधताको क्षेत्रमा विश्वमै उदाहरणीय काम गरेको छ। संस्थामा मनोनित गरिएका व्यक्तित्वहरूले कोषको नीतिगत र नैतिक उन्नयनमा ठूलो रणनीतिक फड्को मार्ने अपेक्षा गरिएको छ। गणतन्त्र आउनुअघि कोषको अध्यक्षमा अधिराजकुमार अध्यक्ष हुन्थे। अधिराजकुमारले विख्यात व्यक्तित्वहरूलाई सदस्यमा मनोनित गर्थे। पछिल्ला वर्षहरूमा दलका नेताहरूले कोषमा विज्ञभन्दा पनि कार्यकर्ताहरूलाई सदस्यमा भर्ती गर्दा विकृत्ति मौलाएको थियो। कोषको सदस्य हुने र कोषको नाममा अन्य दातृ निकायहरूसँग सम्पर्क बढाएर आफ्नो व्यक्तिगत परियोजनाहरू ल्याउन तल्लीन देखिन्थे।

मन्त्री चौधरीले कोषको सदस्यमा मनोनित हुने व्यक्तिहरू आफैँमा स्थापित एवं पहिचान भएका व्यक्तिहरूलाई ल्याइने प्रतिवद्धता व्यक्त गरेकी छन्।

जलवायूमैत्री धान खेती

काठमाडौं, असार १५, "जलवायूमैत्री प्रविधि, धानबालीमा आत्मनिर्भर र समृद्धि" भन्ने मूल नाराका साथ २३ औं राष्ट्रिय धान दिवस कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ।

यस वर्ष धान खेतीलाई जलवायूमैत्री

प्रविधिमा जोड दिएको छ। बढ्दो खडेरी, डुवान र रोगकिराको प्रकोपबाट धानबालीलाई जोगाउँदै देशलाई खाद्य सुरक्षामा आत्मनिर्भर बनाउन जलवायुमैत्री प्रविधि अपनाउनुको विकल्प छैन।

"जलवायुमैत्री प्रविधि, धानबालीमा आत्मनिर्भरता र समृद्धि" भन्ने मूल नाराकासाथ २३औं राष्ट्रिय धान दिवस देशभर मनाइँदै छ।

कृषिमा जलवायुजन्य असर न्यूनीकरण गर्न सुक्खा वा डुबान सहन सक्ने धानका उन्नत जातहरूको प्रयोग गर्नु अपरिहार्य देखिएको छ।

धान उत्पादन बढाउन तथा खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्न जलवायुमैत्री प्रविधि र आधुनिक यान्त्रीकरणको अवलम्बन गर्नु नै आजको मुख्य आवश्यकता हो।

धानबाली हाम्रो नेपाली समाजमा एक अन्नबाली मात्र नभई परम्परा, संस्कृति तथा हाम्रो जीवनसँग प्रत्यक्ष जोडिएको छ। जन्ममा न्वारनको रातो टीका होस् या आशीर्वादको रातो अक्षता, अन्नप्राशन होस् या मृत्युशय्यामा सेतो चामल(यो हाम्रो खाद्य व्यवहार मात्र होइन। हामी जीवनदेखि मरणपर्यन्त धानसँग कतै न कतै जोडिएका छौं।

आज असार १५, मानो रोपेर मुरी फलाउने दिन। दही-चिउरा खाँदै, बेँसीका खेतहरूमा असारे गीतहरू गाउँदै माटोमा बीउसँगै पसिना रोप्ने दिन। आज दिनभर विभिन्न कार्यक्रम गर्दै "जलवायुमैत्री प्रविधि, धानबालीमा आत्मनिर्भरता र समृद्धि" भन्ने मूल नाराका साथ २३औं राष्ट्रिय धान दिवस मनाइँदै छ।

प्रत्येक वर्ष लाखौं मेट्रिक टनको आयात् र अर्बौं रुपैयाँको कारोवारका बिच यस वर्ष तय गरिएको धान दिवसको नाराले आफैँमा हालको खेतीमा हाम्रो चुनौती, त्यसको समाधान, भावी कार्यदिशा र लक्ष्य सबै समेटेको देखिन्छ।

उत्पादन बढाउँदै आत्मनिर्भरतातर्फ लैजाने र दिगो खाद्य सुरक्षामा टेवा पुऱ्याउने बाटो अब जलवायुमैत्री धान खेती हुँदै तय गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता बनेको छ।

हाल नेपालको कृषि मुख्यतः जलवायुजन्य समस्याबाट ग्रसित छ। मौसम विभागले यसअघि नै यस वर्ष सरदरभन्दा कम वर्षा हुने प्रक्षेपण गरिसकेको छ। अघिल्ला वर्षहरूमा पनि सुक्खा मौसमका कारण ठूलो नोक्सानी व्यहोर्नुपरेको कुरा सर्वविदितै छ। हाल नेपाल जलवायूजन्य समस्याबाट निरन्तर गुज्रिरहेको अवस्थामा यस वर्षको धान दिवसले 'जलवायूमैत्री खेती प्रविधिको उपाय' अगाडि सार्नु अत्यन्तै सापेक्ष देखिन्छ। खडेरी, डुवान, खण्डवृष्टि, अतिवृष्टि तथा बढ्दो जलवायूजन्य रोगकिराको प्रकोपले हामीलाई ग्रसित गरेको छ र यसको समाधान जलवायूमैत्री खेतीमै लुकेको छ। सुक्खा सहन सक्ने धानका जातहरू (सुक्खा-३, सुक्खा-५, सुक्खा-६ आदि) प्रयोग गर्ने, डुवान सम्भावित ठाउँमा डुवान सहन सक्ने जातहरू (स्वर्णा सब-१, सावाँ मन्सुली सब-१, गङ्गासागर आदि) को प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने र रोगकिरा प्रतिरोधी उन्नत जातहरूको प्रयोग गर्ने जस्ता सामान्य व्यावहारिक परिवर्तन गर्न सके धेरै हदसम्म जलवायूजन्य असरहरू न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ।

यसका अलावा छरुवा विधिबाट उत्पादन (डीएसआर), सघन धान खेती प्रविधि (एसआरआई), खेतलाई भिजाउने र सुकाउने विधि (अल्टरनेटिभ वेटिङ एण्ड ड्राइङ) लगायत हाल पूर्वी तराईमा प्रचलनमा आइसकेको 'ट्रे' मा बीउ राखी मेसिनको सहायताले धान रोप्ने प्रविधि (राईस ट्रान्सप्लान्टर) जलवायुमैत्री धान खेतीका राम्रा अभ्यास हुन्।

आत्मनिर्भरता हुँदै समृद्धिको बाटो तय गर्न तथा समग्र देशको सम्भावित खाद्य संकट टार्ने मुख्य चावी नै जलवायूमैत्री प्रविधि अपनाउनुमा छ।

मेसिनको सहायताले धान रोप्ने प्रविधिको प्रयोगले छरुवा विधि वा सघन धान खेती झैं जलवायूमैत्री धान खेतीसँग सिधा सम्बन्ध नदेखिए पनि नर्सरीमा बिरुवा हुर्काउने, कम बीउदर लाग्ने, कलिलो बिरुवा रोपिने आदि जस्ता अभ्यासले यो यान्त्रीकरण मात्र नभई समयसापेक्ष जलवायूमैत्री अभ्यासको रूपमा उदाउँदो छ।

जलवायुमैत्री धान खेतीको अभ्यासले विकराल बन्दै गएको समस्यामा मलम लगाई बढ्दो धानको आयात घटाउन र उत्पादन बढाउन सकारात्मक भूमिका खेल्नेछ भन्नेमा हामी प्राविधिकहरू आशावादी छौं। उत्पादन बढाउँदै आत्मनिर्भरतातर्फ लैजाने र दिगो खाद्य सुरक्षामा टेवा पुऱ्याउने बाटो अब जलवायुमैत्री धान खेती हुँदै तय गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता बनेको छ।

अतः आत्मनिर्भरता हुँदै समृद्धिको बाटो तय गर्न तथा समग्र देशको सम्भावित खाद्य संकट टार्ने मुख्य चावी नै जलवायूमैत्री प्रविधि अपनाउनुमा छ।

(सुवेदी कृषि ज्ञान केन्द्र, झापाका बागवानी विकास अधिकृत हुन्।

गाँजासम्बन्धी विधेयक प्रमाणीकरण

काठमाडौं, साउन २१, गण्डकी प्रदेश प्रमुख डिल्लीराज भट्टले गण्डकी प्रदेशसभाबाट पारित औषधिजन्य तथा औद्योगिक प्रयोजनका लागि गाँजाखेतीलाई नियमन तथा उपयोग गर्ने सम्बन्धमा बनेको विधेयकलाई प्रमाणीकरण गरेका छन्।

गत असार २५ गते प्रदेशसभा बैठकबाट पारित उक्त विधेयकलाई प्रदेश प्रमुखले सन्देशसहित पुनःविचारका लागि यही साउन ८ गते प्रदेशसभामा फिर्ता पठाएकामा प्रदेशसभाबाट गत शुक्रवार पुनःपारित भएको थियो।

सोही दिन प्रमाणीकरणका लागि प्रदेश प्रमुखको कार्यालयमा पठाइएको उक्त विधेयकलाई प्रदेश प्रमुखले प्रमाणीकरण गरेका कार्यालयका प्रवक्ता प्रवीण पौडेलले जानकारी दिए।

प्रदेश प्रमुखबाट विधेयक प्रमाणीकरण भएसँगै गण्डकी प्रदेशभित्र औषधिजन्य तथा औद्योगिक प्रयोजनका लागि गरिने गाँजाखेतीले कानुनी मान्यता पाउने भएको छ।

किसानको कुरा यहाँ नबोली कहाँ बोल्नु

काठमाडौं, राष्ट्रिय दूध विकास बोर्डको आयोजनामा विश्व दूध दिवसको हरिहरभवन ललितपुरमा सम्पन्न भएको छ ।

केन्द्रीय पशुपन्छि मत्स्य सहकारी संघका अध्यक्ष बाबुराम अधिकारीले दूध विकास बोड खारेज हुन बोर्डको व्यानरमा कार्यक्रम गर्न पाउनेको नपाउने भन्ने अवस्थामा थियो । तरकारी उत्पादन, चिया तथा कफी विकास बोर्ड र राष्ट्रिय दूध विकास बोर्ड अर्को वर्ष पनि बोर्डको व्यानरमा कार्यक्रम हुनुपर्छ ।

पशुसेवा विभागका कार्यकारी निर्देशक डा.उमेश दाहालले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्दै ६५ प्रतिशत जनताकहरु कृषि व्यवसायमा रहेको र महान क्षेत्र भएकाले सबैले आ(आफ्नो ठाउँबाट २७ लाख टन दूध उत्पादन ९३ प्रतिशत व्यापार घाटा भईरहेको अवस्थामा सरप्लस छ । भएको लगानी सुरक्षित गर्दै अगाडि बढ्नु पर्दछ । कृत्रिम गर्भाधानमा आत्मनिभर भएको छ । सिमेन अमेरिका, कोरियाबाट आयत गरेको छ । वंशावालीमा आधारित जर्सी गाई १२ लाख डोज गुस्तरीय सिमेन बाहिर निर्यात गर्नुपर्छ । निर्यात गर्न प्रयोगशाला बनाउनु पर्छ । पशुसेवा विभाग चलायान छ ।

घाँसकै खेती गर्ने पनि अवस्था छ । बाह्रै महिना घाँस उत्पादन गरेर निर्यात गर्ने अवस्था छ ।

बाँदरको संख्या नियन्त्रण, वर्षा मासमा दूध बढी हुन्छ । हिउँदमा दूध हुँदैन भन्ने व्यवसायिहरुको योगदानको कारण स्थापित रुपमा डेरी सहकारी अगाडि बढेको छ । किसानको भुक्तानी दिन बाँकी छ । किसानको गल्ति छैन चाँडै ४ अर्ब ६५ करोड निर्यात हो । जति निर्यात खोरेट नियन्त्रण मकवान्पुर । सिन्धुली नगपालिका लम्पी स्कीन अन्त्य गर्नसकेको अवस्था छ । गाईको व्यवसाय बाच्छा वा बाच्छी ९४/९५ बाँच्छी जन्माउन व्यवसथापन भारतमा सफल भएको छ । जिटुजीजिसँग कुराकानी भएको छ । बाँदरमा केही समस्या छ । माछामा आत्मनिर्भर हुने अवस्था छ ।

नेपाल डेरी एशोसिएसनका अध्यक्ष प्रल्हाद दाहालले जबसम्म कृषि पेशालाई सम्मान गर्न सक्दैन तबसम्म उद्योगी र किसानको पीडा बुझी दिनु आग्रह गर्दछु । ३६ प्रतिशत अनौपचारिक दुधको व्यवस्थापन तथ्याङ्यकमा सुधार गर्न जरुरी छ । ५०/५० प्रतिशत देशभर गर्न सकेन भने निजी क्षेत्रको ५० अर्ब लगानी सबै गरि १ खर्ब लगानी छ । ६० लाख कृषि परिवार आवद्ध छन् । यसलाई सशक्त बनाउनु पर्छ । बोर्डको पुनस्थापनाको कुरा छ । कुरा चुनौतीहरु छन् । गाउँ उजाड छ । उत्पादन घटेका छन् । शहरमा आउने बाध्यत्मक कारण मल शहरमा पालन गर्दा लागत बढेको छ । त्यो हो समस्या उद्योगी र किसान लाभान्वित हुन सक्दैन । यताबाट जाने र उताबाट आउने दूधको समस्या व्यवस्था बढी निर्यात भनेर सबै कुरा सम्भव छैन ।

उपभोग बढाउन प्रयास गरेका छौं । नकारात्मक भन्दा सकारत्त्मक र उत्साह दिन काम गर्दै अगाडि बढ्नु पर्छ ।

नेपाल डेरी उद्योग संघको अध्यक्ष राजकुमार दाहालले २६औं विश्व दूध दिवसका ८/१० अब आज निर्यातको अवस्थामा छ । आयातित वस्तुमा नियन्त्रण अनौपचारिक रुपमा राज्यले अनुमति नदिएको कुरा सुधार भएको छैन । तकाल नियन्त्रण मकै पछि चिज जस्तो वस्तुमा नियन्त्रण, रानीखेत रोग नियन्त्रण भएको छ । ४ अर्ब चिज प्लान्ट स्थापना हुन पर्छ । अझै आयत भएर वस्तु सुपरमार्केटमा छ । पशुपन्छि संरक्षणमा त्यसको मूल्य दिन ज्यू हजुरीको आधारमा प्रतिनिधित्वको आधारमा नेपाल सरकारले दूध । २/३ प्रतिशत ३५ लाख लिटर, ९७ प्रतिशत भ्यालु दिएको छ । जोजसले गरेपनि निजी क्षेत्रले गरेको छ । चाँडो भन्दा चाँडो सल्लाह सझुाव निर्यात भएको हेर्न आतुर छौं ।

नेपाल डेरी साइन्स एशोसिएसनका अध्यक्ष सियारामप्रसाद सिंहले किसानलाई बढी भन्दा बढी प्रविधि दिइयोस् । दूध किसान दूध किसान बेच्ने मूल्यवमोजिम पनि समस्या आउने थाल्न मोडेलको एकरुपता आएन । सरकारसँग बजेट मागेर नेपाल सरकार डिडिसि बोर्ड । समस्या बढाउने काम भएको छ ।

केन्द्रीय दूध सहकारी संघको अध्यक्ष अमर बहादुर कुँवरले केन्द्रीय दूध सहकारी संघ उत्पादनको दूध क्षेत्र फराकिलो क्षेत्र विगतमा पहिचान नै हुन सकेको थिएन । २०४८ सालमा दूध विकास बोर्डको स्थापना भएको थियो कहिले चाहिदैन भनि राखेको अवस्था छ । पुनर्स्थापन गरेर दिवस मनाउने अवसर प्राप्त भयो । दूध क्षेत्रको अनुगमन गर्न सुझाव दिने । पुन:संरचना गने ठाउँमा बोर्ड अपरिहार्य छ । सरकारको किसान उद्यमी बीचको छलफल गर्ने बार्ड हो । अरु देशमा देशमा पनि बोर्ड स्थापना भएका छन् । किसानलाई बोर्ड नभएको भए र सहकारी सहित दूध व्यवसाय अलपत्र हुने थियो । गैर सरकारी निकायले सफलता १ नम्बर यो व्यवसाय बन्छ । सानो देश भएपनि भूगोलको अवस्था पशुपालन सम्भव छ । ५० युनिट भन्दा बढी माथिको भ्याट लाग्ने पानी बेगर घासँ र हुदैन । त्यसैले लागत बढेको छ । ५० युनिट लागेको छ । सरकारले सोच विचार गर्न सहज हुने थियो ।

दूधको भुक्तानी पटक-पटक सम्झौता भएको छ । किसानले दूध बिक्री गरेको २५ दिनभित्र भुक्तानी देउ भनेको हो ।

किसानको कुरा यहाँ नबोली कहाँ बोल्नु । दाना खुवाउने पैसा भएन भने साहुले उधारो दिन्छ त ? अफसिजनमा सकियो फल्स सिजन आएको छ । विदेश जाने करोडौंको गोठ बनाएर कसरी फर्काउने ?

किसानले मूल्य कसरी सीमित पाउन र लागत कसरी घटाउने यो देशको उत्पादन भई आयत गर्नु भएन भनेको थियो । रोकियो तर उत्पादन स्वास्थ परेको छ । संस्थागत रुपमा भेट्ने कुरा अनुरोध पत्र पठाएको थियो भेट्न पाएन किसान डेरी क्षेत्रको छलफल गर्ने समय मिलोस् ।

१८ वर्ष अघिदेखि उक्त दूध दिवस कार्यक्रममा ५५ वटा गाई पालन दैनिक ३५० लिटर दूध पुष्पराज पौडेल बन्दिपुर

तनहुँ याम्फा फाँट, चितवन दूध सहकारी संस्था चितवनका अध्यक्ष तथा दैनिक ५६ हजार लिटर दूध संकलन । २२० जना कृषिको संलग्न रहेको चितवनको दूध सहकारी संघका अध्यक्ष कल्याण अधिकारी, ५७ वटा संघ-संस्था आवद्ध मकवानपुरका अध्यक्ष जिल्ला सहकारी संघका अध्यक्ष हरि कँडेल, ४ हजार कृषि आवद्ध दैनिक ३ हजार लिटर दूध संकलन ५ जना कर्मचारी समेत मनोज यादव सूर्योदय मिल्क दैनिक २० हजार लिटर ४५ जना रोजगार कोइली एकचोटी एचएसफका प्राप्ति ।

जगदम्वा ब्राण्ड उत्पादनको दैनिक २० हजार लिटर दूध संकलन शिवचरण प्याथ भक्तमा दैनिक १५ सय लिटर दूध दैनिक १३५ केजी चिज उत्पादनको दावा प्राखीन निज उद्योगको ।

कपिल कोइराल हिमालयन अनलाइन डेरी विज्ञ बाबुकाजी पन्त छ । २००९ साल पूर्व कार्यकारी प्रमुख लाईको सम्मान गरेको थिएन ।

किसानको तर्फबाट कपिल अधिकारीले आफूनो ५१ वटा गाईपालन ४ विगाह जमीनमा घाँस पालन । हामीले भुक्तानी राम्ररी दिएको छ । किसान र उद्योगीहरुको नङ् र मासुको सम्बन्ध छ । ११५ वटा ३ लिटर दूध बेचेर बिहान बेलुकी भात खाने पर्ने अवस्था छ । हामी किसान भोकै बस्न सक्दैनौं । भारतमा १० दिनमा भुक्तानी गरेको छु । हामीले २५ दिनमा दिन व्याज लाग्ने भने कहिलै भुक्तानी पाउँदैन । स्वरोजगार सरकारलाई सहयोग गर्छ ।

२/३ लिटर उत्पादनमा आधारित अनुदान दिनु होस् । दूध बेचेको पैसा दिनुहोस । डेरी प्रोडक्ट भ्याट, लगाएको छ । फ्रिज हुनु पर्छ डिडिसी जोगाउने हो भने भ्याट फ्रि गर्नु पर्छ । चितवन सहकारी संघको अध्यक्ष किशोर बगालेले हाम्रो ईच्छा किसानले ३६५ दिन बिक्री हुनुपर्छ लागत मूल्य उच्च छ । जुन कम्पनीहरुले रोजगार दिने साँच्चीकै जनताको सरकारको दूध विकास संस्थानमा शरण पाण्डे गएपछि भुक्तानी गएको छ । निमुखा किसान माथि डालो थाप्ने काम नगर्नृ होला ।

कृषि विकास मन्त्रालयको सचिव दिपका खरालेे दाध दिवसको खाने कुराको पूर्ण दूध हो । समस्या भन्दा अवसर छन् । हाम्रो दूध क्षेत्रको भविष्य राम्रो छ । व्यवसायीहरुलाई त्यहाँ गएर लगाउने गर्ने होकी । म्यापिङ्ग गर्नु व्यवसायी पुगेको छैन र त्यहाँ लगाउन गर्नुस । घाँस उत्पादन प्रविधिका सेवा जेटीए । उन्नत जातको योगदान छ । सरकारले यो क्षेत्रमा लगानी गरेको छ । घाँसमा पनि पानी चाहिन्छ ।

सफ्ट लोनको व्यवस्था, कृषिका धान निशुल्क गरेको छ । साना विकासको प्रयोग ।

भुक्तानीः

उत्पादन र प्रदेश एउटै सिक्काका दुईपाटा हुन् फ्रिज आइडिल रोक्ने सम्बन्ध व्यवसायी र सरकार बीच कच्चा पदार्थ किसान भनेको समृद्धिको आधार हो । अझै चुलो बाल्न पनि हो ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि माननीय गीता चौधरीले खाद्य सुरक्षामा महत्वपुर्ण योगदान दिएको छ । तपाइहरुले भने जस्तै सरकारले पनि काम गरिरहेको छ । भुक्तानी समस्या समाधान गर्न दूध विकास संस्थानले प्राथमिकता दिएको छ ।

मल भनेर डिएपीलाई मात्र हेरेका छौं । अरु क्षेत्र हेरेको छैन । जब राज्यले आफ्नो संस्थालाई सुधार गर्न सक्दैन भने अरु क्षेत्र कसरी सुधार गर्न सक्छ ? सचिवलयले सेडुल अनुसार भेटघाट गर्ने छौं । फोन आउँछ । भुक्तानी निजी व्यवसायीले भुक्तानीमा सहजीकरण गर्न सहयोग गर्न अनुरोध गर्दछु । थ्रेट नमान्नु होला ।

किसान नेता खड्काको गिरफ्तारीप्रतिः भत्सर्ना

काठमाडौं, असार २७, अखिल नेपाल किसान महासंघका अध्यक्ष चित्रबहादुर श्रेष्ठले एक प्रेस विज्ञाप्ति प्रकाशित गरि तत्काल रिहा गर्न माग गरेको छ ।

किसान नेता नहेन्द्र खड्कालाई २०८३ असार २६ गते राति परेको अविरल वर्षाका कारण कीर्तिपुरस्थित राधास्वामी सत्संग भवनको होल्डिङ सेन्टरमा वागमती नदीको

पानी पसी जलमग्न हुँदा त्यहाँ अस्थायी रूपमा बसोबास गरिरहेका सुकुम्वासी नागरिकहरू अत्यन्त कष्टकर अवस्थामा परेको त्यस घटनाको वास्तविक अवस्था बुझ्न अखिल नेपाल किसान महासंघ का महासचिव तथा सुकुम्बासी संघका फ्याक्सन इन्चार्ज नहेन्द्र खड्का मिति २०८३ असार २७ गते दिउँसो करिब २:३० बजे उक्त होल्डिङ सेन्टर पुगेर प्रभावित नागरिकहरूसँग भेटघाट गर्नु भइ, घटनास्थलको वस्तुगत अवलोकन गर्दै । त्यहाँ उपस्थित सम्बन्धित सरकारी निकायका प्रतिनिधिहरूसँग समस्याको समाधानका विषयमा छलफल गर्नु भै छलफलपछि सञ्चारमाध्यमलाई घटनाबारे जानकारी दिइरहेको अवस्थामा एक्कासी प्रहरी प्रशासनले खड्कालाई नियन्त्रणमा लिई कीर्तिपुर प्रहरी चौकीमा राखेको खबरप्रति अखिल नेपाल किसान महासंघले गम्भीर ध्यानाकर्षण गरेको छ ।

विपदमा परेका नागरिकहरूको अवस्था बुझ्न, उनीहरूको आवाज उठाउन र जिम्मेवार निकायसँग संवाद गर्न पुगेका किसान नेतामाथि गरिएको यस्तो अमानवीय दुरव्यवहार लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता नागरिक स्वतन्त्रता तथाअभिव्यक्ति स्वतन्त्रता माथिको ठाडो हस्तक्षेप को हाम्रो माहासंघ घोर निन्दा र भत्सर्ना गर्दछौं । श्रेष्ठले सम्बन्धित निकायसमक्ष निम्न अनुसार माग राखेको छन् ।

किसान नेता नहेन्द्र खड्कालाई अविलम्ब ससम्मान रिहा गरियोस्, विपद्पीडित सुकुम्बासीहरूको सुरक्षित बसोवास, राहत, स्वास्थ्य तथा पुनर्स्थापनाको तत्काल व्यवस्था गरियोस्, नागरिकको समस्याबारे आवाज उठाउने व्यक्ति वा प्रतिनिधिमाथि अनावश्यक धरपकड तथा दमन गर्ने कार्य तत्काल बन्द गरियोस्, सम्पूर्ण घटनाको निष्पक्ष छानविन गरी जिम्मेवार निकायले आवश्यक जवाफदेहिता बहन गर्न आग्रह गरेको छ । यदि यस घटनालाई गम्भीर रूपमा नलिई अन्यायपूर्ण व्यवहारलाई निरन्तरता दिइयो भने लोकतान्त्रिक र शान्तिपूर्ण माध्यमबाट थप संघर्षका कार्यक्रम घोषणा गर्न बाध्य हुने कुरा सम्बन्धित सबै पक्षलाई जानकारी गराउने श्रेष्ठले जारी गरेको विज्ञप्तिमा जनाएको छ ।

खाद्य तथा गुण नियन्त्रण विभागको असार महिनाको अनुगमन

काठमाडौं खाद्य तथा गुण नियन्त्रण विभागले असार महिनाभर विभिन्न उद्योग प्रतिष्ठानहरुमो निरीक्षण अनुगमन तीव्र बनाएको छ।

यसक्रममा असार १६ मा अमुल्य ड्रिङ्गकिंङ् वाटर सरभिसेस प्रा लि गोदावरी-३, ललितपुर, निर्मल बैन्क्येत एंड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट, काठमाडौं-२८ (नेपाल ल क्याम्पस क्यान्टिन): प्राप्त उजुरी गुनासो व्यवस्थापनको लागि आकस्मिक (यापिड रेस्पोनस् मोडालिटिमा), काठमाडौं महानगरपालिका सहितको टोलीसँग संयुक्त अनुगमन, खाद्य पदार्थको सम्पर्कमा आउने गरि मसिजन्य कागजको प्रयोग गरिएको, फ्रिजमा अव्यवस्थित भण्डारण भएको थप आवश्यक कारवाही काठमाडौं महानगरपालिकाबाट अगाडी बढाईने विज्ञाप्तिमा जनाएको छ।

विभागमा आएको उजुरी गुनासो व्यवस्थापनको लागि आकस्मिक (र्‍यापिड रेस्पोनस् मोडालिटिमा) बजार अनुगमन निरीक्षण गर्ने क्रममा उजुरी गुनासोमा उल्लेख गरे अनुसारको खाद्य व्यवसायको मिति असार १७ मा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, ललितपुर वाणिज्य आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण बिभाग सहितको बजार अनुगमन टोलीले अनुगमन निरीक्षण गरी तालिकामा उल्लेख गरिएनुसारको कार्य गरेको छ।

त्यसरी नै असार १९ भाटभटेनी त्रिपुरेश्वर, महाराजगन्ज (०३ काठमाडौं, उजुरीमा भाटभटेनीमा "विषादी रहित आँप भनि बिक्री वितरण गरेकोमा विषादी रहित हो होइन भनि बुझिदिन" उल्लेख गरे बमोजिम प्राप्त उजुरी गुनासो सम्बोधन गर्ने क्रममा भाटभटेनी त्रिपुरेश्वर र महाराजगन्जमा विभिन्न किसिमका तरकारी तथा फलफुल जस्तैः आँप, साग, धनिया, भिंडी, काँक्रो, स्याउ, फुल काउली, पर्वल, केरा, आलु, घिरौला, मुला लगातय परिक्षण गर्दा धेरै जसो फलफुल तथा तरकारी सप्तरी, बीरगंज, दोलखा र भारतबाट आएको पाइयो। थप अनुसन्धान गर्न विवरणमा उल्लेखित फलफूल तथा तरकारीमा जीवनाशक विषादीको परिक्षण गर्दा मापदण्ड अनुसार अनुकुल पाइएको जनाएको छ।

असार १८ बिगमार्ट, सतुंगल, काठमाडौं यजुरीमा "गुणस्तरहीन वस्तुको बिक्री वितरण गरेको" भनि उल्लेख भए बमोजिम प्राप्त उजुरी गुनासो सम्वोधन गर्ने क्रममा मेगामार्ट प्रा.लि.(विग मार्ट) सतुंगलको अनुगमन निरीक्षण गर्दा उक्त मार्टबाट उजुरीमा उल्लेख गरेको सुभास ट्रेडर्स प्रा.लि, पेप्सीकोला बाट इम्पोर्ट भएको गुड लक ब्राण्डको चामल पच्चीस (२५) के. जी. को बोरा बिक्रीवितरण गर्ने गरेको पाइयो। मार्टमा भएको एक बोरा चामल खोलेर हेर्दा आखाँले देखिने गरी बाह्य पदार्थ नपाइएको जनाएको छ। थप अनुसन्धान गर्न सोहि ब्रान्डको चामलको नमुना प्रयोगशाला परिक्षणका लागि संकलन गरीएको छ।

असार १७ खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग; खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण डिभिजन कार्यालय, काठमाडौं; जिल्ला प्रशासन कार्यालय, ललितपूर; उद्योग तथा वाणिज्य कार्यालय, ललितपुर महानगरपालिका; प्रहरी वृत सातदोबाटो तथा राष्ट्रिय उपभोक्ता मञ्च, ललितपुरको संयुक्त टोलीले श्री शिव फूड्स प्रा.लि.(आगन), ललितपुर म.न.पा.-१९, कुमारीपाटी रसमलाई मिठाइ फ्रिजर भण्डारण, सरसफाई र सन्तोषजनक रहेको छ।

सम्पूर्ण मिठाई डोटेल डेरी, गोठेटार, रश्मी एण्ड रोजन डेरी, ललितपुर म.न.पा.(२३, धापाखेल,

आशिका डेरी उद्योग, मिथिला विहारी न.पा., धनुषा, सनराइज फेमिली रेष्टुरेन्ट, मिथिला विहारी न.पा.७, तारापट्टी बजार धनुषा, रामबाबु साह मिठाई पसल, मिथिला विहारी न.पा.७, तारापट्टी बजार धनुषा, पप्पु मिष्ठान्न भण्डार, मिथिला विहारी न.पा.७, तारापट्टी बजार धनुषा, आर्जु मिष्ठान्न भण्डार, मिथिला विहारी न.पा.७, तारापट्टी बजार धनुषा, रोहित किराना पसल, मिथिला विहारी न.पा.७, तारापट्टी बजार धनुषा, महावीर किराना पसल, मिथिला विहारी न.पा.७, तारापट्टी बजार धनुषा, सोनु किराना पसल, मिथिला विहारी न.पा.७, तारापट्टी बजार धनुषामा अनुगमन तथा सावधानी गरेको छ।

असार १९ एन.एस ग्रुपइन्डष्ट्रिज प्रा. लि टोखा नगरपालिका(८, काठमाडौं,

एस आर सी प्याकेजिंङ्ग पोखरा(०८, कास्की, असार १९ गृह, सञ्चार तथा कानून मन्त्रालय, मधेश प्रदेशका मा. मन्त्री श्री फकिरा महतोको नेतृत्व सहितको संयुक्त अनुगमन टोलीले विभिन्न खाद्यान्न पसल तथा होटेलहरु, खाद्य पदार्थहरू छोपेर नराखिएको, माछाजन्य परिकारहरूबाट दुर्गन्ध आएको, सरसफाइको अवस्था सन्तोषजनक नरहेको जनाएको छ। न्यु सिटी नवरंग होटल, जय श्री सीताराम भोजनालय, जनकपुर, उप. न. पा,(२, धनुषा,, जिल्ला प्रशासन कार्यालय धनुषाका सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारीबाट उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५ बमोजिम रु. २५,०००/((अक्षरेपी पच्चीस हजार रुपैयाँ) जरिवाना गरी अनुगमन टोलीबाट उल्लिखित सबै कैफियतहरू यथाशीघ्र सुधार गर्न निर्देशन दिइएको छ।

होटल वेलकम, जनकपुधाम उपनगरपालिका(२, धनुषा जिल्लाले अलग अलग राख्न निर्देशन दिइएको छ।

सीता शरण होटल जनकपुधाम उपनगरपालिका-२, धनुषा, हंस राज डेरी उद्योग

जनकपुधाम उपनगरपालिका-६, धनुषा, होटल रामा प्रा.लि, जनकपुर, उप. म. न.-१, धनुषा, राजु होटल एण्ड गेष्ट हाउस, जनकपुर, उप. म. ना.-२, धनुषा, तत्काल सुधार गर्न निर्देशन दिइएको छ।

होटल मानकी इन्टरनेशनल प्रा.लि. जनकपुर, उप. म. ना.-२, धनुषा अनुगमन गरेको छ।

खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय काठमाडौं, जिल्ला प्रशासन कार्यालय भक्तपुर तथा केन्द्रिय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला सहितको टोलीले संयुक्त अनुगमन निरीक्षण गरेको छ । जिरे खुर्सानी दरबार, मध्यपुर थिमी-१ मा सामान्य तापक्रममा खुला रुपमा बाइकमा ढुवानी गरेको करिब १४.२ के.जी. कुखुराको मासु प्रयोगशाला परिक्षणका लागि केन्द्रिय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाबाट नमुना संकलन गरिएको र उक्त मासुलाई प्रयोगशाला विश्लेषण प्रतिवेदन प्राप्त नभएसम्म र अर्को आदेश नभएसम्म प्रयोग नगर्न डीप फ्रिजमा राखि रोक्का गरिएको छ ।

यस विभाग अन्तर्गत खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, धनगढीबाट मिति असार २१ गते कञ्चनपुर जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी श्री मदन कोइराला तथा जिल्ला प्रहरी कार्यालय कञ्चनपुरका वरिष्ठ उपरीक्षक नेत्रमणी गिरीको नेतृत्वको प्रहरी टोली सहितको संयुक्त अनुगमनबाट कञ्चनपुर जिल्ला भिमदत्त नगरपालिका स्थित होटल, मिठाइ पसल, फास्ट फुड तथा उद्योगहरुको स्थलगत अनुगमनमा महेन्द्रनगर बर्गर हाउस एण्ड क्रन्ची फ्राइड चिकेन, भीमदत्त न.पा.-१८, कञ्चनपुर, गंगोत्री फुड भिमदत्त न.पा.-६, कञ्चनपुर, भाट नास्ता पसल, भिमदत्त न.पा.-५, कञ्चनपुर, जोशी चाउमिन सेन्टर, भिमदत्त न.पा.-५, कञ्चनपुर, ठगुन्ना चाउमिन सेन्टर भिमदत्त न.पा.-५, कञ्चनपुर, गोपाल गोरस भण्डार, भिमदत्त न.पा.-४, कञ्चनपुर, गोपाल जी पाठक डेरी भिमदत्त न.पा.-४, कञ्चनपुर, गुयु स्वीट एण्ड डेरी, भिमदत्त न.पा.-४, कञ्चनपुर, जोशी चाउमिन, भिमदत्त न.पा.-४, कञ्चनपुर, जोशी चाउमिन सेन्टर, भिमदत्त न.पा.-४, कञ्चनपुर, ठकुराठी चाउमिन सेन्टर, भिमदत्त न.पा.-४, कञ्चनपुर, पुरानो फेमस ठकुराठी चाउमिन सेन्टर, भिमदत्त न.पा.-४, कञ्चनपुर, न्यू शिवानी स्वीट हाउस, भिमदत्त न.पा.-५, कञ्चनपुर,

विभाग अन्तर्गत खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, जनकपुरले असार १८ गृह, संचार तथा कानून मन्त्रालय, मधेश प्रदेशका मा. मन्त्री श्री फकिरा महतोको नेतृत्वमा संयुक्त अनुगमन टोलीले विभिन्न खाद्यान्न पसल, होटल तथा होटेलहरुमा अनुगमन गरेको छ ।

लक्ष्मीनिया वार्ड नं. ७, धनुषा, होटल रोयल सम्राट मिथिला नगरपालिका-६, ढल्केवर, न्यू धनकुट्टे होटल एण्ड लज, मिथिला नगरपालिका-६, ढल्केवर, कोशी होटल मिथिला नगरपालिका-६, ढल्केवर, न्यू चितवन होटल, मिथिला नगरपालिका-६, ढल्केवर, होटल पुरानो धनकुटे, मिथिला नगरपालिका-६, माँ भवानी होटल एण्ड गेष्ठ हाउस, मिथिला नगरपालिका-६, ढल्केवर, होटल राजदरबार

जनकपुधाम उपमहानगरपालिका-१४, मुजेलिया, बाजेको सेकुवा जनकपुरधाम उपमहानगरपालिका-१४, मुजेलिया, धनुषा जिल्ला, बर्गर हाउस जनकपुरधाम उपमहानगरपालिका-१४, पिडारी चोक धनुषा निरीक्षण तथा अनुगमन गरि विभिन्न प्रकारको कारवाही अगाडि बढाएको जनाएको छ ।

असरा २३ विभागको खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण डिभिजन कार्यालय तथा काठमाडौं महानगरपालिका सहितको संयुक्त अनुगमन टोलिद्वारा ब्ल्याक गोल्ड रेस्टुरेन्ट प्रा. लि., काठमाडौं म.न.पा.-१, दरबारमार्ग, काठमाडौं, एक्सप्रेस इट्स प्रा. लि., काठमाडौं-४, चण्डोल,

असार ३० गाउँबेसी थकाली, का. म. न. पा.(२६, लैनचोर, भागवती कोल्ड स्टोर, का. म. न. पा.-२६, ठमेल, ईरानी चिया, महालक्ष्मी न. पा.-१, ललितपुर, कृष्णा अर्पण सप्लिमेन्ट एण्ड ब्युटी स्टोर, मैपी - नयाँ बस पार्क काठमाडौं रहेको छ ।

असार २६, एस.जि. नेपाल प्रा.लि., का.म.न.पा.-१४, काठमाडौं तरकारीमा जीवनाशक विषादीको अवशेष नियमनका लागि मोवाइल फुड ल्याव भ्यान मार्फत गरिएको निरिक्षण अनुगमन

अनुगमन स्थान परीक्षण गरिएको खाद्य पदार्थको विवरण संकलित नमुना संख्या विश्लेषण नतिजा

सार्वजनिक गरेको छ । धुम्र बाराही फलफूल तथा तरकारी पसलमा काउली, बोडी, करेला, सिमी, फर्सी, सिमि, टमाटर, घिरौला, बन्दा, भान्टा, स्कुस, खुर्सानी, रायो साग अनुगमन तथा परिक्षण गरेको छ ।

असार २९ किम्ची फास्टफुड एंड तन्दुरी रेस्टुरेन्ट अनामनगर-२९ काठमाडौं ।

असार २६ के. बि फुड सर्भिस, काठमाडौं मनपा -२९, अनामनगर, खाजा मोड, का म न पा-३०, ज्ञानेश्वर लगायत लगायत तथा देशका मुख्य मुख्य शहरहरुमा अनुगमन तथा निरीक्षण गरि सचेत गराइएको छ

आँप सम्बन्धि विचार गोष्ठी आयोजना हुँदैं

ललितपुर । ललितपुरको अन्तर्राष्ट्रिय एकीकृत पर्वतीय विकास केन्द्र (इसिमोड) मा एक दिने 'आँप सम्बन्धि विचार गोष्ठी' आयोजना हुने भएको छ । उक्त गोष्ठी आँप सुपर जोनको अवधारणाको अन्वेषण गर्ने उद्देश्यले आयोजना गरिएको एक प्रमुख भेला हो ।

नेपालमा आँप क्षेत्रको चुनौती र अवसर पहिचान गर्न तेस्रो पटक उक्त गोष्ठी आयोजना हुँदै छ । आर एण्ड डी इनोभेटिभ शोलुशन प्रा.लि. लगायत विभिन्न संघ /संस्थाको संयुक्त आयोजनामा 'आँप सम्बन्धि विचार गोष्ठी' ले आँपको खेती, आँपको बजारीकरण, आँपको क्षेत्र विस्तार, प्रविधि विकास, आँपको जात विकासलगायत क्षेत्रमा टेवा पुग्ने देखिएको छ । आँप क्षेत्रमा भएका अवसर र चुनौतीको बारेमा सरकारलाई सुझाव दिने आयोजकले बताएको छ ।

उक्त गोष्ठीमा आँप उद्योगको वर्तमान अवस्था र भविष्यको सम्भावनाको बारेमा छलफल गर्न किसानहरु, प्रशोधक, बजारकर्ता, अनुसन्धानकर्ता, नीति र निर्माता, अन्तर्राष्ट्रिय र गैर (सरकारी संस्था, वित्तीय संस्था, कृषि विज्ञहरु, विभिन्न प्रदेश अन्तर्गतका प्रतिनिधिहरु, शिक्षाविद्, निजी क्षेत्र र अन्य प्रमुख सरोकारवालाहरूसहित विभिन्न सरोकारवालाहरूको सहभागिता हुने आयोजकले जनाएको छ । उक्त गोष्ठीको उद्देश्य जलवायु (प्रतिरोधी खेती अभ्यास, मूल्य अभिवृद्धि, उद्यमशीलता र सुधारिएको बजार पहुँच मार्फत आँप क्षेत्रलाई बढाउन सरकारी सरोकारवालाहरूबाट औपचारिक प्रतिबद्धताहरू सुरक्षित गर्नु हो । उक्त गोष्ठीमा प्रस्तुतीकरण, प्रदर्शनी र अन्तरक्रियात्मक छलफल सत्रहरू हुनेछन् । भारतको आँप क्षेत्रको अनुभवको बारेमा एक मुख्य प्रस्तुतीकरण, त्यसपछि नीति र निर्माताहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू र निजी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरूबाट विशेषज्ञ वार्ताले दिनको लागि स्वर तय गर्ने छ ।

सरकारको नीति तथा कार्यक्रम र कृषिलाई छुट्याएको वजेटमा के छ ?

गर्न बहुपक्षीय लगानी प्रवर्द्धन गरिनेछ। उत्पादन वृद्धि, लागत न्यूनीकरण, आयात प्रतिस्थापन र खाद्यान्न आत्मनिर्भरताका लागि नीतिगत सुधार, "प्याकेजमा आधारित

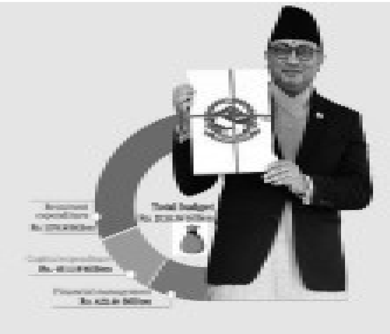

उत्पादन प्रणाली", यान्त्रिकीकरण, डिजिटल प्रविधि तथा एग्रिटेक मार्फत कृषि आधुनिकिकरणलाई तीव्रता दिइनेछ। विशिष्टीकृत उत्पादन क्षेत्र विकास गरी कृषि उत्पादनलाई उद्योग, प्रशोधन र बजारसँग जोड्दै वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका जनशक्तिलाई कृषि उद्यममा आकर्षित गरिनेछ।

१५. बाली लगाउनुअघि नै प्रमुख कृषि बालीको न्यूनतम् समर्थन मूल्य तोकी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ। समर्थन मूल्यको कार्यान्वयन तथा भुक्तानी प्रणालीलाई डिजिटल बनाउँदै रकम सीधै किसानको बैंक खातामा जम्मा हुने व्यवस्था मिलाइनेछ।

न्यूनतम समर्थन मूल्यमा कृषि उपज खरिद गर्ने निजी कम्पनी तथा सहकारीलाई सहुलियत प्रदान गरिनेछ। खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनीलाई सक्षम बनाइनेछ।

१६. सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा कृषि कम्पनी र सञ्जाल स्थापना गरी उत्पादनपछिको क्षति न्यूनीकरण र आपूर्ति श्रृँखला सुदृढ गरिनेछ। गुणस्तर मापदण्ड र प्रमाणीकरण सहित विशिष्ट पहिचान गरिएका उत्पादनलाई भण्डारण, ब्राण्डिङ र बजारीकरण मार्फत निर्यात प्रवर्द्धन गरिनेछ। विषादीको आयात तथा प्रयोगको नियमन सुदृढ गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच समन्वय गरिनेछ। प्रमुख कृषि उपज बजार र भन्सार विन्दुमा विषादी जाँच गर्न अन्तर्राष्ट्रिय प्रत्यायनयुक्त प्रयोगशालाहरू विकास, विस्तार र सञ्चालन गरिनेछ।

१७. कृषियोग्य जमीन बाँझो रहने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्दै भूमि बैंक प्रणालीमार्फत बाँझो जमिनलाई उत्पादन कार्यमा उपयोग गर्न युवा, महिला, भूमिहीन तथा साना तथा सीमान्तकृत किसानको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ। किसान सूचीकरण परिचयपत्र र क्रेडिट कार्डमार्फत सहुलियत पूर्ण वित्त र प्रविधिमा पहुँच विस्तार गरिनेछ। करार खेती, सहकारी खेती र कृषि वन प्रणालीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। १८. नापी र मालपोत सेवालाई एकीकरण गरी जग्गा प्रशासन सेवा चरणवद्ध रूपमा सबै स्थानीय तहमा विस्तार गरिनेछ। आधुनिक प्रविधिबाट भूमिको नाप नक्सा गरी अभिलेख अद्यावधिक गर्ने प्रकृया अगाडि बढाइनेछ। भूमिको स्वामित्व र उपयोगबिच सन्तुलन कायम हुने गरी असुरक्षित स्थानमा बसोवास गर्ने, भूमिहीन दलित, सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोवासीको समस्या दीर्घकालिन समाधानका लागि सुरक्षित र उचित बसोवासको व्यवस्थापन गरिनेछ।

१९. माटोको स्वास्थ्य सुधार गर्न जैविक एवम् प्राङ्गारिक मलमा अनुदानको व्यवस्था गर्दै जैविक विविधता संरक्षण र रैथाने बाली प्रवर्धन गरिनेछ।

उत्पादनदेखि उपभोगसम्म सम्पूर्ण खाद्य प्रणालीलाई उत्थानशील बनाइनेछ। बिमा, पशु स्वास्थ्य सेवा र व्यावसायिकीकरण मार्फत पशुपालन क्षेत्र सुदृढ गरिनेछ। जलाधार संरक्षण, पर्यावरणीय कृषि प्रणाली र प्रविधिमार्फत कृषि क्षेत्रलाई हरित अर्थतन्त्रसँग जोडिनेछ।

२०. खोरेत तथा पशुपन्छीमा लाग्ने अन्य रोगको नियन्त्रणका लागि प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय गरी अभियानमुखी खोप कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। साना किसानका लागि बाली तथा पशुधन बिमाको दायरा विस्तार गरी बिमा लेख जारी, प्रिमियम अनुदान भुक्तानी र दाबी प्रक्रियालाई डिजिटल प्रणालीमा आवद्ध गरिनेछ।

माननीय सदस्यहरू,

२१. दिगो वन व्यवस्थापन मार्फत काठ, जडीबुटी, आयुर्वेदिक औषधी, कार्वन व्यापार, पर्यटन तथा वनमा आधारित उद्योगको विकास गरी अर्थतन्त्रमा वन क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि गरिनेछ। जडीबुटी प्रशोधन, मूल्य अभिवृद्धि र निर्यातलाई प्राथमिकता दिइनेछ।२२. चरन क्षेत्र विकास, पशुपालन र वनमा आधारित जीविकोपार्जन प्रवर्धन गर्दै वन क्षेत्रका स्रोतहरूको वैज्ञानिक उपयोग गरिनेछ। वन क्षेत्रभित्र रहेका स्याउला, सोतर तथा मिचाहा वनस्पतिलाई स्थानीय समुदाय र निजी क्षेत्रको संलग्नतामा उपयोग गरी प्राङ्गारिक मल, ब्रिकेट र बायोचार उत्पादन प्रवर्द्धन गरिनेछ।

२३. "नेपाल कार्वन प्राधिकरण गठन गरी रेड-प्लस कार्यक्रम विस्तार गरिनेछ। सामुदायिक वन समूहलाई कार्वन क्रेडिटबाट प्रत्यक्ष लाभ सुनिश्चित गरिनेछ। नीतिगत सुधार मार्फत भवन निर्माण तथा उद्योगमा स्वदेशी काठको उपयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।

२४. "वन डढेलो उच्च सतर्कता केन्द्र स्थापना, निरन्तर निगरानी तथा अग्नि नियन्त्रण क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ। ड्रोन, स्याटलाइट लगायत आधुनिक प्रविधिमार्फत डढेलो, वन अतिक्रमण तथा अवैध क्रियाकलापको रियल-टाइम निगरानी गरिनेछ।

२५. मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि क्षतिपूर्ति, पूर्व सूचना प्रणाली, रोकथाम संरचना, नसबन्दी, स्थानान्तरण र वैकल्पिक बाली प्रवर्द्धन जस्ता उपाय कार्यान्वयन गरिनेछ।

राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष तथा संरक्षण क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी दुर्लभ तथा लोपोन्मुख वन्यजन्तुको वासस्थान संरक्षण गरिनेछ। चुरे क्षेत्रमा एकीकृत संरक्षण, जल पुनर्भरण तथा वैज्ञानिक उत्खनन् लागु गरिनेछ।

२६. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन, जग्गा प्राप्ति र वनसम्बन्धी अनुमति प्रक्रियालाई इ(पोर्टल मार्फत सरलीकृत गर्दै पूर्वाधार विकास र वातावरण संरक्षणविच सन्तुलन कायम गरिनेछ। वायु गुणस्तर सुधार, स्वच्छ प्रविधि प्रवर्धन र प्रदूषण नियन्त्रण गरिनेछ। काठमाडौं उपत्यका वायु गुणस्तर सुधार कार्ययोजना अद्यावधिक गर्दै राष्ट्रिय वायु गुणस्तर व्यवस्थापन कार्ययोजना कार्यान्वयन गरिनेछ। परम्परागत ईंटा उद्योगलाई स्वच्छ प्रविधिमा रूपान्तरण गरिनेछ।

२७. वायु प्रदुर्षण न्यूनीकरण, जलवायु अनुकूलन र दिगो शहरी वातावरण व्यवस्थापनका लागि बहुपक्षीय समन्वयमा कार्यान्वयन प्रणाली सुदृढ गरिनेछ। सीमापार

प्रदूषण नियन्त्रणका लागि द्विपक्षीय तथा क्षेत्रीय सहकार्य सुदृढ गरिनेछ ।

२८. अन्तर्राष्ट्रिय जलवायु वित्तमा पहुँच वृद्धि गर्दै वन, कृषि, ऊर्जा र जैविक विविधतामा आधारित हरित अर्थतन्त्रलाई टेवा दिईनेछ । हरित बन्ड ढाँचा "विकास गरी जलविद्युत् लगायत हरित पूर्वाधारमा अन्तर्राष्ट्रिय सहुलियतपूर्ण वित्त आकर्षण गरिनेछ । "नेट जिरो २०४५" प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि क्षेत्रगत लक्ष्य र समय सीमासहितको राष्ट्रिय कार्ययोजना लागु गरिनेछ ।

माननीय सदस्यहरू:

२९. नेपालका नदीहरूलाई केवल जलस्रोत मात्र नभई सभ्यता, संस्कृति, जैविक विविधता र मानव अस्तित्वको आधारमा समेत संरक्षण गर्ने राष्ट्रिय नीति अवलम्बन गरिनेछ । धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्यावरणीय तथा सामाजिक महत्वका नदीहरूको वैज्ञानिक अध्ययन गरिनेछ । नदीसँग जोडिएका आदिवासी समुदाय परम्परा र आध्यात्मिक मूल्यलाई राष्ट्रिय सम्पदाका रूपमा संरक्षण गर्दै आगामी पुस्ताका लागि स्वच्छ, निरन्तर बहने नदी प्रणाली सुनिश्चित गरिनेछ । नदी बेसिनमा आधारित एकीकृत जलस्रोत व्यवस्थापन लागु गर्दै जलविद्युत, सिँचाइ, खानेपानी, पर्यटन र तल्लो तटीय लाभहरू समेट्ने बहुउद्देश्यीय आयोजना विकास गरिनेछ । आगामी दशकमा तिस हजार मेगावाट विद्युत उत्पादन लक्ष्य हासिल गर्न ऊर्जा, वन, भूमि तथा वातावरणसम्बन्धी कानून परिमार्जन गरी एकद्वार प्रणाली लागु गरिनेछ । आयोजना प्रभावित क्षेत्रका नागरिकलाई मुआब्जाको सट्टा शेयर लगानीको विकल्प प्रदान गरिनेछ ।

३०. विद्युत उत्पादन, प्रसारण, वितरण र व्यापारमा निजी क्षेत्रको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । ऊर्जा(आधारित उद्योग प्रवर्धन गर्दै आन्तरिक खपतमा व्यापक वृद्धि गरिनेछ । अन्तरदेशीय ऊर्जा व्यापार सम्झौताहरूलाई दीर्घकालीन लगानी आकर्षित गर्ने माध्यम बनाइनेछ ।

३१. राष्ट्रिय ग्रिड नपुगेका स्थानमा अफग्रिड सौर्य, वायु तथा लघु जलविद्युत् प्रणाली विस्तार गरिनेछ । ग्रिन हाइड्रोजन, हरित अमोनिया तथा रासायनिक मल जस्ता रणनीतिक हरित उद्योगलाई प्रवर्धनका लागि कर(भन्सार छुट, सहुलियतपूर्ण विद्युत् दर, पुँजी प्रोत्साहन र लगानीमैत्री नीति लागु गरिनेछ । साथै, यातायात क्षेत्रमा व्यावसायिक प्रयोग विस्तार गर्न ग्रिन हाइड्रोजन पूर्वाधारको सुरुवात गरिनेछ ।

३२. तराई मधेशका सिँचाइ सेवा नपुगेका क्षेत्रमा भूमिगत जलस्रोत मार्फत तथा पहाडी र हिमाली क्षेत्रका कृषियोग्य टारहरूमा लिफ्ट प्रविधि मार्फत सिँचाई सुविधा सुनिश्चित गरिनेछ । ठुला सिँचाई प्रणालीको आधुनिकीकरण, मर्मत सम्भार तथा पुनर्स्थापना गर्दै उपभोक्ता सहभागितामा आधारित दिगो व्यवस्थापन प्रणाली विकास गरिनेछ । स्वचालित जल तथा मौसम केन्द्रको विस्तार गरी पूर्वानुमान प्रणाली सुदृढ गरिनेछ । बहुप्रकोप पूर्व सूचना प्रणालीलाई सुदृढ गरी थप विश्वसनीय बनाइनेछ ।

४४. सिँचाई पूर्वाधार विकासः

(क) आगामी आर्थिक वर्ष थप १५ हजार ८ सय हेक्टर खेतीयोग्य जमीनमा सिँचाई सुविधा पुऱ्याउनेछौं । यसबाट खेतीयोग्य सिँचित जमीनको अनुपात ६४ प्रतिशत पुग्नेछ । नदी नियन्त्रणतर्फ ७० किलोमिटर तटबन्ध निर्माण र २१० हेक्टर जग्गा उकास गर्नेछौं ।

(ख) बबई सिँचाई आयोजना अन्तर्गत आगामी आर्थिक वर्ष १ हजार ६६ हेक्टर जमीनमा सिँचाइको सुविधा पुऱ्याउनेछौं । राजापुर सिँचाई आयोजनाको पुनर्स्थापनको कार्य अगाडि बढाइनेछ । भेरी बबई डाईभर्सन आयोजनाको हेडवर्कस निर्माण कार्य सम्पन्न गर्नेछौं । यी आयोजनाका लागि रु.५ अर्ब ६३ करोड विनियोजन गरेको छु ।

(ग) सिक्टा सिँचाई आयोजना अन्तर्गत बाँके पूर्व र पश्चिमतर्फ ५ हजार हेक्टर जमीनमा थप सिँचाई सुविधा पुऱ्याउनेछौं । यसका लागि रु. २ अर्ब ५५ करोड विनियोजन गरेको छु ।

(घ) सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन आयोजनाको बाँध र विद्युतगृह निर्माणको लागि पुनः टेका लागाई ४ वर्षभित्र सम्पन्न गर्ने गरी निर्माण कार्य सुरु गर्नेछौं । यसका लागि रु. २ अर्ब ९८ करोड विनियोजन गरेको छु । बागमती सिँचाइ आयोजनाको स्तरोन्नति गरी सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन आयोजनाबाट थप हुने पानीको उपयोगबाट वारा, रौतहट, सर्लाही, महोत्तरी र धनुषा जिल्लाका १ लाख २२ हजार हेक्टर खेतीयोग्य जमनमा सिँचाई सुविधा विस्तार गर्न रु.५३ करोड विनियोजन गरेको छु ।

(च) महाकाली सिँचाई आयोजनाको कमाण्ड क्षेत्र विस्तार गर्नेछौं । रानी जमरा कुलरिया आयोजनाको लम्की खण्डको पूर्वाधार विकास गर्नेछौं । यी आयोजनाका लागि रु.१५ अर्ब १३ करोड विनियोजन गरेको छु ।

(छ) बृहत् दाङ उपत्यका सिँचाई आयोजना र प्रगन्ना बदकापथ सिँचाईं आयोजनाबाट २ हजार ३ सय ८० हेक्टर जमीनमा थप सिँचाई उपलब्ध गराउन रु. १ अर्ब २१ करोड विनियोजन गरेको छु ।

(ज) नौमुरे बहुउद्देश्यीय सिँचाई आयोजनाबाट कपिलवस्तुमा सिँचाई गर्ने गरी आवश्यक पूर्वतयारी सम्पन्न गर्नेछौं ।

(झ) बागगङ्गा सिँचाई आयोजनाको पुनर्स्थापना र मर्मत सम्भार गर्नेछौं । नारायणी सिँचाई आयोजना पुनर्स्थापनाका लागि बजेट छुटयाएको छु ।

(ञ) सुनसरी मोरङ, चन्द्र नहर, कमला, नारायणी, गण्डक, कोशी पम्प लगायतका सिँचाई प्रणालीको मर्मत सम्भार तथा पुनर्स्थापनाका लागि रु.४४ करोड विनियोजन गरेको छु ।

सतह सिँचाइको सेवा नपुगेका तराई(मधेशका थप ३ हजार ९ सय ८० हेक्टर खेतीयोग्य जमीनमा भूमिगत सिँचाई सुविधा पुऱ्याउन रु. १ अर्ब ८३ करोड विनियोजन गरेको छु । त्यसैगरी सर्लाही र धनुषा जिल्लामा स्मार्ट प्रविधिको प्रयोग गरी भूमिगत सिँचाई सुविधा पुग्याउन आवश्यक रकम व्यवस्था गरेको छु ।

पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रका कृषियोग्य टारहरूमा लिफ्ट सिँचाई प्रणाली मार्फत भरपर्दो सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराउन रु. ८० करोड विनियोजन गरेको छु ।

(ड) पहाडका टारहरूमा लिफ्ट सिँचाई आयोजनाबाट आगामी वर्ष २ हजार २ सय ३० हेक्टर जमीनमा थप सिँचाई सुविधा विस्तार गर्नेछौं ।

(ट) महाकाली, कर्णाली, नारायणी, कोशी लगायतका ठूला तथा मझौला नदीहरूको व्यवस्थापन कार्यका लागि रकम विनियोजन गरेको छु ।

५०. कृषि विकास तथा भूमि व्यवस्थापन

(क) रासायनिक मल खरिदका लागि चालु आर्थिक वर्षको विनियोजनमा वृद्धि गरी रु.३२ अर्ब ४६ करोड पुऱ्याएको छु । रासायनिक मल आपूर्ति क्यालेण्डर तयार गरी मुख्य खाद्य बाली लगाउने समयमा सहज वितरण हुने व्यवस्था मिलाउनेछौं ।

(ख) राष्ट्रिय कृषि आधुनिकीकरण कार्यक्रमका लागि रु. २ अर्ब ७ करोड विनियोजन गरेको छु ।

(ग) किसानको पहिचान कार्य आगामी आर्थिक वर्षमा सम्पन्न गरी परिचयपत्र वितरण शुरु गर्नेछौं । कृषियोग्य नदी उकास

लगायत उपयोगविहीन सरकारी जग्गा र बाँझो जमीनको उपयोग गर्न स्थानीय तहमा भूमि बैंकको स्थापना र निजी क्षेत्रलाई एग्रोपुलिङ' गर्न प्रोत्साहन गर्नेछौं ।
(घ) सिराहा र सप्तरीमा आँप तथा सर्लाहीमा गोलभेंडा प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्नेछौं । कर्णालीमा स्याउ, ओखर लगायतको फलफूलको जोन सञ्चालन गर्ने र चिस्यान केन्द्र स्थापना कार्य अगाडि बढाउनेछौं ।
(ङ) उपयोग नभएको खेतीयोग्य व्यक्तिगत जमीनलाई व्यावसायिक कृषि कम्पनीको शेयरमा परिणत गरी कृषि तथा पशुपालन फर्म सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गर्नेछौं ।
(च) प्राङ्गारिक मल र हरियो मल प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय तहलाई सशर्त अनुदान हस्तान्तरण गर्न रु. ३६ करोड विनियोजन गरेको छु ।
(छ) नेपाल विद्युत प्राधिकरण र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा कम्पनी मोडलमा ग्रिन युरिया मल उद्योग सञ्चालन गर्न दिनेछौं । निजी क्षेत्रबाट ग्रिन युरिया उत्पादन प्रवर्द्धन गर्न खरिद ग्यारेन्टी सम्झौता गरी सहुलियत दरमा विद्युत उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउनेछौं ।
(ज) कृषि बीमाको प्रिमियममा दिइने अनुदान सहुलियतका लागि रु.२ अर्ब १९ करोड विनियोजन गरेको छु ।
(झ) किसानलाई वित्तीय पहुँच प्रदान गर्न र नगद प्रवाह व्यवस्थापन गर्न कृषि उपज भण्डारणको प्रमाणीकरणका आधारमा वेयरहाउस रिसिट फाइनान्सिङ गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं ।
(ञ) पशुपन्छीमा लाग्ने रोग तथा महामारी नियन्त्रणका लागि आवश्यक पर्ने खोप निजी क्षेत्र समेतको सहभागितामा स्वदेशमै उत्पादन गर्नेछौं । खोरेत लगायतका रोग नियन्त्रण गर्न रु.२४ करोड विनियोजन गरेको छु ।
(ट) हुम्लाको हिल्सास्थित सीमा नाकामा पशु क्वारेन्टिन स्थापना गर्नेछौ ।
(ठ) पैतीस वटा नगरपालिकाबाट जग्गा प्रशासन सम्बन्धी एकीकृत सेवा सुरुवात गर्नेछौं । घरजग्गा खरिदबिक्रीलाई सहज बनाउन जग्गाधनी संकेत नम्बर जारी गरी घरजग्गा रोका(फुकुवा, खरिदबिक्री र राजस्व भुक्तानी अनलाइन प्रणालीबाट गर्नेछौं ।
(ड) भूमिहीन दलित भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोवासीको व्यवस्थापन गर्ने कार्य आगामी आर्थिक वर्षभित्रै सम्पन्न गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछौं ।
कृषि तथा पशुपन्छी विकासका लागि रु.४६ अर्ब ९२ करोड विनियोजन गरेको छु ।
५१. वन, वातावरण तथा जलवायु अनुकुलन
(क) चुरे तथा तराई मधेश क्षेत्रको जलचक्रलाई दिगो बनाउन पानीका स्रोत संरक्षण तथा पोखरी निर्माण, पहिरो नियन्त्रण, तटबन्ध निर्माण लगायतका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न करिब रु. १ अर्ब विनियोजन गरेको छु ।
(ख) जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको समर्थन मूल्य निर्धारण गरी खरिद गर्ने कार्य सुरुवात गर्नेछौं । कर्णालीमा जडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्नेछ ।
(ग) कार्वन उत्सर्जन कटौती आपत प्राप्त लाभमा स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिई उत्सर्जन न्यूनीकरणका लागि नतिजामा आधारित रेडप्लस कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ ।
(घ) अन्तर्राष्टिूय जलवायु कोषको सहुलियतपूर्ण पुँजीमा निजी क्षेत्रको पहुँच पुग्ने व्यवस्था गर्नेछौं ।
(ङ) डढेलो नियन्त्रणका लागि ड्रोन तथा स्याटेलाइटको उपयोग गरी रियल टाइम सूचना आदानप्रदान गर्नेछौं । जोखिमयुक्त क्षेत्रमा मानव वन्यजन्तु सह(अस्तित्व कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछौं ।
(च) प्रमुख सहरहरूमा वायु प्रदुर्षण मापन केन्द्र र केन्द्रीय वातावरण प्रयोगशालाको स्तरोन्नति गर्नेछौं ।
वन, वातावरण तथा जलवायु क्षेत्रको लागि रु.१२ अर्ब ३१ करोड विनियोजन गरेको छु ।

१२ संघीय कृषि बजारको दैनिक थोक मूल्य अब मोबाइलमै

काठमाडौं, साउन १३, कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालयले कृषकलाई कृषि उपजको बजार मूल्य सहज, पारदर्शी र समयमै उपलब्ध गराउने उद्देश्यले 'एएमपिआइएस नेपाल (AMPIS Nepal)' मोबाइल एप सञ्चालनमा ल्याएको छ । एपमार्फत अब देशभरका १२ वटा संघीय कृषि बजारमा दैनिक कारोबार हुने कृषि उपजको थोक मूल्य मोबाइलबाटै हेर्न सकिने भएको छ ।
मन्त्रिपरिषद्को २०८२ चैत १३ गते स्वीकृत शासकीय सुधारसम्बन्धी एक सय कार्यसूचीअन्तर्गत रहेको "कृषि उपजको बजार सुनिश्चित गर्न राष्ट्रिय कृषि बजार सूचना प्रणाली सञ्चालन गर्ने तथा एसएमएस तथा डिजिटल माध्यमबाट दैनिक मूल्य जानकारी कृषकसम्म पुर्‍याउने" कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि मन्त्रालयले उक्त एप सञ्चालनमा ल्याएको हो ।
कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्री गीता चौधरीले कृषकलाई बिचौलियामा निर्भर हुन नपर्ने, बजारको वास्तविक मूल्य सहज रूपमा प्राप्त हुने तथा डिजिटल प्रविधिमार्फत कृषि बजारलाई थप पारदर्शी, व्यवस्थित र प्रविधिमैत्री बनाउने सरकारको लक्ष्यअनुसार एप सञ्चालनमा ल्याइएको बताउनुभयो । उहाँले कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरणसँगै सूचना प्रविधिको प्रयोग विस्तार गर्नु सरकारको प्राथमिकतामा रहेको उल्लेख गर्नुभयो ।
यसअघि कृषि विभागको वेबसाइटमार्फत मात्र उपलब्ध हुँदै आएको कृषि बजार मूल्य सूचना प्रणालीलाई स्तरोन्नति गर्दै कालिमाटी फलफूल तथा तरकारी बजार विकास समितिसँगको समन्वयमा अब कालिमाटी, सुनसरी, झापा, धनुषा, सर्लाही, सिन्धुली, कास्की, नवलपरासी (पूर्व), रुपन्देही, बाँके, सुर्खेत र कैलाली गरी १२ वटा संघीय कृषि बजारको दैनिक थोक मूल्य 'एएमपिआइएस नेपाल' एपमार्फत पनि सार्वजनिक गर्न थालिएको हो ।
उक्त एप एन्ड्रोइड प्रणाली भएका मोबाइल फोनमा प्रयोग गर्न सकिनेछ । कृषि विभागको वेबसाइटमा उपलब्ध क्युआर कोड स्क्यान गरी एप डाउनलोड तथा प्रयोग गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको मन्त्रालयले जनाएको छ ।मन्त्री चौधरीले यस प्रणालीले कृषकलाई उत्पादन बिक्रीका लागि उपयुक्त बजार छनोट गर्न, उचित मूल्य प्राप्त गर्न तथा बजारसम्बन्धी निर्णय तथ्यमा आधारित बनाउन महत्वपूर्ण सहयोग पुग्ने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो । उहाँका अनुसार कृषि क्षेत्रमा डिजिटल सेवाको विस्तारले कृषकको सूचना पहुँच अभिवृद्धि गर्नुका साथै कृषि बजारलाई अझ प्रभावकारी, पारदर्शी र प्रतिस्पर्धी बनाउन योगदान पुर्‍याउनेछ ।
मोबाइल एप तथा कृषि बजार सूचना प्रणालीसम्बन्धी थप जानकारीका लागि कृषि विभागका तथ्याङ्क अधिकृत उर्मिला शाही (मोबाइल नं. ९८४१०२७४५०) लाई सम्पर्क गर्न सकिने विभागले जनाएको छ ।

७० प्रतिशत कृषि, बजेट मल खरीदमा खर्च

यो वर्ष सरकारले कृषि तथा पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा ४६.९२ अर्ब रुपैयाँ बजेट विनियोजन गरेको छ।

त्यसमध्ये दुई तिहाइभन्दा धेरै ३२ अर्ब रुपैयाँ

रासायनिक मल खरिद गर्नका निम्ति छुट्ट्याइएको छ।

तर इरान युद्ध अनि होर्मुज जलमार्गमा अवरोधका कारण आपूर्ति श्रृँखला खलबलिएकाले अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा रासायनिक मलको भाउ निकै वृद्धि भएको छ।

कृषि अनुदानमा पहुँचको अनौठो दुरुपयोग :

न उत्पादन सन्तोषप्रद न किसान सन्तुष्ट कृषि मन्त्रालयको अत्यधिक हिस्सा ओगट्ने भनेको मल रहेछ। आगामी वर्षका निम्ति ३२ अर्ब रुपैयाँ विनियोजन गरेका छौं। अहिलेको यो पश्चिम एसिया संकटले गर्दा ४६ अर्ब रुपैयाँसम्म लाग्ने छ अनुमान सरकारले गरेको छ।

यदि त्यसो भयो भने कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रलाई छुट्ट्याइएको भएभरको बजेट जति रकम त मल खरिदमै आवश्यक पर्ने देखिन्छ। अघिल्लो वर्ष बजेटले कृषि क्षेत्रमा ५९ अर्ब विनियोजन गरेकोमा मलका निम्ति झण्डै २९ अर्ब छुट्ट्याएको थियो।

नेपालमा प्रयोग हुने रासायनिक मलमध्ये मुख्य ३ थरी छन्। युरिया, डीएपी र पोटाश। तीमध्ये पनि धेरै प्रयोग हुने युरिया र डीएपी हुन्।

सरकारले मलमा किसानसँग लागत सहभागितामार्फत् ठूलो रकम अनुदान दिने गर्छ।

कृषि, बन तथा पर्यावरण मन्त्रालयका कृषि विकास महाशाखाका सह-सचिव डा.रामकृष्ण श्रेष्ठका अनुसार मलको मूल्य निर्धारणको स्थापित प्रक्रिया छ।

आयातित मलको प्रवेश विन्दुमा एउटा बिक्री मूल्य तोकिएको हुन्छ जुन सीमापारिभन्दा केही बढी राखिएको हुन्छ।

उक्त मूल्यमा प्रतिकिलोग्राम १ रुपैयाँ सहकारी व्यवस्थापन खर्च अनि ठाउँअनुसार ढुवानी शुल्क जोडिन्छ।

अहिले औसतमा युरियाको लागत मूल्य १२० रुपैयाँ प्रति किलोग्राम र डीएपीको मूल्य १६५ रुपैयाँ प्रति किलोग्राम रहेको र त्यसमध्ये प्रवेश विन्दुमा किसानलाई युरिया प्रति किलोग्राम १५, र डीएपी प्रति किलोग्राम ४४ रुपैयाँ तोकिएको छ जसमा ढुवानी तथा सहकारी व्यवस्थापन शुल्क जोडिने गरेको श्रेष्ठले बताए।

अर्थात् मलको लागत मूल्यको अधिकांश भाग सरकारले अनुदानको रूपमा बेहोर्ने गरेको छ।

आपूर्ति अवस्थाः

मलको आपूर्तिको प्रक्रिया आफैँमा जटिल रहेको जानकारहरू बताउँछन्।

टेन्डर गरेको दिनबाट देशभित्र आइपुग्न औसतमा २२० दिन वा ७ महिनाभन्दा धेरै समय लाग्ने गरेको श्रेष्ठले बताए।

अर्को वर्षको मल किन्न पनि अघिल्लै वर्ष प्रक्रिया थालिने गरेको उनले बताए।

पछिल्लो समय इरान युद्धका कारण उत्पन्न स्थितिले मलको आपूर्तिमा थरी थरीका संकट आइपरेका छन्।

"पहिलो त यसको उत्पादन तथा आपूर्ति नै घटेको छ किनभने कतिपय ठाउँमा प्राकृतिक ग्यासको आपूर्ति हुन सकेको छैन भने कतिपय ठाउँमा कारखानामा नै आक्रमण भएका छन्। दोस्रो, उत्पादन घट्ने बित्तिकै भाउ बढिहाल्छ। अनि तेस्रो चाहिँ होर्मुज जलमार्गको अवरोध जसले ढुवानीमा ठूलो असर परिराखेको छ," सह-सचिव श्रेष्ठले भने।

किसानहरूः

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को लागि हालसम्मकै धेरै ६ लाख मेट्रिक टन रासायनिक मल आपूर्ति गर्ने सरकारको लक्ष्य छ जसका निम्ति उसले २८ अर्ब ८२ करोड रुपैयाँ बजेट छुट्ट्याएको छ।

गत साउन १ गतेदेखि जेठ १८ गतेसम्मको पछिल्लो आँकडाअनुसार ५ लाख ५७ हजार मेट्रिक टन आपूर्ति भइसकेको छ जसमध्ये अघिल्लो वर्षको मौज्दातसमेत गरी ४ लाख ६५ हजार मेट्रिक टन बिक्री भइसकेको छ। हाल गोदाममा १ लाख ४० हजार मेट्रिक टन मौज्दात रहेको मन्त्रालयको आँकडाले देखाउँछ।

करिब दुई साताअगाडि संसदमा जानकारी दिने क्रममा कृषिमन्त्री गिता चौधरीले मध्यपूर्वको युद्धका कारण उत्पन्न परिस्थितिले सम्झौता भइसकेको झन्डै दुई लाख मेट्रिक टन रासायनिक मल आउन नसकेको बताएकी थिइन्।

मन्त्री चौधरीले धान रोप्ने सिजनमा मलको अभाव नहोस् भनेर सरकारले ताकेता गरिरहेको बताएकी थिइन्। "सम्झौता गरिसकेका आपूर्तिकर्ताहरूलाई समयमा नै मल आपूर्ति गर्नाका लागि मन्त्रालयले ताकेता गरिरहेको छ," मन्त्री चौधरीले भनेकी छन्। भारत सरकारसँग ५० हजार मेट्रिक टन मल खरिदको काम पनि अगाडि बढिसकेको बताइएको छ।

अड्किएका मलहरूसमेत आपूर्ति भएमा समग्रमा आगामी असोजसम्म सहजरूपमा पुग्ने मात्रामा मल उपलब्ध हुने देखिएको सह(सचिव श्रेष्ठले बताए।

युद्धपश्चात् भएका अन्य सम्झौताहरू अनुसार चाहीँ ढुवानीकर्ताहरूले वैकल्पिक स्रोत तथा मार्गबाट ल्याउने समेत देखिएको उनले बताए।

विकल्प खोज्न सुझाव

तत्कालका निम्ति अभाव नहुने भए पनि जानकारहरू रासायनिक मलमा निर्भरता बढ्दै जाँदा देशको अत्यधिक स्रोत त्यसमा खन्याउनु पर्ने बाध्यता बढ्ने तथा माटोको समग्र दिगो स्वास्थ्यमा असर पर्ने चिन्ता व्यक्त गर्छन्।

नेपालमा रासायनिक मलको उपयोग देशैभरि एकैनास छैन। तराईमा प्रति हेक्टर २१८ किलोग्रामसम्म प्रयोग हुन्छ भने गण्डकीजस्ता पहाडी क्षेत्रमा ४० किलोग्राम प्रति हेक्टर प्रयोग हुने गरेको पाइएको छ।

"खेतीयोग्य जमीन, त्यसमा लगाइने बाली, कति बाली लगाइने, अनि सिफारिस मात्राहरूको गणना गर्दा वार्षिक १७ लाख ३७ हजार मेट्रिक टन रासायनिक मल आवश्यक पर्ने देखिन्छ। तथापि ठाउँ अनुसार

खपत दर भिन्नाभिन्नै हुनु तथा अन्य कारणले किसानको माग भने न्यूनतम ८ लाख मेट्रिक टन जति छ भन्छौँ, ।'' तराईमा सिफारिसभन्दा बढ्ता अनि अन्यत्र कम मल प्रयोग भइरहेको उनले बताए ।

तर यसरी ठूलो मात्रामा रासायनिक मलमा निर्भर हुनु कृषिका लागि हानिकारक हुने खाद्यका लागि कृषि अभियानका संयोजकसमेत रहेका जानकार उद्धव अधिकारी बताउँछन् ।

"माटोलाई चाहिने खाद्य तत्व कृत्रिम माध्यम (रासायनिक मल)बाट मात्रै गरिनु हुँदैन । यसका प्राकृतिक बाटोनै समातिनु पर्छ, ।'' अधिकारीले रासायनिक मल प्रयोगको अहिलेको प्रवृत्तिले बिस्तारै मरुभूमिकरण निम्तने चेतावनी दिए ।

उनले रासायनिक मलका थुप्रै विकल्पहरू रहेको बताए । "काठमाडौं महानगरपालिकाले दैनिक १५ सय टन फोहोर निष्कासन गर्छ जसको ६० देखि ८० प्रतिशत जैविक हुन्छन् जो प्राङ्गारिक मलको निम्ति कच्चा पदार्थ हो । यस्तो स्थिति सबै पालिकातिर छ । तीबाट दानेदार मल बनाउन सकिन्छ । तर, हाम्रो ध्यान रासायनिक मलको कारखाना खोल्नेतर्फ मोडिएको छ ।''" अधिकारीले भने ।

मुस्ताङमा उवा खेती गर्दै किसानहरूः परम्परागत कृषि विधि अपनाएमा रासायनिक मलमा अत्यधिक निर्भरता कम गर्न सक्ने जानकारहरूको भनाइ छ ।

माटोको स्वास्थ्यका निम्ति रासायनिक मलको अधिक प्रयोग सही नहुने सरकारी अधिकारीहरू पनि स्विकार्छन् ।

"रासायनिक मलले सीधैं बोटबिरुवालाई (पोषक तत्व) खुवाउँछ भने प्राङगारिक/जैविक मलहरूले पहिले माटोलाई खुवाउँछ अनि माटोले बोटबिरुवालाई खुवाउँछ । खास दिगो बाटो चाहीँ त्यही हो ।'' मन्त्रालयका सह(सचिव रामकृष्ण श्रेष्ठले बताए ।

रासायनिक मलको अत्यधिक निर्भरताले राज्य कोषमा अनुदानको भार बढ्नुका साथै माटोको स्वास्थ्यमा असर पर्ने उनले बताए । त्यसको साटो त्यस्ता मलको सन्तुलित प्रयोग गर्नुका साथै माटोको हेरविचार गर्न ठुटामुटा त्यहीँ छाड्ने, छापो बाली लगाउने, प्राङ्गारिक/जैविक/हरियो मल प्रयोग गर्ने जस्ता परम्परागत कृषि विधिको उपयोग विस्तार गर्न जानकारहरूले सुझाएका छन् । त्यसो गर्न नसकिए माटोको मरुभूमिकरण हुने उनीहरूले चेतावनी दिएका छन् ।

युवालाई रोजगारीसँग जोड्न मन्त्रालयको पहल

काठमाडौं, असार २६, कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्री गिता चौधरीले मन्त्रालय अन्तर्गतका सबै विभाग तथा निकायलाई युवाले प्रत्यक्ष अनुभूति गर्ने गरी परिणाममुखी काम गर्न निर्देशन दिएको छ ।

मन्त्रालयमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (नार्क), दुग्ध विकास संस्थान, जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, लगायत मन्त्रालय अन्तर्गतका विभाग तथा निकायका प्रमुखहरूसँग भएको छलफलमा मन्त्री चौधरीले वर्तमान सरकारप्रति विशेषगरी युवा पुस्ताको ठूलो भरोसा र अपेक्षा रहेको उल्लेख गर्दै त्यसअनुसार काम गर्न निर्देशन दिएको हो ।

मन्त्री चौधरीले मन्त्रालय अन्तर्गतका सबै विभाग तथा निकायलाई यसै महिना भित्र आफ्नो मातहत बाट कति युवालाई रोजगारी, पारिश्रमिक सहितको इन्टर्नशिप तथा स्वयंसेवा कार्यक्रममा सहभागी गराउन सकिन्छ भन्ने यथार्थ विवरण तयार गरी मन्त्रालयमा पेश गर्न निर्देशन दिएको छ ।

"युवा पुस्ताको अपेक्षा अनुसार परिणाम देखिने गरी काम गर्नुपर्छ । मन्त्रालय अन्तर्गतका सबै निकायले यसै महिना भित्र कति युवालाई रोजगारी, पारिश्रमिक सहितको इन्टर्नशिप र स्वयंसेवामा जोड्न सकिन्छ भन्ने स्पष्ट योजना पेश गर्नुपर्छ ।"(दिनु निर्देशन दिएको छ ।

मन्त्री चौधरीले कार्यान्वयनमूखी र परिणाममुखी ढङ्गले काम गर्न आग्रह गर्दै कृषि, वन तथा पर्यावरण क्षेत्रलाई युवाका लागि आकर्षक रोजगारीको क्षेत्रका रूपमा विकास गर्नुपर्नेमा जोड दिएको छ । चौधरीले नयाँ स्नातक तथा विदेशबाट स्वदेश फर्किएका युवालाई प्राथमिकतामा राखेर कार्यक्रम सञ्चालन गर्न विभागीय प्रमुखहरूलाई निर्देशन दिएको छ ।

छलफलका क्रममा विभागीय प्रमुखहरूले देशभर रहेका आफ्ना कार्यालय मार्फत हाल पनि पारिश्रमिक सहित तथा पारिश्रमिक विनाका इन्टर्नशिप र स्वयंसेवा कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको जानकारी गरेका थिए । विभिन्न विश्वविद्यालयसँग सहकार्य गरी विद्यार्थीलाई इन्टर्नशिपमा सहभागी गराउने प्रयास भइरहेको भएपनि केही कानुनी व्यवस्थाका कारण कतिपय अवस्थामा सेवा(सुविधा उपलब्ध गराउन कठिनाइ रहेको उहाँहरूको भनाइ थियो । त्यसको जवाफमा मन्त्री चौधरीले आवश्यक कानूनी संशोधनका लागि सम्बन्धित मन्त्रालयसँग पहल गर्ने बताउँदै अहिलेका लागि मन्त्रालय अन्तर्गतका सबै कार्यालयबाट तत्काल कति युवालाई रोजगारी, पारिश्रमिक सहितको इन्टर्नशिप तथा स्वयंसेवामा सहभागी गराउन सकिन्छ भन्ने विस्तृत तथ्याङ्क तत्काल पेश गर्न निर्देशन दिएको छ ।

मन्त्री चौधरीले कृषि, वन तथा वातावरण क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गर्ने उद्देश्यका साथ नयाँ स्नातक तथा विदेशबाट स्वदेश फर्किएका नेपाली युवाका लागि साझा मञ्च निर्माण गर्ने तयारी समेत अघि बढाइएको जानकारी दिएका थिए । मन्त्रालयले नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (नार्क), दुग्ध विकास संस्थान, जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड तथा जल तथा मौसम विज्ञान विभागसँग सहकार्य गरी रोजगारी, पारिश्रमिक सहितको इन्टर्नशिप र स्वयंसेवाका अवसर उपलब्ध गराउने तयारी गरेको मन्त्री चौधरीले बताउनुभयो ।

च्याउको परम्परा, खेतीको सुरुवात र विकास यात्रा : वनको उपहार देखि आधुनिक उद्योगसम्म:

प्रेमनारायण अधिकारी

नेपालमा च्याउ केवल एउटा कृषि उत्पादन मात्र होइन, यो हाम्रो लोकजीवन, संस्कृति

र परम्परासँग जोडिएको खाद्य स्रोत पनि हो । नेपाली समाजमा च्याउसँग सम्बन्धित धेरै लोक भनाइहरू प्रचलित छन् ।

“वनको उपहार”,“देउताको दानु,“पानी पर पछि वन हाँस्छ, च्याउ उम्रेपछि गाउँ र माउँछ“,“जान्नेले च्याउ खान्छ, नजान्नेले ज्यान गुमाउँछ“,“बाहुनले च्याउ खाओस् न स्वाद पाओस्”,“च्याउझैं उम्रेका” जस्ता उखान(टुक्काहरूले नेपाली जनजीवनमा च्याउको पूरानो सम्बन्धलाई देखाउँछन् । यी भनाइहरूले नेपालमा च्याउको प्रयोग धेरै पूरानो रहेको संकेत गर्छन् । हिमाली र पहाडी भूगोलका विभिन्न समुदायहरूले वर्षायाममा पानी परेपछि जंगलमा उम्रिने वन च्याउ संकलन गरी तरकारीका रूपमा प्रयोग गर्ने परम्परा राख्दै आएका थिए । स्थानीय अनुभव र पुस्तौंदेखिको ज्ञानका आधारमा उनीहरूले खान मिल्ने र नमिल्ने च्याउ छुट्याउने सीप विकास गरेका थिए ।

नेपालमा खेतीको सुरुवातबारे खोजः

नेपालमा वैज्ञानिक तथा व्यावसायिक रूपमा च्याउ खेती कहिले, कसले र कहाँबाट सुरु गऱ्यो भन्ने विषयमा अझै पूर्ण प्रमाणसहितको अभिलेख आवश्यक छ । उपलब्ध मौखिक इतिहास र लामो समयदेखि च्याउ क्षेत्रमा काम गरेका व्यक्तिहरूबाट प्राप्त जानकारीका आधारमा केही प्रारम्भिक किसानहरूको योगदान देखिन्छ ।

च्याउ क्षेत्रमा लामो समय काम गर्नुभएका भीमसेन खड्का, नवराज आचार्य र गोमादेवी लम्सालबाट प्राप्त जानकारीअनुसार प्रारम्भिक व्यावसायिक च्याउ खेती काठमाडौं उपत्यकाका केही स्थानबाट विस्तार भएको देखिन्छ ।

कतिपयले जावलाखेलमा विदेशबाट प्रविधि ल्याई स्वर्गीय ऋषिकेश शाहले सुरुवात गरेको उल्लेख गर्छन् । कतिपयले बलम्बुमा धर्मदास श्रेष्ठले सुरुवात गरेको बताउँछन् । धेरैजसो प्रारम्भिक किसानहरूको भनाई भने धर्मदास श्रेष्ठतर्फ केन्द्रित देखिन्छ ।

धर्मदास श्रेष्ठबाट सिकेर शंखलाल महर्जनले वि.सं. २०३८-२०४० सालतिर बलम्बु क्षेत्रमा च्याउ खेती विस्तार गर्नुभएको बताइन्छ । उहाँ किसानको घर-घरमा पुगेर च्याउ खेती सिकाउनुहुन्थ्यो भन्ने स्थानीयको स्मरण छ । बलम्बुका लोकबहादुर महर्जन, राजकुमार आचार्य, प्रेमकृष्ण श्रेष्ठ लगायतका किसानहरूको योगदानले बलम्बुलाई नेपालको च्याउ इतिहासको महत्वपूर्ण केन्द्र बनायो । प्रकाश श्रेष्ठले उत्पादनलाई बजारसम्म पुऱ्याउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नुभयो भने धर्मेन्द्र महर्जनलगायतले सहकारीकरण र आधुनिकीकरणमा योगदान दिनुभयो ।

उपत्यकाका अन्य क्षेत्र र विस्तारः

भीमसेन खड्काका अनुसार डिल्लीबजार क्षेत्रमा पाण्डे थरका व्यक्तिले पनि सोही समयमा च्याउ खेती गर्नुभएको थियो । भक्तपुरको दधिकोटमा बद्री राउत र गोकुल राउतले गोलो (गुची) च्याउ उत्पादन गरेको इतिहास भेटिन्छ ।

वि.सं.२०४६ सालतिर मकवानपुरबाट बलम्बुमा आएर च्याउ खेती सिक्ने र उपत्यकाबाहिर विस्तार गर्ने अग्रणी व्यक्तिमध्ये गोमादेवी लम्साल पनि हुनुहुन्थ्यो । पछि उहाँ ललितपुरको चापागाउँमा स्थायी रूपमा बसोवास गर्न थालेपछि त्यहाँ पनि च्याउ खेती विस्तार भयो ।

एउटा सानो प्रयासदेखि ठूलो उद्योगसम्मः यसरी केही किसानको प्रयासबाट सुरु भएको च्याउ खेती आज नेपालको महत्वपूर्ण कृषि उद्योगका रूपमा स्थापित भएको छ । एक दशक अघिसम्म मुख्यतः काठमाडौं उपत्यकामा सीमित रहेको च्याउ व्यवसाय अहिले देशका विभिन्न जिल्लामा विस्तार भएको छ ।

हाल च्याउ उत्पादनमा हजारौं किसान संलग्न छन् । यसले रोजगारी सिर्जना, आयआर्जन, पोषण सुरक्षा र कृषि उद्यम विकासमा योगदान पुऱ्याइरहेको छ ।

काठमाडौंको बजारमा आवश्यक च्याउ अहिले बुटवल, सर्लाही, मोरङ, नवलपुर, नवलपरासी, मकवानपुरलगायतका जिल्लाबाट ठूलो मात्रामा आपूर्ति हुन थालेको छ ।

मकवान्पुरमा इन्द्रेणी मसरुम पब्लिक लिमिटेडले आधुनिक फार्म सञ्चालन गरेको छ । मनहरीमा आधुनिक कृषि तथा अनुसन्धान केन्द्रमार्फत गोब्रे च्याउको मल (कम्पोस्ट) उत्पादनतर्फ काम भइरहेको छ । नवलपुरका दीपक न्यौपानेजस्ता युवाहरूले किङ ओयस्टर च्याउ उत्पादनमा उदाहरण प्रस्तुत गरेका छन् । सर्लाहीका चौलागाईं, रुपन्देहीका विभिन्न आधुनिक फार्महरूले व्यावसायिक उत्पादनलाई नयाँ स्तरमा पुऱ्याएका छन् ।

अबको चुनौती र सम्भावनाः

नेपालले च्याउ उत्पादनमा उल्लेखनीय प्रगति गरेको छ । अबको आवश्यकता भनेको प्रशोधन उद्योग, क्यानिङ, गुणस्तरीय उत्पादन, निर्यात प्रवर्द्धन र अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रवेश हो ।

यसका लागि किसान, उद्योगी, वैज्ञानिक, अनुसन्धानकर्ता, विश्वविद्यालय र सरकार बीच सहकार्य आवश्यक छ ।

नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय च्याउ विशेषज्ञसहित राष्ट्रिय स्तरको “मसरुम कन्फरेन्स” आयोजना गरी आफ्नो सम्भावना विश्वसामु प्रस्तुत गर्नुपर्ने समय आएको छ ।

च्याउ अब केवल तरकारी होइन; यो किसानको रोजगारी, ग्रामीण अर्थतन्त्र र कृषि आधुनिकीकरणको एउटा महत्वपूर्ण आधार बन्न पुगेको छ ।

नेपाल डेरी एसोसिएसनको तेस्रो केन्द्रीय समिति बैठक

रुपन्देही, बुटवल, असार २७, नेपाल डेरी एसोसिएसनको तेस्रो केन्द्रीय समिति बैठक लुम्बिनी प्रदेशको बुटवलमा सम्पन्न भएको छ। बैठक पछि आयोजित पत्रकार सम्मेलनमा डेरी क्षेत्रको दीर्घकालीन विकासका लागि पाँचवर्षीय रणनीतिक योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा लैजाने निर्णय सार्वजनिक गरिएको छ।

नेपालको डेरी एशोसिएसनका अध्यक्ष प्रल्हाद दाहालले नेपालको डेरी क्षेत्रलाई व्यवस्थित, प्रतिस्पर्धी र दीर्घकालीन रूपमा सक्षम बनाउन एसोसिएसनले आगामी पाँच वर्षका लागि स्पष्ट रणनीतिक मार्गचित्र तयार गर्ने निर्णय गरेको जानकारी दिएको छ। दाहालले डेरी उद्योगलाई उत्पादनमूलक उद्योगका रूपमा स्थापित गर्न विद्युत् महसुलमा सहुलियत, दुग्धजन्य पदार्थमा लाग्दै आएको मूल्य अभिवृद्धि कर हटाउने, डेरी उद्योगलाई परियोजनाका रूपमा मान्यता दिई सहुलियतपूर्ण कर्जा प्रवाह गर्ने, स्टकलाई धितो मानी कर्जा उपलब्ध गराउने, उद्योग दर्ता प्रक्रियामा एकरूपता ल्याउने तथा उद्योगी व्यवसायीको मनोबल बढाउने नीतिगत सुधार आवश्यक रहेको बताए।

नेपाल डेरी एसोसिएसनले अब सातै प्रदेशमा घुम्ती शैलीमा केन्द्रीय समिति बैठक आयोजना गरी स्थानीय स्तरका समस्या प्रत्यक्ष रूपमा बुझ्ने, सम्बन्धित सरोकारवालासँग छलफल गर्ने र समाधानका लागि प्रभावकारी पहल गर्ने नीति अवलम्बन गरेको जानकारी दिएको छ।

सल्लाहकार हिरा बहादुर केसी र पूर्व अध्यक्ष मेघराज भण्डारीले एसोसिएसनले प्रदेशमै पुगेर उद्योगी तथा किसानका समस्या सुन्ने र त्यसका आधारमा साझा धारणा निर्माण गर्ने निर्णय अत्यन्तै सकारात्मक र प्रशंसनीय भएको बताए।

महासचिव हेमचन्द्र खनालले नेपाल डेरी एसोसिएसनले हालसम्म सातै प्रदेशअन्तर्गत २८ जिल्लामा संगठन विस्तार गरिसकेको र आगामी दिनमा थप जिल्लाहरूमा संगठन विस्तार गर्दै देशव्यापी सशक्त संगठन निर्माण गरिने जानकारी दिएका छन्।

सचिव शिवहरि आचार्यले तेस्रो केन्द्रीय समिति बैठकबाट पारित निर्णयहरू सार्वजनिक गर्दै आगामी केन्द्रीय समिति बैठक कर्णाली प्रदेशको रारामा आयोजना गर्ने निर्णय भएको जानकारी दिएको छ।

पत्रकार सम्मेलनमा वितरित प्रेस विज्ञप्तिअनुसार नेपालमा करिब ६ हजार हाराहारी डेरी व्यवसाय सञ्चालनमा रहेका छन्। जसमध्ये करिब ४०० उद्योग औपचारिक रूपमा दर्ता भई लेवलिङ तथा प्याकेजिङसहित सञ्चालनमा छन्। डेरी क्षेत्रमा प्रत्यक्ष रूपमा करिब ६० हजार जनाले रोजगारी पाएका छन् भने करिब ६ लाख किसान परिवार यस व्यवसायमा निर्भर छन्। निजी क्षेत्रबाट ६० अर्ब रुपैयाँभन्दा बढी लगानी भएको छ भने राज्यलाई वार्षिक करिब २ अर्ब रुपैयाँ राजस्व प्राप्त भइरहेको छ। दैनिक करिब ७६ लाख लिटर दूध उत्पादन हुने अनुमान गरिएको ।, जसबाट ग्रामीण अर्थतन्त्रमा दैनिक करिब १० करोड रुपैयाँ नगद प्रवाह भइरहेको पनि एसोसिएसनले जनाएको छ।

एसोसिएसनले दुग्ध क्षेत्रमा पशु बीमाको प्रभावकारी व्यवस्था, औद्योगिक ग्राम स्थापना, चिस्यान तथा संकलन प्रणालीको सुदृढीकरण, विद्युत् महसुलमा सहुलियत, दुग्धजन्य पदार्थमा लाग्दै आएको भ्याट हटाउने, डेरी मेसिन तथा उपकरणमा भन्सार छुट, निर्यात प्रवर्द्धन, उद्योगमैत्री कानुन, एकद्वार दर्ता प्रणाली तथा उत्पादनमूखी अनुदान नीति लागू गर्न सरकारसँग माग गरेको छ।

बैठकले आगामी पाँच वर्षको रणनीतिक योजना निर्माण, नेपाली डेरी उद्योगको गुणस्तर अभिवृद्धि, प्रविधि हस्तान्तरण, अन्तर्राष्ट्रिय अध्ययन तथा अवलोकन भ्रमण, संगठन विस्तार र संस्थागत सुदृढीकरण सम्बन्धी विभिन्न निर्णयहरू समेत पारित गरेको छ।

नेपाल डेरी एसोसिएसनले सरकार, किसान, उद्योगी, सहकारी, उपभोक्ता तथा सम्पूर्ण सरोकारवालासँग सहकार्य गर्दै नेपालको दुग्ध क्षेत्रलाई आत्मनिर्भर, प्रतिस्पर्धी र निर्यातमुखी उद्योगका रूपमा विकास गर्न निरन्तर प्रतिवद्ध रहेको जनाएको छ।

कार्यक्रमको सञ्चालन महासचिव हेमचन्द्र खनालले गर्नुभएको थियो भने स्वागत मन्तव्य लुम्बिनी प्रदेश अध्यक्ष थानेश्वर न्यौपानेले व्यक्त गर्नुभएको थियो।

बढ्दो लागत :

उद्योगको रुप लिएको च्याउमा लागत बढ्दै गएको छ। व्यवसायिक च्याउ खेती गर्न आफ्नो जमीन नहुँदा महँगो जमीन भाडा, बढ्दै गएको ढुवानी, चाहिन च्याउको बीउमा बढ्दो लागत र पराल लगायत च्याउ उत्पादनलाई चाहिने कच्चा पदार्थ महँगो बन्दै गरेको अवस्था छ।

नेपाल च्याउमा आत्मनिर्भर:

छोटै समयमा च्याउ आन्मनिर्भर बन्दै गएको खेती हो। यसले रोजगारको मात्र सिर्जना गरेको छैन। आम्दानी पनि दिने गरेको छ। देशमा दैनिक करोडौंको च्याउ खपत हुँदा च्याउमा भएको लगायत खेर गएको छैन। नेपालको च्याउ विदेशबाट आयत गर्न नपर्दाको मजा चाहीँ च्याउ खरिद गर्न नेपाली पैसा विदेश जाँदैन। देशको कृषि उत्पादनमा यसको महत्व बढ्दै गएको छ।

सम्भावनाका बाटोहरु प्रशस्त हुँदा(हुँदै यसको उपभोगमा कमी नै छ। उपभोक्ताले ताजा च्याउ उपभोग गर्न पाएको छ। च्याउको महत्वको बारेमा प्रचार प्रसार बढाउन नसक्दा बजारीकरणमा थोरैमात्र जटिलता आएको छ।

लेखक: :अखिल नेपाल किसान महासंघ उपाध्यक्ष हुनुहुन्छ।

साना किसान विकास लघुवित्तको २५औं वार्षिकोत्सव

धनबहादुर मगर

काठमाडौ, असार २२ साना किसान विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडले आफ्नो २५औं वार्षिकोत्सव विविध कार्यक्रमका साथ

सम्पन्न गरेको छ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि राष्ट्रिय योजना आयोगका उपाध्यक्ष तथा नेपाल राष्ट्र बैंकका पूर्व कार्यकारी निर्देशक गुणाकर भट्ट ले ग्रामीण अर्थतन्त्रको सुदृढीकरणमा साना किसानको भूमिका महत्वपूण रहेको बताए। प्रमुख अतिथि गुणाकर भट्टले नेपालको कृषि तथा ग्रामीण अर्थतन्त्रको दिगो विकासका लागि साना किसानमा आधारित वित्तीय प्रणालीलाई थप सवल बनाउनुपर्ने आवश्यकता रहेको बताए। उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी बढाउँदै आधुनिक कृषि, उद्यमशीलता र वित्तीय साक्षरतामार्फत ग्रामीण अर्थतन्त्रलाई गतिशील बनाउन साना किसान लघुवित्तको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको बताउनु भयो।

साना किसान लघुवित्तका अध्यक्ष पाठकले साना किसानको आर्थिक, सामाजिक तथा उद्यमशील विकासलाई केन्द्रमा राखेर संस्थाले विगत २५ वर्षदेखि निरन्तर काम गर्दै आएको बताए। गामीण क्षेत्रमा कृषि उत्पादन, रोजगारी सिर्जना र वित्तीय पहुँच विस्तारका लागि संस्थाले खेलेको भूमिका आगामी दिनमा अझ प्रभावकारी बनाइने उहाँको भनाइ थियो।

संस्थाले जारी गरेको प्रेस विज्ञप्तिअनुसार २०५८ सालमा स्थापना भएको साना किसान विकास लघुवित्त हाल नेपालका ७७ जिल्लाका ५७४ भन्दा बढी स्थानीय तहमा सेवा विस्तार गरिसकेको छ। संस्थासँग १ हजार ९ सय ६५ साझेदार सहकारी संस्था आवद्ध रहेका छन् भने करिब १० लाख परिवार लघुवित्त सेवाबाट लाभान्वित भएका छन्। सदस्यहरूमध्ये महिलाको सहभागिता ५७ प्रतिशत, दलित ११ प्रतिशत र जनजाति १९ प्रतिशत रहेको जनाइएको छ। संस्थाले विगत १५ वर्षदेखि पशुपालन तथा ६ वर्षदेखि तरकारी खेतीका लागि नेपाल सरकारको सहयोगमा सहुलियतपूर्ण कर्जा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको जनाएको छ। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ सम्म पशुपालनतर्फ १ लाख ६७ हजार किसानलाई रु. २० अर्ब ६० करोड ६० लाख तथा तरकारी खेतीतर्फ ३ लाख ३४ हजारभन्दा बढी किसानलाई रु. ४६ अर्ब १० करोड ४५ लाख कर्जा प्रवाह गरिएको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ।

कर्जा लगानीबाट लाखौं किसानले पशुपालन र तरकारी खेती विस्तार गरी उत्पादन तथा आम्दानी वृद्धि गरेको संस्थाको दाबी छ। साथै, पशुधन संरक्षण, वित्तीय साक्षरता, क्षमता अभिवृद्धि, सहकारी अनुगमन र युवा उद्यमशीलता विकासका कार्यक्रमसमेत सञ्चालन गर्दै आएको जानकारी दिइएको छ।

संस्थाले आगामी दिनमा पनि साना किसानको उत्पादन, आयआर्जन, वित्तीय पहुँच र ग्रामीण अर्थतन्त्रको दिगो विकासलाई प्राथमिकतामा राखी आफ्नो सेवा र कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाउने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको छ।

संस्थाका अध्यक्ष खेमबहादुर पाठकको अध्यक्षतामा आयोजित

नुवाकोट व्यवसायिक किसानलाई ट्र्याक्टर वितरण

काठमाडौं असार २५, विदुर नगरपालिकाले कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरण, आधुनिकीकरण तथा यान्त्रिकीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले नगरभित्र विभिन्न स्थानमा कृषि व्यवसाय तथा उद्यम सञ्चालन गरिरहेका किसानहरूलाई ५० प्रतिशत अनुदानमा ट्याक्टर उपलब्ध गराएको छ।

यस कार्यक्रम अन्तर्गत विदुर नगरपालिकाले ५० प्रतिशत अनुदान तथा लाभग्राही किसानहरूको ५० प्रतिशत लागत साझेदारी रहने गरी ट्याक्टर हस्तान्तरण गरिएको हो। नगर प्रमुख राजन श्रेष्ठले एक कार्यक्रमबीच लाभग्राही किसानहरूलाई ट्याक्टर हस्तान्तरण गर्नुभएको थियो।

यस कार्यक्रमबाट कृषिमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग बढ्नुका साथै उत्पादन लागतमा कमी, उत्पादकत्वमा वृद्धि तथा किसानहरूलाई आत्मनिर्भर र उद्यमशील बनाउन महत्वपूर्ण सहयोग पुग्ने विश्वास ट्याक्टर वितरण कार्यक्रममा बताउनु भएको छ।

कृषिको दीगो विकासमा– केन्यासँग सहकार्य

काठमाडौं, जेठ ३०, नैरोबी, केन्या। नेपाल र केन्याका किसान संगठनबीच अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्यको नयाँ अध्याय सुरु भएको छ। नेपाल कृषि सहकारी केन्द्रीय संघ लिमिटेड (संघ) र केन्या नेशनल फार्मर्स फेडेरेशन (केन्या) बीच किसान संगठनको क्षमता अभिवृद्धि, कृषि सहकारीको सुदृढीकरण तथा दिगो कृषि विकासलाई प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यसहित रणनीतिक समझदारीपत्र एमओयूमा हस्ताक्षर भएका हुन्।

यस सम्झौताले दुई देशका किसान समुदायबीच ज्ञान, अनुभव र प्रविधिको आदान-प्रदानलाई विस्तार गर्दै कृषि क्षेत्रमा दीर्घकालीन साझेदारीको आधार तयार गरेको छ। विशेषगरी किसान(किसान

सिकाइ, प्राविधिक सहयोग, कृषि उद्यमशीलता, नवप्रवर्तन र अनुसन्धानका क्षेत्रमा संयुक्त कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

समझदारी पत्र अनुसार दुबै संस्थाले कृषि मूल्य शृँखला विकास, बजार पहुँच विस्तार, जलवायू परिवर्तनका चुनौतीसँग सामना गर्न जलवायुमैत्री खेती प्रणालीको प्रवर्द्धन तथा सहकारी संस्थाको संस्थागत क्षमता वृद्धि गर्न सहकार्य गर्नेछन्।

यो साझेदारीले कृषि क्षेत्रमा युवा र महिलाको नेतृत्व तथा सहभागिता अभिवृद्धि गर्न विशेष जोड दिएको छ। युवालाई कृषि उद्यमशीलतामा आकर्षित गर्ने र महिलालाई निर्णय प्रक्रियामा थप सशक्त बनाउने साझा लक्ष्य दुवै संस्थाले लिएका छन्।

समझदारीपत्रलाई दुबै संस्थाका नेतृत्वले दक्षिण-दक्षिण सहकार्यको उत्कृष्ट उदाहरणका रूपमा व्याख्या गर्दै यसले नेपाल र केन्याका किसानबीच मित्रता, अनुभव आदान-प्रदान र कृषि क्षेत्रको दिगो विकासमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने विश्वास व्यक्त गरेका छन्।

राष्ट्रिय कृषि नीति २०८३ जारी

काठमाडौं, साउन १७, कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालयले नेपालको कृषि क्षेत्रलाई आधुनिक, व्यावसायिक, प्रतिस्पर्धी तथा आत्मनिर्भर बनाउने लक्ष्यसहित राष्ट्रिय कृषि नीति-२०८३ सार्वजनिक गरेको छ।

संघीय शासन प्रणालीअनुसार तयार गरिएको यस नीतिले खाद्य सुरक्षा, खाद्य सम्प्रभुता, कृषकको आय वृद्धि, कृषि उत्पादन विस्तार, आयात प्रतिस्थापन तथा कृषि निर्यात प्रवर्द्धनलाई प्रमुख प्राथमिकताका रूपमा अघि सारेको मन्त्रालयले जनाएको छ।

कृषि, वन तथा पर्यावरणमन्त्री गीता चौधरीका अनुसार कृषि क्षेत्रमा देखिएका विद्यमान चुनौतीलाई सम्बोधन गर्दै उत्पादनमुखी, दिगो र प्रविधिमैत्री कृषि प्रणाली विकास गर्ने उद्देश्यले नयाँ नीति ल्याइएको हो।

नीतिमा भूमि खण्डीकरण, बढ्दो बाँझो जमिन, सिँचाइ तथा भण्डारण पूर्वाधारको अभाव, युवा जनशक्तिको पलायन, जलवायु परिवर्तनको प्रभाव, न्यून उत्पादकत्व र आयातमा बढ्दो निर्भरताजस्ता समस्याको समाधानका लागि स्पष्ट नीतिगत व्यवस्था गरिएको उल्लेख छ।

यस्तै, आधारभूत खाद्यवस्तुमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने, कृषि व्यवसायीकरण र औद्योगिकीकरणलाई प्रोत्साहन गर्ने तथा कृषि उत्पादनको ब्रान्डिङमार्फत अन्तर्राष्ट्रिय बजार विस्तार गर्ने लक्ष्य पनि नीतिले लिएको छ।

नीतिमा जैविक विविधताको संरक्षण, वातावरणमैत्री कृषि प्रणालीको विकास, डिजिटल कृषि प्रविधिको प्रयोग, स्थानीय ज्ञानको उपयोग तथा नवप्रवर्तनलाई कृषि विकाससँग जोड्ने विषयलाई समेत समेटिएको छ।

उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि, समावेशी कृषि यान्त्रिकीकरण, भूमि संरक्षण तथा सदुपयोग, कृषि अनुसन्धान र प्रविधि विस्तार, न्यूनतम समर्थन मूल्य, कृषि बिमा, सहुलियतपूर्ण कृषि ऋण, खाद्य स्वच्छता तथा पोषण सुरक्षालाई पनि प्राथमिकतामा राखिएको मन्त्रालयले जनाएको छ।

यसैगरी कृषि बजार तथा कृषि उद्योगको विकास, निजी क्षेत्र र सहकारीको लगानी प्रवर्द्धन, माटो स्वास्थ्य व्यवस्थापन, जलवायु अनुकूलन, कृषि तथ्याङ्क प्रणाली सुदृढीकरण तथा कृषिलाई सम्मानित र आकर्षक पेसाका रूपमा स्थापित गर्ने विषयलाई नीति कार्यान्वयनको महत्त्वपूर्ण आधार बनाइएको छ।

मन्त्रालयका अनुसार नीति प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच समन्वय, आवश्यक कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था, पर्याप्त वित्तीय स्रोत परिचालन, निजी क्षेत्रको सक्रिय सहभागिता तथा नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कनको व्यवस्था गरिएको छ।

मन्त्रालयले राष्ट्रिय कृषि नीति-२०८३ को सफल कार्यान्वयनबाट खाद्य आत्मनिर्भरता, रोजगारी सिर्जना, आयात प्रतिस्थापन, कृषि निर्यात वृद्धि तथा समृद्ध राष्ट्रिय अर्थतन्त्र निर्माणमा उल्लेखनीय योगदान पुग्ने विश्वास व्यक्त गरेको छ।

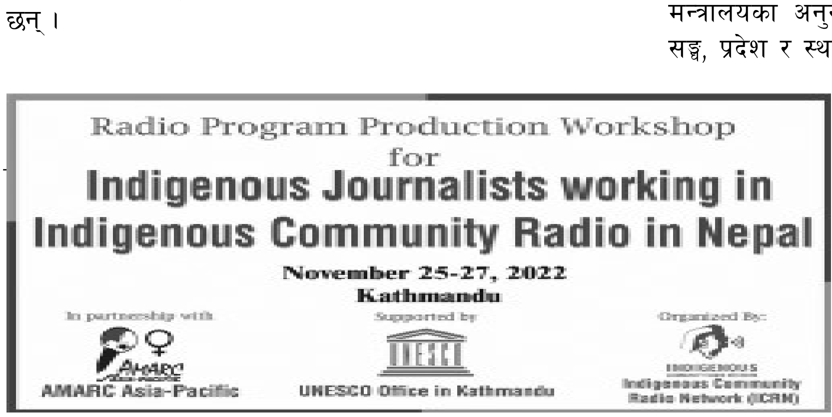

आँप सम्बन्धी अन्तरक्रिया हुँदै

ललितपुर। ललितपुरको अन्तर्राष्ट्रिय एकीकृत पर्वतीय विकास केन्द्र (इसिमोड) मा एक दिने 'आँप सम्बन्धि विचार गोष्ठी' आयोजना हुने भएको छ । उक्त गोष्ठी आँप सुपर जोनको अवधारणाको अन्वेषण गर्ने उद्देश्यले आयोजना गरिएको एक प्रमुख भेला हो ।

नेपालमा आँप क्षेत्रको चुनौती र अवसर पहिचान गर्न तेस्रो पटक उक्त गोष्ठी आयोजना हुँदै छ । आर एण्ड डी इनोभेटिभ शोलुशन प्रा.लि. लगायत विभिन्न संघ/संस्थाको संयुक्त आयोजनामा 'आँप सम्बन्धि विचार गोष्ठी' ले आँपको खेती, आँपको बजारीकरण, आँपको क्षेत्र विस्तार, प्रविधि विकास, आँपको जात विकासलगायत क्षेत्रमा टेवा पुग्ने देखिएको छ । आँप क्षेत्रमा भएका अवसर र चुनौतीको बारेमा सरकारलाई सुझाव दिने आयोजकले बताएको छ ।

उक्त गोष्ठीमा आँप उद्योगको वर्तमान अवस्था र भविष्यको सम्भावनाको बारेमा छलफल गर्न किसानहरु, प्रशोधक, बजारकर्ता, अनुसन्धानकर्ता, नीति र निर्माता, अन्तर्राष्ट्रिय र गैर (सरकारी संस्था, वित्तीय संस्था, कृषि विज्ञहरु, विभिन्न प्रदेश अन्तर्गतका प्रतिनिधिहरु, शिक्षाविद्, निजी क्षेत्र र अन्य प्रमुख सरोकारवालाहरूसहित विभिन्न सरोकारवालाहरूको सहभागिता हुने आयोजकले जनाएको छ ।

उक्त गोष्ठीको उद्देश्य जलवायु (प्रतिरोधी खेती अभ्यास, मूल्य अभिवृद्धि, उद्यमशीलता र सुधारिएको बजार पहुँच मार्फत आँप क्षेत्रलाई बढाउन सरकारी सरोकारवालाहरूबाट औपचारिक प्रतिबद्धताहरू सुरक्षित गर्नु हो । उक्त गोष्ठीमा प्रस्तुतीकरण, प्रदर्शनी र अन्तरक्रियात्मक छलफल सत्रहरू हुनेछन् ।

भारतको आँप क्षेत्रको अनुभवको बारेमा एक मुख्य प्रस्तुतीकरण, त्यसपछि नीति र निर्माताहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू र निजी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरूबाट विशेषज्ञ वार्ताले दिनको लागि स्वर तय गर्ने छ ।

यान्त्रिकीकरणको दिगो विकासमा सहकार्य गर्ने

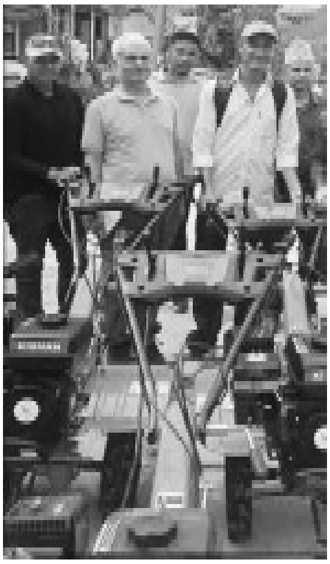

काठमाडौं साउन १५, नेपालको कृषि यान्त्रिकीकरण क्षेत्रको दिगो विकास तथा प्रवर्द्धनका लागि नेपाल कृषि इन्जिनियर्स सोसाइटी र नेपाल कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघ (नामिया) बीच समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको छ ।

समझदारीअनुसार कृषि इन्जिनियरिङ अध्ययन पूरा गरेका जनशक्तिका लागि प्रयोगात्मक प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने भएको छ। कृषि यान्त्रिकीकरणसँग सम्बन्धित संयुक्त अनुसन्धान तथा अध्ययन, तालिम, प्राविधिक ज्ञान आदानप्रदान र क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सहमति भएको छ ।

समझदारीपत्रमा नेपाल कृषि इन्जिनियर्स सोसाइटीका अध्यक्ष डा. जीत बहादुर चन्द र नामियाका अध्यक्ष कृष्ण शर्माले हस्ताक्षर गरेका हुन् । समझदारीपछि नेपाल कृषि इन्जिनियर्स सोसाइटीका अध्यक्ष चन्दले कृषि यान्त्रिकीकरणको विकासका लागि प्राविधिक ज्ञान र व्यावसायिक क्षेत्रबीचको सहकार्य आवश्यक रहेको बताए । उनले यस सहकार्यबाट कृषि इन्जिनियरिङका नवस्नातकलाई व्यावहारिक ज्ञान तथा अनुभव हासिल गर्ने अवसर मिल्नुका साथै कृषि यान्त्रिकीकरणको क्षेत्रमा आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा सहयोग पुग्ने विश्वास व्यक्त गरे ।

नामियाका अध्यक्ष शर्माले कृषि यान्त्रिकीकरणलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन प्राविधिक तथा व्यवसायी क्षेत्रबीच सहकार्य अपरिहार्य रहेको बताए ।

उनले अनुसन्धान, तालिम र प्राविधिक ज्ञानको आदानप्रदानमार्फत कृषि क्षेत्रमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग बढाउन तथा किसानको उत्पादन लागत घटाउँदै उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सहयोग पुग्ने धारणा व्यक्त गरे ।

दुवै संस्थाबीचको यस सहकार्यले नेपालको कृषि यान्त्रिकीकरण क्षेत्रको आधुनिकीकरणसँगै दक्ष जनशक्ति विकास गर्न र कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित व्यवसायी तथा शैक्षिक क्षेत्रबीचको सहकार्यलाई थप सुदृढ बनाउन योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

नेपाल कृषि इन्जिनियर्स सोसाइटी कृषि इन्जिनियरिङ क्षेत्रको व्यावसायिक संस्था हो, जसले कृषि इन्जिनियरहरूको व्यावसायिक क्षमता, प्राविधिक ज्ञान, अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तनलाई प्रवर्द्धन गर्दै आएको छ ।

नेपाल कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघ (नामिया) कृषि यान्त्रिकीकरण तथा कृषि मेशिनरी व्यवसायसँग सम्बन्धित व्यवसायीहरूको छाता संस्था हो। वि.सं. २०७१ मा स्थापना भएको संघमा कृषि औजार तथा प्रविधिका उत्पादक, आयातकर्ता, वितरक, खुद्रा व्यवसायी र वर्कसप सञ्चालकसहित ४४० भन्दा बढी सदस्य आबद्ध छन् ।

FAO places Centre-Stage on the Global AI and digital Agenda

Kathmandu 10 july, Geneva - The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) placed food security, livelihoods and sustainable agrifood systems at the forefront of the global artificial intelligence (AI) for sustainable development agenda, calling for an inclusive, responsible and development-oriented digital transformation, during the high-level week of meetings and discussions held in Geneva from 6-10 July.

"In this Triple Week, FAO connected its science, innovation, policy, partnerships and country-level actions to showcase how responsible digital transformation can support food security, climate resilience and sustainable development," said Prof. Charles Spillane, FAO's Chief Scientist.

He noted that AI and digital technologies are rapidly changing how countries produce food, manage risks, deliver services and protect natural resources. Yet global debates on AI and digital governance too often overlook the lived realities and needs of small-scale producers, rural communities and the many different types of agrifood and farming systems worldwide.

"The slogan 'No Farmer Left Behind' is not just an aspiration. It is also a reality test. AI access is not the same as AI impact. Innovation that reaches only the largest, best-resourced farms will not deliver the agrifood transformation outcomes that are urgently needed. If AI is deployed without consideration of existing inequalities, there is a likelihood that it will deepen and widen existing inequalities. This is why we have established with the International Telecommunication Union (ITU) and other partners the multistakeholder Global Initiative on AI for Agrifood Systems, which held its first meeting in FAO Headquarters in June this year," Spillane said.

WSIS Forum: keeping agrifood systems on the digital cooperation agenda

At the WSIS Forum FAO engaged through its session on Advancing Trusted Data Governance, Inclusive AI, and Digital Public Goods to Build Scalable Digital Public Infrastructure and Multilingual Innovation Ecosystems for Global Agrifood Systems Transformation. The Organization reinforced its leadership as facilitator of the WSIS Action Line C7 on e-agriculture. Since the establishment of WSIS in 2003, this specific role gives FAO a unique platform to convene partners around digital agriculture, connectivity, trusted data governance, digital public goods, digital public infrastructure. capacity development, and inclusive digital transformation.

FAO's WSIS engagement also spotlighted, for the first time, youth-led digital solutions, trusted communication for climate and food security, inclusive AI and multilingual innovation ecosystems. The message was clear: young people are not only beneficiaries of digital transformation, but active innovators, communicators and partners in translating digital cooperation into real development outcomes for rural communities.

FAO's visibility at WSIS was further strengthened by the recognition of the Science, Technology and Innovation (STI) Portal as a WSIS Prizes 2026 Champion This recognises the Portal's growing value as a digital public good and global knowledge gateway, which aims to help countries, practitioners and partners access evidence-based innovation resources, connect fragmented knowledge ecosystems and scale science, technology and innovation for sustainable agrifood systems transformation.

AI for Good: turning innovation into impact

At the AI for Good Global Summit, FAO made the case that AI for sustainable development must support agrifood systems transformations for Better Production, Better Nutrition, a Better Environment, and a Better Life, leaving no one behind. The Global Summit offered a powerful platform for FAO and its partners to showcase responsible AI solutions that respond to real food security and sustainability needs across our agrifood systems.

FAO engagements in the AI Summit included its leadership of specific sessions on AI for Food Security: Responsible Innovation for Resilient Agrifood Systems; AI on the Menu: Transforming Digital Food Systems; youth-focused sessions on AI solutions in agrifood systems such as Advancing AI solutions in agrifood systems through youth leadership and the Robotics for Good Youth Challenge Awards Closing Ceremony; Scaling AI That Works: Evidence, Partnerships and Financing for Sustainable Development, Humanitarian Action and Resilience and From Challenge to Change: Open-source

Generative AI for Real-world Impact.
FAO's active engagement in these sessions consistently highlighted the importance of open, human-centred and trustworthy AI for advisory services, early warning, climate resilience, agrifood systems transformation and youth-led innovation, while positioning young researchers and innovators as co-creators of responsible AI solutions for agrifood systems and food security.
Global Dialogue on AI Governance: shaping rules that work for agrifood systems
The first Global Dialogue on AI Governance provided a key moment to shape international thinking on safe, secure and trustworthy AI. FAO brought to the Dialogue its sector-specific perspective grounded in food security, social inclusion, data quality and stewardship, digital public goods and infrastructure. capacity development and farmer-centred safeguards.
FAO's contributions to the Dialogue focused on bridging AI and digital divides, strengthening digital public good foundations, promoting interoperability, enabling open approaches and ensuring that developing countries, small-scale producers and poorer rural communities can benefit from AI. FAO emphasized that responsible AI must be transparent, accountable, inclusive and grounded in a "do no harm" approach.
Through the newly launched UN AI Dialogue Partnerships Hub, FAO has raised the visibility of some of its AI use cases, including Tellus (FAO's AI-powered knowledge navigator); Ms FAO AI - the first ever FAO HR avatar to serve as a virtual Colleague; the AgroInformatics Digital Assistant (AIDA); LUMINA-AI-assisted Early Warning and Decision Support for Acute Malnutrition in South Sudan; and more country-level applications supporting advisory services, irrigation, resilience, survey analysis and farmer engagement - especially from the Europe and Central Asia Region.
AI must enable inclusivity and sustainable development that addresses real world needs
FAO's Digital Week engagement surfaced one clear story: digital and AI governance must be farmer inclusive, development-oriented and grounded in the real-world needs and data that represents different local agrifood contexts. WSIS highlighted the digital cooperation foundations. AI for Good showcased innovation and deployment. The Global Dialogue is helping to shape the governance frameworks that are necessary to guide responsible use.
Through its cross-organizational Working Group on AI, FAO is actively connecting these dimensions to ensure that agrifood systems and food security are a critical focus for digital and AI transformation. By engaging across all three platforms during the Digital Week, the FAO delegation built and reinforced partnerships, while consolidating its role as the key reference organization with mandate for responsible AI and digital transformation for agrifood systems and food security.

IFAD Lunches Annual Report 2026

Press release
Kathmandu, Rome, 14 July 2026.
The International Fund for Agricultural Development (IFAD)'s ongoing investments reached 92 million people worldwide, raising incomes, production and market access, according to the Fund's 2025 Annual Report launched today.
"Investment in rural development is one of the most effective and strategic responses to the challenges facing the world today," said Alvaro Lario, President of IFAD. "When rural people are empowered, the benefits reach far beyond rural communities, strengthening economies, reducing vulnerabilities, and creating opportunities."
The report details IFAD's investments and impacts at the "first mile" of food systems, where small-scale producers, rural entrepreneurs and local enterprises form the backbone of resilient economies and produce one-third of the food that feeds the world.
According to the report, IFAD's global investment portfolio reached US$8,46 billion across 83 countries and more than 170 programmes in 2025. Ongoing IFAD programmes have created nearly 390,000 jobs, constructed 7,300 km of rural roads, and brought 1.9 million hectares of land under climate-resilient management, among other key results.
The report also reveals that investment projects that engaged the private sector showed income increases reaching 64 per cent - four times higher than projects without such partnerships. Overall, IFAD has worked with more than 100,000 private sector partners
Condition 33

Five Innovations Transforming how WFP Delivers Food Assistance

Kathmandu 2 July, A child eats her meal in Zaporizhia, Ukraine, where classes have to be held underground due to the war. School Connect helps WFP to manage and monitor school meal pro-

grammes. Photo: WFP/Sayed Asif Mahmud

From artificial intelligence to digital registration and blockchain, the World Food Programme (WFP) is scaling practical innovations to help us reach more people, more efficiently.

As humanitarian needs continue to outpace resources, innovation and technology is fundamental to how WFP delivers assistance, adapts to increasingly complex crises and makes every dollar stretch as far as possible.

Many of these solutions are supported by the WFP Innovation Accelerator, which works with WFP colleagues and partner organizations to implement initiatives and help scale them globally.

SCOUT: Using artificial intelligence to improve WFP food delivery

SCOUT is an artificial intelligence tool that helps WFP plan its global supply chain more intelligently. It supports decisions on where to buy food, where to store it and how to deliver it, taking into account prices, transport costs, lead times and access constraints.

The tool has been deployed across West and Central Africa and Eastern and Southern Africa. It has saved US$6.2 million in 18 months, through improving the timing of purchases and selecting the best storage locations. That is enough to provide a month of life-saving food assistance for 300,000 people. It is projected to generate up to US$25 million in savings each year, allowing WFP to reach more people with the same resources.

Sanku: Scaling food fortification through local markets

Women toss maize grain workers at a mill in Morogoro, Tanzania. With Sanku, essential vitamins and minerals can be added directly into flour during milling. Photo: Leah Kidd

Sanku is a food fortification initiative that works through local maize flour mills to improve nutrition. It equips millers with small, low cost fortification devices - supported by simple digital monitoring - that add essential vitamins and minerals directly into flour during milling.

Sanku's factory in Tanzania produces high-quality, affordable premix for national millers and those across Kenya and Ethiopia. In Eastern Africa, the innovation reached 59.3 million people in 2025, helping close critical micronutrient gaps in everyday diets.

School Connect: Digitizing WFP school meal programmes

School Connect is a digital platform that helps manage and monitor school meal programmes in real time. School staff can record food deliveries, track stock levels, and log attendance and meal consumption using simple mobile tools.

Now in use in 11,000 schools across 26 countries, including Afghanistan, Cote d'Ivoire and Honduras, School Connect helps governments and WFP teams monitor 350 million school meals for 3.6 million children. By simplifying and reducing reporting time, and improving oversight, the platform has saved US$3.6 million over two years while strengthening accountability for school meal investments.

People Portal: Digital registration for faster food assistance

WFP staff advise people on self-registration at a WFP-contracted supermarket in Deir Al Balah, Gaza. WFP/Photolibrary

People Portal enables people affected by crises to self register for WFP assistance, update their information and receive real time updates, even in low connectivity environments. People can view and manage the data we hold about them, encouraging transparency and trust.

In Gaza, People Portal enabled the digital registration of 2 million people in 2025, accelerating access while saving US$9.4 million in operational costs. By reducing reliance on labour-intensive field registration, the platform improves speed and accuracy. Now used in Ecuador, Sudan and Ukraine, as well as Palestine, People Portal could save US$115 million annually.

Building Blocks: Blockchain technology for humanitarian cash assistance

A shopkeeper scans a customer's QR code at a market on the outskirts of Dhaka, Bangladesh, which will help humanitarian agencies see what assistance has been provided. Photo: WFP/Lena von Zabern

WFP's blockchain-based platform

IFAD's Set Ambitious Rural Transformation Agenda at Regional Forum in Abidjan

Kathmandu July 1, The IFAD Regional Implementation Workshop and Regional Farmers' Forum, jointly held in Abidjan from 23 to 25 June, laid out an ambitious vision for the future of small-scale agriculture in West and Central

Africa, including elevating farmers' organizations as strategic partners shaping rural transformation.

Bringing together high-level government officials, farmers' organizations, development partners, IFAD-funded project management units and the private sector, the forum highlighted how strong partnerships can scale practical solutions for rural communities. The event also underscored how farmers' organizations are increasingly driving innovation, integrating in value chains in partnership with the private sector, creating opportunities for rural youth, and improving access to finance.

"Farmers' organizations are powerful partners of food systems transformation. When empowered, they strengthen governance, spur innovation, amplify farmers' voices and build lasting sustainability. Their long-term autonomy depends on strong, business-oriented models that generate value, resilience and opportunity," said Bernard Hien, IFAD Regional Director for West and Central Africa.

Experiences presented from several countries showed that financing becomes more accessible to smallholders when financial institutions work closely with organized farmer groups to share information, reduce risks and build trust.

"Small-scale farmers are one of agriculture's most important private-sector actors. By organizing into farmers' organizations, they strengthen their voice, expand market opportunities and improve livelihoods. At IFAD, we know food security cannot be achieved without farmers' organizations as key partners in designing and implementing projects," said Nigel Brett, Director for IFAD's, Sustainable Production, Markets and Institutions Division

Sustainability was a recurring theme throughout the three days: what allows investments to keep delivering results once project financing ends? Experiences from across the region pointed to a consistent answer: strong partnerships, transparent governance and meaningful farmer participation through professionally managed organizations.

In this spirit, the Farmers' Organization Declaration adopted at the close of the meeting called for a more systematic dialogue at regional and country level, greater recognition of the role and expertise of farmers' organizations in the design, implementation and evaluation of projects and programmes. It also emphasized the need for stronger collaboration on shared priorities, including climate resilience, environmental sustainability, financing and sustainable economic models and farmers organizations' role in fragile contexts.

Together, these commitments reinforce a central message from Abidjan: when farmers' organizations are empowered as full partners, rural investments are more relevant, more resilient and more likely to deliver lasting results.

The forum also took place against the backdrop of IFAD's broader partnerships to strengthen farmers' organizations, which have benefitted over the years from IFAD's broader partnerships including through European Union-co-funded programmes such as FO4IMPACT or the GAFSP Producer Organisation window. These initiatives are implemented by farmers organizations themselves and aim to improve farmers' access to markets, finance and policy dialogue as well as to strengthen their organisations at local, national and regional level.

---

helps humanitarian organizations coordinate assistance more effectively, while protecting personal data. Each person has a unique blockchain account, allowing agencies to see what aid has been provided. This reduces duplication, improves transparency and enables more equitable support in complex emergencies.

The platform has saved US$288 million since 2022 through avoiding unintended assistance, including more than US$270 million in Ukraine alone. It is being used by 159 organizations in Ukraine, Syria and Palestine.

Erratic Monsoon and Rising Temperatures Heighten Flash Flood Risk Across the HKH

Kathmandu July 7, As deadly floods and cloudburst-triggered disasters continue to hit parts of Pakistan, Nepal and India, scientists warn that communities across the Hindu Kush Himalaya (HKH) face an increasingly dangerous pattern this season: longer dry spells punctuated by sudden bursts of intense rainfall capable of triggering flash floods, landslides and glacier-related hazards.

The warning follows recent cloudburst-induced flooding in Pakistan's Gilgit-Baltistan and flooding triggered by intense rainfalls in Arunachal Pradesh, India, even as the Hindu Kush Himalaya (HKH) Monsoon Outlook 2026 projecting below-normal seasonal rainfall across much of the region.

"The biggest misunderstanding is that less seasonal rainfall means lower flood risk," said Saswata Sanyal, Disaster Risk Reduction Specialist at ICIMOD. "Seasonal forecasts describes average conditions over several months, not what happens in a single valley. Under El Niño, long dry spells can be interrupted by intense local storms that triggers devastating flash floods and landslides."

The contradiction lies at the heart of this year's monsoon. While El Niño is expected to suppress seasonal rainfall across much of South Asia, short-lived weather systems can temporarily override that pattern, producing intense localised rainfalls capable of causing severe flooding. The result is a monsoon that is becoming more uneven and difficult to predict, with prolonged dry conditions increasing pressure on agriculture and water supplies while isolated extreme rainfall events continue to threaten lives and infrastructure.

Above-normal temperatures are expected to further increase risks in glacier-fed river basins across the Indus, Ganga and Brahmaputra. Warmer conditions accelerate glacier and snowmelt, adding more water to rivers already swollen by intense rainfall while also destabilising mountain slopes and moraine-dammed lakes.

"The recent flooding in Pakistan's Thore Valley demonstrates that hazards in the HKH are no longer occurring in isolation," said Manish Shrestha, Hydrologist at ICIMOD. "Heavy rainfall, glacier melt, unstable slopes and fast-rising rivers can interact to create cascading disasters.

Scientists say governments should prepare simultaneously for drought, heat stress, flash floods, landslides and glacier-related hazards rather than viewing them as separate scenarios.

Particular attention is needed for settlements along riverbanks, steep mountain slopes and rapidly expanding urban areas across Nepal, northern and north-eastern India, Pakistan and other vulnerable mountain regions, where fragile geology, rising temperatures and expanding infrastructure continue to increase exposure.

With weeks of the monsoon still ahead, experts say the greatest danger is assuming that fewer rainy days mean fewer disasters. This year's monsoon demands preparedness for drought and floods at the same time.

Additional quotes for media use

"A drier monsoon can still be a dangerous monsoon. A seasonal rainfall average cannot capture the cloudbursts that cause catastrophic flooding in mountain valleys."

"This year requires dual preparedness. Communities must prepare for prolonged dry spells while remaining ready for sudden flash floods, landslides and debris flows."

"Higher temperatures increase glacier and snowmelt, meaning even short periods of heavy rainfall can generate much larger floods in glacier-fed river basins."

"Early warning systems need to consider rainfall, glacier melt, river flow and slope stability together because these hazards increasingly occur as cascading events."

"Disasters across the HKH are becoming more frequent and increasingly complex, but preparedness systems are still largely designed around individual hazards."

"Strengthening transboundary early warning and information sharing is becoming increasingly important for managing risks that cross river basins and national borders."

Qianggong Zhang, Head of Climate and Environmental Risks, ICIMOD

"Heavy rainfall in Himalayan headwaters can quickly translate into flooding downstream. Monitoring upstream conditions is essential for reducing flood risk across entire river basins."

Common Agricultural Policy, demands of the European: organic movement.

Kathmandu July 1, BRUSSELS, July 1,IFOAM Organics Europe today held a press conference on the future of the Common Agricultural Policy, presenting the demands of the European organic movement. This event followed the handover of the statement on the future Common Agricultural Policy (CAP) to European Commissioner for Agriculture and Food Christophe Hansen, calling for strong and dedicated support for organic farming after 2027.

Dóra Drexler, the newly elected President of IFOAM Organics Europe, said '"Organic farming is an essential public policy tool to drive the transformation towards sustainable and resilient agri-food systems in the EU. It delivers solutions to many challenges like lowering the EU's dependency on synthetic inputs, contributing to Europe's food sovereignty, offering new opportunities to youth in rural areas thanks to better economic prospects, and many more. The CAP supported the development of organic farming in the last decades and should continue to adequately support organic farmers, as organic represents the easiest and most efficient way to uphold environmental ambitions for the CAP in the new budget structure."

The Council Chair of IFOAM Organics Europe, Jan Plagge continued: "Member States should maintain the obligation of supporting organic farmers in the future CAP, through maintenance and conversion payments fully funded with EU money, as this is a crucial tool to support the organic sector and offers predictability to farmers engaged in sustainable methods of production.

The new budget structure proposed can be used to achieve this: IFOAM Organics Europe calls Member States to integrate organic chapters in their National and Regional Partnership Plans. This is already the case in the CAP Strategic Plans, and this approach should be continued."

As discussions on the future CAP and the next Multiannual Financial Framework advance, IFOAM Organics Europe looks calls on the Commission, MEPs and Member States to ensure that organic farming receives the support and recognition needed to benefit farmers, consumers and society.

EU Livestock Strategy recognises

Kathmandu July 7, BRUSSELS, 7 July, IFOAM Organics Europe welcomes the recognition of the benefits of organic livestock farming in the European Commission's EU Livestock Strategy. The strategy rightly acknowledges that organic livestock systems combine profitability with high environmental and animal welfare standards and that Member States should therefore continue supporting organic farming as a resilient business model. IFOAM Organics Europe also welcomes the support for mobile slaughterhouses, which can strengthen local value chains, improve animal welfare by reducing transport distances and increase the viability of livestock farming in rural areas.

"Organic livestock farming demonstrates that high environmental and animal welfare standards can go hand in hand with economically viable farming, and the Commission rightly recognises this. This is a step in the right direction but needs to be translated into support for farmers on the ground by maintaining and strengthening organic conversion and maintenance support in the CAP post-2027, alongside a dedicated and ring-fenced budget for agri-environmental measures including organic.", said Dóra Drexler, President of IFOAM Organics Europe.

The overall direction of the Strategy remains overly focused on technological solutions to make livestock production more efficient, instead of supporting the transition to farming systems that deliver environmental, climate and societal benefits. IFOAM Organics Europe questions the strategy's expectations on "cutting-edge breeding" approaches as the resilience of European livestock will not be achieved through genetic engineering techniques. IFOAM Organics Europe is also concerned that the strategy approaches the climate impact and methane emissions of livestock primarily through technological innovation, breeding programmes and metrics that risk being reductionist. The organic sector calls on the European Commission to not weaken existing environmental safeguards, including through any reopening of the Nitrates Directive.

"The future of EU livestock farming cannot be built on efficiency gains, and resilience needs a transition towards livestock production within ecological limits. By closing nutrient cycles, the organic approach reduces dependency on external inputs, decreases vulnerability to shocks and strengthens resilience. Greater priority and support should be given to farming systems that address emissions through circular nutrient management,

FAO boosts Support for Codex

Kathmandu July 7, Geneva, Switzerland/Rome - The 49th Session of the Codex Alimentarius Commission opened today in Geneva, with Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) Director-General QU Dongyu highlighting increased FAO investment in Codex and reaffirming the Organization's commitment to support countries in translating international food standards into tangible benefits for consumers, producers and trade.

Opening the session via video message, the Director-General recalled that the FAO Ministerial Conference approved in 2025 an additional allocation of $500 000 to the Codex Secretariat in the 2026-27 Programme of Work and Budget, to support the work of the Commission. The additional funding will contribute to the work of newly reactivated subsidiary bodies, the timely publication of Codex texts and upgrades to digital infrastructure.

Additionally, FAO remains committed to ensuring that Codex continues to receive the scientific advice underpinning its decisions while supporting developing countries in building the capacity needed to implement Codex standards effectively.

"Impact depends on implementation - without implementation these standards cannot achieve their intended benefits," the Director-General said, stressing that while Codex continues to provide essential tools to ensure food safety and facilitate trade, the next challenge is ensuring that countries can effectively apply those standards.

QU said international food standards contribute far beyond food safety, helping to build trust, reduce waste, and create more competitive and equitable markets as countries work to transform agrifood systems to become more efficient, more inclusive, more resilient and more sustainable.

About Codex:

Established by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) and the World Health Organization (WHO), the Codex Alimentarius Commission first met in 1963. It is the United Nations' body charged with setting food standards to protect consumer health and facilitate fair practices in international food trade.

Comprising 188 Member Countries and 1 Member Organization (the European Union) and 246 Observer Organizations, the Commission meets annually to adopt food safety and quality standards and related recommendations.

While Codex texts are voluntary, they serve as an international benchmark that supports the development of national legislation, helps reduce barriers to trade, and strengthen consumer confidence by ensuring that food is safe, of good quality, and honestly presented.

IFAD .....

worldwide, linking farmers to markets and investment to help scale impact.

Recent assessments unveiled in 2025 show that IFAD investments between 2022 and 2024 boasted an average increase in production among project participants of 35 per cent, alongside average gains of 34 per cent in both incomes and market access. These results mark a significant improvement in the depth and durability of impact compared to previous assessments.

2025 was also a strong year for IFAD's financial sustainability. During the year, IFAD adopted an updated Capital Adequacy Policy to ensure that the Fund's financial strategy supports its strategic objectives and future growth. IFAD's AA+ credit rating was also revised in 2025 from "stable" to "positive outlook" by S&P and reaffirmed by Fitch as stable, reflecting strengthened confidence in IFAD's capacity to deliver impact at scale.

Through the Fund's sustainable bond programme, IFAD also successfully mobilized global private wealth to support rural development, issuing an additional US$340 million in bonds in 2025. In total, IFAD has issued more than US$1 billion in sustainable bonds since the programme's debut in June 2022.

IFAD also ramped up strategic engagement with Member States and partners, including the private sector, to identify priorities for the coming years leading into its Fourteenth Replenishment (IFAD14) consultation process launched in early 2026.

Looking ahead, IFAD will continue to expand the reach and scale of the Fund's investments," added Lario. "By connecting more rural people to local, regional and global food systems, we can secure food, livelihoods and stability - not only for rural communities, but for the world as a whole..

SAARC Strengthen Regional Cooperation on Marine Fin Fisheries

Kathmandu July 1, The two-day SAARC Regional Consultation Meeting on Commercially Important Marine Fin Fishes commenced in Malé, Maldives, on Wednesday (1 July 2026), bringing together policymakers, senior fisheries officials, researchers and development partners from across South Asia to discuss the sustainable management of marine fin fish resources and strengthen regional collaboration.

The inaugural program of the meeting is jointly organized by the SAARC Agriculture Centre (SAC), the Ministry of Fisheries, Agriculture and Ocean Resources (MOFOR), Maldives and Shushilan (Development Organization), Bangladesh.

H.E. Mr. Mohamed Muththalib, State Minister of the Ministry of Fisheries, Agriculture and Ocean Resources, Maldives officially inaugurated the meeting. He emphasized the vital role of the fisheries sector in ensuring food security and addressing the impacts of climate change.

Delivering the keynote address titled "Marine Fin Fishes in South Asia: Current Management Scenarios and Potential for Collaboration," Dr. Md. Abdul Wahab, Professor at Bangladesh Maritime University, highlighted the region's shared fisheries challenges, including overexploitation, IUU fishing, climate change and habitat degradation.

In his remarks, Mr. Tanvir Ahmad Torophder, Director (ARD & SDF) of the SAARC Secretariat, Kathmandu, Nepal stressed the need for collective action to strengthen fisheries management, enhance regional research, promote seafood processing and value addition, and increase women's participation in the fisheries sector.

In his opening remarks, Dr. Md. Harunur Rashid, Director of the SAARC Agriculture Centre emphasized that stronger regional cooperation is essential to ensure the sustainable management of commercially important marine fin fishes. He stated that the establishment of a specialized regional marine fisheries management platform under the coordination of the SAARC Agriculture Centre has become a timely necessity to enhance collaboration, promote sustainable resource management and address shared challenges across the SAARC region.

Mostafa Nuruzzaman, Chief Executive of Shushilan (Development Organization), Bangladesh, highlighted the importance of commercially important marine fin fishes in supporting food security, coastal livelihoods and regional economies.

Dr. Md. Shariful Islam, Senior Program Specialist (Fisheries) at the SAARC Agriculture Centre and Coordinator of this program presented an overview of the meeting objectives and programme. He highlighted that the consultation aims to strengthen regional collaboration on the sustainable management of commercially important marine fin fishes through knowledge exchange, policy dialogue and the identification of joint research and development priorities among SAARC member states.

The meeting started with the strong appeal and urge for collaboration of the sustainable fisheries development in the SAARC region.

---

rtant issues remain unresolved, and certain provisions risk watering down the strict rules governing organic standards and weakening the fundamental principles which organic farming is built on", warns Eduardo Cuoco, director of IFOAM Organics Europe. "IFOAM Organics Europe therefore welcomes the opportunity for further discussions during the next stages of the legislative process and urges all political groups to approach the forthcoming trilogue negotiations with the clear objective of preserving the targeted nature of this revision. The original Commission proposal was designed to address a limited number of urgent and technical issues, and this focus should be maintained throughout the remainder of the negotiations. In particular, we encourage the European Parliament to refrain from pursuing changes that do not respond to the practical needs of the organic sector or that risk undermining essential organic principles". IFOAM Organics Europe remains committed to working constructively with all EU institutions to ensure that the final text delivers legal certainty while safeguarding the integrity and credibility of organic production. The priority of co-legislators should remain the swift adoption of a balanced, targeted and workable text that provides certainty and stability for operators across the organic value chain.

A New Era of Food Systems Transformation in Morocco

Kathmandu July 7, Following an intensive nine-month learning journey, the Agroecology and Organic Leadership Course (AOLC) Morocco cohort gathered at the National School of Agriculture of Meknes (ENA Meknes) from 29 June to 1 July 2026. The gathering celebrated the cohort's graduation and provided a platform for participants to showcase their visions for a more resilient, sustainable, and inclusive food system.

This second face-to-face session marked the culmination of a programme designed to focus on transformation at the food system level while strengthening leadership for the emerging future. The event brought together 23 graduates to share their development plans and strategize how to embed their initiatives at both national and subnational levels.

As a pioneering Moroccan university with a reputable Faculty of Agroecological Engineering, ENA Meknes proved to be an exceptional and vital institutional partner for this training. High-level leadership from the university attended the graduation to honour the participants, including:

" Said Amiri, Director, ENA Meknes

" Jo Cadilhon, PhD, Science Partnership Coordinator

" Fouad Rachidi, Director of Research, Cooperation, and Partnerships

" Martin Baumgart, Head of the Organic Agriculture Component, German-Moroccan Technical Dialogue on Agriculture and Forestry (DIAF)

" Fatima Zahra Elmiri, National Coordinator of DIAF Project

From Systems Thinking to Community Actions

The three-day face-to-face programme featured nine sessions covering key pillars of agroecological and organic transition, alongside change enablement. Key topics included:

" Policies and advocacy for organic farming and agroecology: Exploring regional dynamics and the Moroccan context.

" Strategies and approaches to mobilise support: Engaging public entities at the subnational level.

" The role of Development Projects: Understanding how specific projects contribute to agroecology and the creation of "Bio-territories"

" Intrinsic qualities of the change agents: Fostering personal and leadership development.

" Territorial mapping and integration: Embedding individual development plans into broader territorial action plans.

Delivered by Patricia Flores, Senior Manager Global Academy, and co-trainer Jouhaina Riahi, with an outstanding contribution from Sahar Brahim, policy advocacy expert from IFOAM - Organics International, these sessions helped cultivate a systems-thinking mindset within the cohort, anchoring their Personal Development Plans within Morocco's policy landscape.

Top Development Plans from the Cohort

Following an interactive and participatory peer review, three of the 23 Development Plans (DPs) stood out for their exceptional design, high potential for impact, and the leadership quality of the changemaker:

Turning a new leaf for the Moroccan Agroecological and Organic Movement

While the AOLC Morocco has drawn to a close, the real-world impact of these change agents is just beginning to take root. Equipped with advanced skills in leadership, systems thinking, stakeholder engagement and change management, these graduates now serve as vital links in growing a regional and global network dedicated to promoting agroecology and the principles of organic agriculture.

By championing localised, systemic interventions, this cohort is elevating leadership standards across Morocco's organic and agroecology communities. Their efforts will ensure that agroecology plays a central role in shaping the country's future food security and better nutrition outcomes.

First International Award-winning tea brand Offering Natural and Herbal tea Blends,

Twigs Naturals is the Caribbean's first international award-winning tea brand offering natural and herbal tea blends, herbs & spices, and aromatic oils sourced from the Caribbean. The company was presented during the Caribbean Agrifood Business Session n°2 in September 2021.

Nigel Jordan, Co-Founder and CEO

Twigs Naturals

Promoting Bioeconomy and Green Businesses in the Caribbean: opportunities for SMEs

The struggle to combat global environmental degradation and the progress in including socioeconomically marginalised communities in global value chains are both fundamentally dependent on small and medium-sized enterprises (SMEs).

Innovation across the value chains include among others: packaging design to increase recycled content and reusability, recyclability and compostability, development of renewable feedstocks, and chemical recycling; promoting regenerative agricultural practices; improving sustainable soil and water management; developing precision agriculture solutions (e.g. nutrient and water looping for vertical or indoor farming); designing food products and supply chains to eliminate waste, bring production closer to consumption, and regenerate nature and soils ; transforming food by-products into new products, biomaterials, and agriculture and aquaculture inputs to return nutrients to the soil; developing approaches to minimize food losses.

In agriculture, traditionally considered a low productivity sector, the application of digital technologies has the potential to increase productivity and yields while reducing inputs of chemical fertilizers, collect, sort and distribute waste, intelligent waste management systems necessarily rely on sensors, big data analytics and cloud computing.

Areas of support to MSMEs are strengthening sanitary and phytosanitary measures, increased traceability, reducing technical barriers to trade, and developing or enforcing intellectual property schemes.

Operators need to be aware of the opportunities and benefits of the bioeconomy and be incentivized to develop new products and production processes and new businesses and value chains to meet a growing demand for more environmentally friendly products and forms of production and create new quality jobs and new markets.

MSMES need to be informed about policies and regulations, link to research and development, innovation and use of ICT and digital technologies to overcome trade and regulatory barriers that may limit the development of the bioeconomy.

Numerous barriers can hamper the implementation of circular and green economy practices by SMEs that can originate, for example, from the SME enabling environment, such as culture and policy-making, from the market chain in which the SME operates, such as behaviour of suppliers, and from lack of technical skills and finance.

The lack of government support

and encouragement (through the provision of funding opportunities, training, effective taxation policy, import duty, etc.) is widely recognised as a significant barrier in the uptake of environmental investments.

The lack of knowledge about the benefits of the circular economy has been identified as one of the barriers to the implementation of circular economy practices among SMEs.

The transition of SMEs to green business practices usually incurs administrative burdens stemming from environmental legislation.

Many SMEs do not have the technical capacity to identify, assess and implement more advanced technical options that would enable them to reduce their environmental impacts while realising cost savings. As a consequence, they usually prioritise technologies with which they are already familiar and depend on the suggestions of their suppliers for new technical solutions; however, in order to assess the new options they still need a certain level of technical skill and knowledge

The development of the bioeconomy requires new knowledge and funding resources to develop an innovative product. It also requires a behavioural change and policy measures to raise consumers' awareness about circular economy practices and products to encourage the adoption of circular business models.

काठमाडौं जि.प्र.का.द.नं.. १३६/०६२/०६३ २०८३ साउन वर्ष २२ अङ्क १

बाढी/पहिरोबाट सचेत होऔं

बाढी/पहिरो आउनु अघिः

- आस्थानीय रेडियो वा अन्य माध्यमबाट मौसम जानकारी लिऔं,
- खोला नदी तथा जोखिम ठाउँबाट सुरक्षित स्थानमा जाऔं,
- घरको नजिक पहिरो खस्न सक्ने ठाउँभए सावधानी अपनाऔं,
- आपतकालनी झोला, (प्राथमिक उपचार सामाग्री, टर्चलाईट, खानेकुरा, लुगा लगायत तयार राखौं,
- जोखिममा परेको बालबालिका, वृद्धवृद्धा र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको सुरक्षामा प्राथमिकता दिऔं ।

बाढी पहिरो आएमाः

- अनावश्यक हिडडुल नगरौं,
- सुरक्षित स्थान तर्फ जाऔं,
- विजुलका तार तथा खम्बाबाट टाढा रहौं,
- खोलानाला सुरक्षित तवरले तरौं,
- अफवाह नफैलाऔं, सत्य सूचना मात्र आदान प्रदान गरौं ।
- घाइने वा फसेका व्यक्तिको उद्दारमा सहयोग गरौं ।

नेपाल सरकार

विज्ञापन बोर्ड